

კონსტანტინე ბერიძე

**თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ურბანული
ტრანსფორმაცია მათი ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე**

წარმოდგენილია დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
თბილისი, 0175, საქართველო
თებერვალი, 2013 წელი

© საავტორო უფლება „კონსტანტინე ბერიძე“, 2013 წელი

არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტი

ჩვენ, ქვემოთ ხელისმომწერი ვადასტურებთ, რომ გავეცანით კონსტანტინე ბერიძეს მიერ შესრულებულ სადისერტაციო ნაშრომს დასახელებით: „თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ურბანული ტრანსფორმაცია, მათი ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე“ და ვაძლევთ რეკომენდაციას საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოში მის განხილვას, დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად.

ხელმძღვანელი:

არქიტექტურის დოქტორი,
პროფესორი გივი ბერიძე

რეცენზენტი:

არქიტექტურის აკადემიური
დოქტორი, პროფესორი
თენგიზ მახარაშვილი

რეცენზენტი:

არქიტექტურის აკადემიური
დოქტორი ნინო ოქუაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
2013 წელი

ავტორი: კონსტანტინე ბერიძე

დასახელება: „თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ყრბანული ტრანსფორმაცია, მათი ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე“

ფაკულტეტი: არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის
ფაკულტეტი

ხარისხი: დოქტორი

სხდომა ჩატარდა: 19 ივლისი 2013 წელი

ინდივიდუალური პიროვნებების ან ინსტიტუტების მიერ ზემომოყვანილი დასახელების დისერტაციის გაცნობის მიზნით მოთხოვნის შემთხვევაში მისი არაკომერციული მიზნებით კოპირებისა და გავრცელების უფლება მინიჭებული აქვს საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტს

ავტორის ხელმოწერა

ავტორი ინარჩუნებს დანარჩენ საგამომცემლო უფლებებს და არც მთლიანი ნაშრომის და არც მისი ცალკეული კომპონენტების გადაბეჭდვა ან სხვა რაიმე მეთოდით რეპროდუქცია დაუშვებელია ავტორის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

ავტორი ირწმუნება, რომ ნაშრომში გამოყენებული საავტორო უფლებებით დაცული მასალებზე მიღებულია შესაბამისი ნებართვა (გარდა იმ მცირე ზომის ციტატებისა, რომლებიც მოითხოვენ მხოლოდ სპეციფიურ მიმართებას ლიტერატურის ციტირებაში, როგორც ეს მიღებულია სამეცნიერო ნაშრომების შესრულებისას) და ყველა მათგანზე იღებს პასუხისმგებლობას.

რეზიუმე

თავიდანვე აღვნიშნეთ, რომ წინამდებარე ნაშრომის მთავარი სიტყვაა „გარეუბანი“. ამასთან, აუცილებლად მიგვაჩნია მისი სემანტიკური მნიშვნელობის მოხსენიება:

– გარეუბანი – ქალაქის განაპირა უბანი. ქალაქის მახლობლად დასახლებული პუნქტი (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. ტ. II საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამომცემლობა. თბილისი. 1951 წ.).

ამასთან ჩვენთვის უაღრესად საინტერესოა ლექსიკონის მეზობელ ფურცელზე იგივე პირველადი მნიშვნელობის, მაგრამ დამატებით, მეორე, ისტორიულ–ტოპონიმური განმარტებით მოყვანილი ტერმინი „გარეუბანი“: – ადგილის სახელი ძველ თბილისში [თავისუფლების] მოედნიდან რუსთაველის ძეგლამდე. „მთელი ქალაქი აიშალა და გარეთუბანსა და ვერაზე გავიდა“ (ილია)... „გარეთუბანს გავხედე, სადღა არის ყაბახი?“ (რ. ერისთავი). „ძველად გარეთუბანს ბაღები და საიარაღო ველი ერტყა“ (ი. გრიშაშვილი).

მოყვანილი განმარტებები ნაშრომის ტექსტის გაცნობისას უფრო თვალნათელს გახდის მსჯელობის მართებულობას, კერძოდ, რომ გარეუბანი განსაზღვრული ფუნქციის და ინტენსივობის მქონე ქალაქთან უშუალო კავშირში მყოფი დასახლებული სტრუქტურაა და არა, დაუშვავთ აგრარული, ან სხვა, ქალაქთან ორგანული კავშირის არ მქონე სამეურნეო ტერიტორია.

ამრიგად ყალიბდება ტერმინ გარეუბნის, როგორც მრავალფუნქციური, ურბანული განვითარებისათვის საბაზო ტერიტორიის მცნება, რაც ჩადებულია ნაშრომის როგორც სათაურში ისე მთელ ტექსტში.

ნაშრომის მეორე, აგრეთვე მთავარი ტერმინია „ურბანული განვითარება“, რაც, ჩვენი პოზიციით ნიშნავს ქალაქის გარეუბნების გადაქცევას ურბანულ გარემოდ, სადაც და როდესაც მოსახლეობა უზრუნველყოფილია სრულფასოვანი, საქალაქო მასშტაბის ინფრასტრუქტურით; როდესაც მოსახლეს საშუალება აქვს მისთვის სასურველი დასაქმების, შესაფერის გართობა–დასვენების და კომფორტულ საცხოვრებელ პირობებში ცხოვრების, როდესაც და სადაც ზემოთნახსენები ინფრასტრუქტურები კომპლექსურად არის შეთავსებული ქალაქგეგმარებით, სატრანსპორტო და ქვეითა უსაფრთხო, ინტენსიური გადაადგილების და თავშეყრის სისტემებთან.

წინამდებარე ნაშრომის განხილვის საგანია, თბილისის ურბანული განვითარების პროცესში საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციები და მათი ცვალებადობა ისტორიულ ასპექტში; მაგისტრალური გზების მნიშვნელობა საგარეუბნო ტერიტორიების ისტორიულ–ქალაქთმშენებლობითი განვითარებისათვის; საგარეუბნო ტერიტორიების ჩრდილოეთის მიმართულებით გაფართოება, რუსეთის იმპერიის გაბატონების პერიოდში; თბილისის დინამიური განვითარება და გარეუბნები; ქალაქთმშენებლობითი განვითარება აღმოსავლეთ და სამხრეთ მიმართულებაზე; დედაქალაქის მწვანე ზონები; კომუნიკაციების როლი ქალაქთმშენებლობით განვითარებაში თანამედროვე პირობებში: თბილისის

ზღვის ირგვლივ საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციონალური დატვირთვა და ქალაქთან კავშირები; განსხვავებული ფუნქციის, მასშტაბების და საკომუნიკაციო კავშირების მქონე ტერიტორიების ქალაქის დაქვემდებარებაში შეყვანა.

დისერტაციის **შესავალში** დასაბუთებულია თემის აქტუალურობა, კვლევის მეთოდები, კვლევის ობიექტი და კვლევის მიზანი, მიღებული შედეგების სიახლე და პრაქტიკული გამოყენება. ხაზგასმულია ქალაქის მეტამორფოზის ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტენდენციები და გამახვილებულია ყურადღება ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების პერსპექტივებზე გენგემის მნიშვნელობის გათვალისწინებით.

დისერტაციის **პირველ თავში** მოცემულია ლიტერატურული წყაროების მიმოხილვა. განხილულია ძველი თბილისის ისტორიული განაშენიანება ბურჟუაზიული პერიოდის კვარტლების პერიმეტრიალური მოშენება, ეზოების პრინციპის ჩამოყალიბება, ომისშემდგომი მასივები. მიკრორაიონები და კვარტალები, 70-იანი წლების საცხოვრებელი რაიონები ახლებური მიდგომები, 80-იანი წლების მოდერნიზებული მიკრორაიონული განაშენიანებები და გაანალიზირებულია ქალაქის ამ პერიოდების განვითარების ყველა პრინციპები. ჩამოყალიბებულია საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების მნიშვნელობა. განხილულია საგარეუბნო ტერიტორიების ადგილების და დასვენების დაწესებულებების ადგილების ორგანიზაციის საკითხები.

დისერტაციის **მეორე თავში** განხილულია თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ფიზიკო-გეოგრაფიული და კლიმატური პირობები, საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატური მიკრორაიონირება, კლიმატის ზეგავლენა საგარეუბნო ზონების ჩამოყალიბებაზე და მის დაგეგმარებით პრინციპებზე. ამ თავის ბოლოში მოცემულია საგარეუბნო ზონების ახალი დასვენების ობიექტების განთავსების ძირითადი არქიტექტურულ-გეგმარებითი მოთხოვნები კლიმატური მიკრორაიონირების გათვალისწინებით.

დისერტაციის **მესამე თავში** წარმოდგენილია ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების საზღვრები და ზომები. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა საგარეუბნო ზონების ფუნქციურ დაყოფას. აღწერილია ახალი საპროექტო წინადადებები და მნიშვნელოვანი პროექტები, მოყვანილია განხორციელებული მშენებლობების მაგალითები.

ამ თავში განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭა ქალაქის სარეკრიაციო ზონებს და თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიებს და შემდგომ თვით ქალაქის ურბანულ განვითარებას, რომელიც ხდებოდა ქალაქიდან გამომავალი ძირითადი კომუნიკაციური ღერძების მიმართულებით (მცხეთის, რუსთავის, კახეთის მიმართულებები, პერსპექტივაში - თბილისის ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო-სატრანსპორტო მაგისტრალები), ამჟამად მშენებარე ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო მაგისტრალი საავტომობილო მაგისტრალთან ერთად, თავის თავად წარმოადგენენ ქალაქწარმომქმნელ ფაქტორს, რომელიც სრულიად ცვლის

თბილისის ტრადიციულ განვითარებად სტრუქტურას (იგულისხმება, ქალაქის განივი განვითარება). წყალსაცავზე განივი საკომუნიკაციო მაგისტრალის გავლით მოხდება თბილისის ზღვის გადაღმა ტერიტორიების ჯერ საგარეუბნო ფუნქციის მატარებელ რეგიონად გადაქცევა შემდგომი საქალაქო, მრავალფუნქციური სტრუქტურული განვითარებისათვის.

დამატებითად ავლნიშნოთ, რომ თემაში განხილული სამი ე.წ. საგარეუბნო რეგიონიდან “კოჯორი-კიკეთი-მანგლისის” რეგიონი ფუნქციურად ყველაზე მეტად შეესაბამება ქალაქის საგარეუბნო -სააგარაკო რეგიონის მცნებას, როგორც გეოგრაფიული ისე კლიმატური პირობების თვალსაზრისით. თავის მხრივ ის წარმოადგენს ერთიანი მწვანე სისტემის ნაწილს, რაც ეკვრის თბილისის დასვლეთიდან და ვრცელდება ქალაქის მთელ სიგრძეზე, თრიალეთის ქედის დაბოლოებებზე მუხათგვერდიდან კრწანისის ტყე-პარკამდე.

აღსანიშნავია ამ მწვანე სისტემის სიღრმისეული შემოჭრები საქალაქო ტერიტორიაზე მტაწმინდის პლატოს და კუს ტბის მიმდებარე ფერდების, ვერის ხევის და ლისის ტბის ირგვლივ მიმდებარე ტერიტორიებზე.

თბილისის ზღვის ირგვლივ, წინა საუკუნეში, წლების მანძილზე ხელოვნურად შექმნილი (ამჟამად ამ პროცესის განვითარებით) გამწვანებული ზონა ისევე, როგორც ქალაქის დასავლეთან მომდგარი მასივი წარმოადგენს ქალაქის სასუნთქავ ფილტვს, რაც საზრდოობს საგურამოს ტყით დაფარული ქედის მხრიდან გაბატონებული, ჩრდილო და ჩრდილო-დასავლეთის ქარებით. ცნობილია, რომ თბილისის ზღვის მიმდებარე პლატოზე საშუალო წლიური ტემპერატურა 3⁰-ით დაბალია დანარჩენ ქალაქის ტერიტორიებთან შედარებით, რაც განსაკუთრებულ სტიმულს აძლევს ქალაქთმშენებლობის ინტენსიფიკაციას ამ ტერიტორიებზე.

Summary

An origin let's mention that in the presented work the main word is "suburban". Thus, we consider as necessary to explain its semantic meaning: - suburban – the remote area of city. Settlement in adjacent of city (Georgian language explanatory dictionary. vol. II. publishing of Academy of Science of Georgian SSSR. Tbilisi. 1951).

At the same time is rather interesting on the next page of dictionary same initial meaning, but in addition, the second historical-toponymical description of this term "suburban": - the title of place in old Tbilisi from Freedom Square up to Rustaveli monument. "The whole city go out and walk to suburban and Vera" (Ilia)... "I look to suburban, where is Kabakhi?" (R. Eristavi). "In old times suburban was surrounded by gardens and weapon fields" (I. Grishashvili).

The given definitions at acquisition with text of work makes more clearly the correctness of judgment, in particular, that suburban is having defined function and intensity being in direct relation with town settlement structure but no, so called agricultural, or other, not having organic links with town area.

Thus is formulated the term suburban, as conception of multifunctional, base territory for urban development that is included in the title of work as well as in whole text.

The second, also main term is urban development that from pur position means the transformation of town's suburban's in urban environment, where and when the population was provided by full-fledged, city-scale infrastructure; when the population has the possibility to live in desired employment, accordingly entertainment and comfort living conditions, when and where the above mentioned infrastructures complexly are complied in urban planning, transport and pedestrians safety, intensive movement and crowded systems.

The subject of discussion in the presented work are the functions of suburban territories in Tbilisi urban development process and their change in historical aspect; importance of arterial highways for historical-urban development of suburban territories; extension of suburban territories in North direction at Russian Empire governing period; Tbilisi dynamic development and suburban's; urban construction development in East and South directions; City green zones; role of communications in urban development in modern conditions: functional loading of suburban territories around the Tbilisi and links with city; having different by function, scale and communication links territories in city subordination.

In the **introduction** of dissertation is justified the actuality of topic, research methods, research objects and practical implementation. Is outlined the historically established tendencies in city metamorphosis and is attended on perspectives of suburban territories development with taking into account of importance of master plan.

In the **first chapter** of dissertation is stated review of literature sources. Is considered historical development of old Tbilisi in bourgeois period perimetrial development of quarter, establishments of principles of yards, post World War II residential communities, micro regions and quarters. Residential areas of 70-ies, modernized micro regional development of 80-ies and is analyzed all principles of this period city development. Is formulated the importance of suburban recreation areas. Is considered suburban territories places and recreation institutions places organizational issues.

In the **second chapter** of dissertation are considered physical-geographical and climatic condition of Tbilisi suburban territories, climatic micro zoning of suburban territories climate impact on establishment of suburban zones and its planning principles. At the end of this chapter are stated basic architectural-planning requirements for arrangement in new recreation objects of suburban oznes with taking into account climatic micro zoning.

In the **third chapter** are presented city suburban territories development borders and measures. Extremely attention is paid to functional dividing of suburban zones. Is described new project proposals and important projects, are stated examples of performed constructions.

In this chapter extremely is attended to city recreation zones and Tbilisi suburban territories and then to city urban development that was carried out in direction of passing from city basic communications (Mtskheta, Rustavi, Kkheta, in perspective – Tbilisi Sea by-pass railway), problematic forecast on Tbilisi Sea by-pass railway line with motor-road that itself represents city creation factor that fully changes Tbilisi traditional development structure. On basin due passing of transversal communication line would be occurred the transformation of territories over Tbilisi Sea as having suburban functions region further transformation in city, multifunctional developed structure.

Additionally let's note that in topic from considered three so-called suburban regions “Kojori-Kiketi-Manglisi” region functionally mostly is complied to concept of city suburban (holiday) region with consideration of geographical as well as climatic conditions. In turn it represents part of united green system that surrounds Tbilisi to west and is extended on whole length of city, ravines of Trialeti mountain ridge from Mukhatgverdi up to Krtsanisi recreational forest.

Were mentioned deep invasions of this green system in city territories on surrounding Mtatsminda Plateau and Turtle Lake slopes, surrounding Vera ravine and Lisi Lake territories.

Around the Tbilisi Sea, in previous century, artificially created during lot of years (nowadays this process is developed) the green zone as well as at West of city massive represents the breathing lungs of city, that is originated from covered by Saguramo forest dominated, North and North-West winds. Is known that on surrounding Tbilisi Sea Plateau the average annual temperature is lower on 3°C in comparison with other city territory that gives the extremely stimuli on intensification of urban activity on this territory.

შინაარსი

ტიტულის გვერდი.....	i
ხელმოწერების გვერდი.....	ii
საავტორო უფლების გვერდი.....	iii
რეზიუმე (ორ ენაზე).....	iv
შინაარსი.....	ix
ილუსტრაციების (ნახაზების) ნუსხა.....	xi
მადლიერების გვერდი.....	xiv
შესავალი.....	15
ლიტერატურული მიმოხილვა.....	20

თავი 1. ქალაქური საცხოვრებელი გარემო - ისტორიული მეტამორფოზა და თბილისის საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების ურბანული წინაპირობები.....25

1.1. ისტორიული ასპექტი - ძველი თბილისის ისტორიული და ბურჟუაზიული პერიოდის კვარტალური განაშენიანებები.....25

1.2. მიკრორაიონული დაგეგმარება-ნაირსახეობები 80-იან წლებში28

1.3. საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების მნიშვნელობა და დასვენება.....37

1.4. თბილისის საგარეუბნო დაწესებულებების და დასვენების ადგილების ორგანიზაცია - საპროექტო წინადადებები40

1.5. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები და დასვენების ადგილები.....44

თავი 2. თბილისის საგარეუბნო დასვენების ობიექტების მშენებლობა ადგილობრივი კლიმატური ფაქტორების გათვალისწინებით და კომუნიკაციების როლი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობით განვითარებაში.....51

2.1. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ფიზიკო-გეოგრაფიული და კლიმატური დახასიათება.....51

2.2. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატური მიკრორაიონირება და დასვენების ობიექტების პროექტირება, მათი მშენებლობა-განთავსება.....54

2.3. თბილისის კომუნიკაციების როლი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობით განვითარებაში.....61

თავი 3. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების დასვენების ზონების არქიტექტურულ-გეგმარებითი ორგანიზაციის მოთხოვნები.....64

3.1. საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრები და ქალაქის შიდა და გარე სარტყელები.....	64
3. 2. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების ზონები.....	69
3.3. ცალკეული დასვენების ობიექტების პროექტირების ზოგადი ძირითადი მოთხოვნები და ახალი პროექტების მაგალითები.....	77
დასკვნა	87
გამოყენებული ლიტერატურა.....	99
ნაშრომის გრაფიკული მასალა- ილუსტრაციები.....	102

ილუსტრაციების ნუსხა

- ილუსტრაცია 1. აბანოთუბანის და სოლოლაკის აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა - გვ.103
- ილუსტრაცია 2. მთაწმინდის და ვერას აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა - გვ.104
- ილუსტრაცია 3. ვაკე და საბურთალოს აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა- გვ.105
- ილუსტრაცია 4. საბურთალოს საცხოვრებელი რაიონი - გენგეგმა - გვ.106
- ილუსტრაცია 5. საბურთალოს კვარტალი - გენგეგმა - გვ.107
- ილუსტრაცია 6. დიღმის მიკრორაიონი - გენგეგმა - გვ.108
- ილუსტრაცია 7. დიღომის და დიდი დიღომის აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა - გვ.109
- ილუსტრაცია 8. საცხოვრებელი მასივი თემქა - აეროგადაღება - გვ.110
- ილუსტრაცია 9. გლდანის საცხოვრებელი რაიონი - მაკეტი და აეროგადაღება - გვ.111
- ილუსტრაცია 10. გლდანულას აეროგადაღება - მიკრორაიონის სტრუქტურა - გვ.112
- ილუსტრაცია 11. საცხოვრებელი რაიონი ვარკეთილი - აეროგადაღება - გვ.113
- ილუსტრაცია 12. გლდანის საზოგადოებრივი ცენტრი - აეროგადაღება - გვ.114
- ილუსტრაცია 13. მუხიანის საცხოვრებელი რაიონი - აეროგადაღება და გენგეგმა - გვ.115
- ილუსტრაცია 14. კურორტი - ბეთანია (ფოტოები) - გვ.116
- ილუსტრაცია 15. კურორტი კოჯორი (ფოტოები) - გვ.117
- ილუსტრაცია 16. კურორტი მანგლისი (ფოტოები) - გვ.118
- ილუსტრაცია 17. სააგარაკო ადგილები - წავკისი და ოქროყანა (ფოტოები) - გვ.119
- ილუსტრაცია 18. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები - 1980 წ. (სქემა) - გვ.120
- ილუსტრაცია 19. დასვენების დაწესებულებების პროექტები - საბჭოური პერიოდი - გვ.121
- ილუსტრაცია 20. წყნეთის დასვენების დაწესებულებების პროექტები - საბჭოური პერიოდი - გვ.122
- ილუსტრაცია 21. ავლაბარი აეროგადაღება - უბნის სტრუქტურა - გვ.123
- ილუსტრაცია 22. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების სქემები - გვ.124
- ილუსტრაცია 23. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების სქემები - პრინციპული სქემა და არსებული სატყეო და წყლის სივრცეების სქემა ილუსტრაცია - გვ.125

- 24.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ტემპერატურულ-ტენიანობის რეჟიმის სქემა (ზაფხულის პერიოდი) - გვ.126
- ილუსტრაცია 25.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ცალკეული რაიონების ტემპერატურულ-ტენიანობის რეჟიმის სქემები - (ზაფხულის პერიოდი) - გვ.127
- ილუსტრაცია 26.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ცალკეული რაიონების ტემპერატურულ-ტენიანობის რეჟიმის სქემები - (ზაფხულის პერიოდი) - გვ.128
- ილუსტრაცია 27.** საგარეუბნო ტერიტორიების განთავსების სქემები - საბჭოური პერიოდის ქალაქები - გვ.129
- ილუსტრაცია 28.** საგარეუბნო ტერიტორიების განთავსების სქემები - საზღვარგარეთის ქალაქები - გვ.130
- ილუსტრაცია 29.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კურორტების და დასვენების ზონების განთავსების სქემა - გვ.131
- ილუსტრაცია 30.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების დაწესებულებების განთავსების სქემა - გვ.132
- ილუსტრაცია 31.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ძირითადი ხანმოკლე დასვენების ადგილების და დაწესებულებების განთავსების სქემა - გვ.133
- ილუსტრაცია 32.** თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების სატრანსპორტო სქემა - გვ.134
- ილუსტრაცია 33.** საგარეუბნო ტერიტორიების საპროექტო დასვენების ზონების მაგალითების სქემები - საბჭოური პერიოდი - გვ.135
- ილუსტრაცია 34.** საგარეუბნო ტერიტორიების საპროექტო დასვენების ზონების მაგალითების სქემები - საბჭოური პერიოდი - გვ.136
- ილუსტრაცია 35.** საგარეუბნო ტერიტორიების საპროექტო დასვენების ზონების მაგალითების სქემები - საზღვარგარეთის ქვეყნები - გვ.137
- ილუსტრაცია 36.** საგარეუბნო ტერიტორიების ობიექტების საპროექტო მაგალითები - საბჭოური პერიოდი - გვ.138
- ილუსტრაცია 37.** საგარეუბნო ტერიტორიების საპროექტო დასვენების ზონების მაგალითების სქემები - საბჭოური პერიოდი - გვ.139
- ილუსტრაცია 38.** ტაბახმელას საკურორტო კომპლექსი (პერსპექტიული ხედი და არსებული მსენებლობის ფოტო) - გვ.140
- ილუსტრაცია 39.** ჩოლოყაშვილის ქუჩის და მდ. მთკვრის შორის არსებული ტერიტორიის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - გვ.141
- ილუსტრაცია 40.** ჩოლოყაშვილის ქუჩის და მდ. მთკვრის შორის არსებული ტერიტორიის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - საზოგადოებრივი ცენტრი - გვ.142
- ილუსტრაცია 41.** მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსი მ. გელოვანის გამზირი - პერსპექტიული ხედი - გვ.143
- ილუსტრაცია 42.** მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსი მ. გელოვანის გამზირი - პერსპექტიული ხედი - გვ.144
- ილუსტრაცია 43.** მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსი მ. გელოვანის გამზირი - გენგეგმა - გვ.145

- ილუსტრაცია 44.** ლისის ტბის მიმდებარედ შ.პ.ს.“ლისი ფო“-ს კუთვნილ მიწის ნაკვეთზე პირველი რიგის მშენებლობის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - გვ.146
- ილუსტრაცია 45.** ლისის ტბის მიმდებარედ შ.პ.ს.“ლისი ფო“-ს კუთვნილ მიწის ნაკვეთზე პირველი რიგის მშენებლობის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - პერსპექტიული ხედი - გვ.147
- ილუსტრაცია 46.** ქ.თბილისში, თვალჭრელიძის ქ.№2 არსებული მიწის ნაკვეთის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - გვ.148
- ილუსტრაცია 47.** ქ.თბილისში, თვალჭრელიძის ქ.№2 არსებული მიწის ნაკვეთის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - პერსპექტიული ხედი - გვ.149
- ილუსტრაცია 48.** ქ.თბილისში, თვალჭრელიძის ქ.№2 არსებული მიწის ნაკვეთის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - პერსპექტიული ხედები - გვ.150
- ილუსტრაცია 49.** თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია- "ოლიმპიური სოფელი" -პერსპექტიული ხედი - გვ.151
- ილუსტრაცია 50.** თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია- "ოლიმპიური სოფელი" - გენგეგმა - გვ.152
- ილუსტრაცია 51.** თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია- "ოლიმპიური სოფელი" -პერსპექტიული ხედი- გვ.153
- ილუსტრაცია 52 .** თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი - გვ.154
- ილუსტრაცია 53 .** თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი - თბილისის ცენტრალური ვაგზალი ახალი ფუნქციით - გვ.155
- ილუსტრაცია 54 .** თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი - თბილისის ახალი ვაგზალები (დიდუბის და ნავთლუღის ვაგზალები) - გვ.156
- ილუსტრაცია 55 .** თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი - თბილისის ცენტრში გამონთავისუფლებული მიწის განვითარება - გვ.157

მადლიერება

მინდა უღრმესი მადლობა გადავუხადო ჩემი დისერტაციის სამეცნიერო ხელმძღვანელს, არქიტექტურის დოქტორს, პროფესორ გივი ბერიძეს, რომელიც თავის მრავალმხრივ ცოდნას და გამოცდილებას მიზიარებდა, როგორც ასპირანტურაში სწავლის პერიოდში, ისე სადისერტაციო ნაშრომის მომზადების ყველა ეტაპზე. მეხმარებოდა ნაშრომის სტრუქტურული, მეთოდური და სხვა საკითხების გადაწყვეტაში.

ასევე მინდა გადავუხადო უღრმესი მადლობა აკადემიკოს არჩილ ფრანგიშვილს, პროფესორ ივანე გორგიძეს. განსაკუთრებით მადლობას ვუხდის არქიტექტორ თემურ ბოჭორიშვილს, რომელმაც გამიზიარა თავისი მრავალწლიანი ქალაქგეგმარებითი გამოცდილება თბილისის მსხვილი საცხოვრებელი მასივების და საგარეუბნო ტერიტორიების პროექტირებაში და მომაწოდა საინტერესო და მნიშვნელოვნად ფასეული გრაფიკული მასალა.

მადლიერება მინდა გამოვხატო არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტის პროფესორ-მასწავლებლებისადმი, და ასევე დიდ მადლობას ვუხდის არქიტექტორებს: გოჩა მიქიაშვილს, თამარ ჭანტურიას, მარიკა ფოჩხუას და ნინო ოქუაშვილს

არქიტექტორი, კონსტანტინე ბერიძე

შესავალი

პრობლემის აქტუალობა გამოწვეულია იმით, რომ საქართველოს დედაქალაქის, თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების ყველა ეტაპზე, მისი საწყისი, ფეოდალური პერიოდის გარდა, იქმნებოდა ქალაქთმშენებლობისთვის განკუთვნილი ახალი ტერიტორიების ათვისების ქალაქდაგეგმარებითი პროექტებით. ასე იყო რუსეთის იმპერიის ამიერკავკასიაში დამკვიდრების პირველსავე ხანაში, როდესაც შეიქმნა სოლოლაკის და მთაწმინდის ფერდების განაშენიანების პროექტები, მტკვრის მარცხენა სანაპიროზე დიდუბე-ჩუღურეთის მიმართულებით გერმანული კვარტლების დაგეგმვა.

აღნიშნულ, საწყის პერიოდში, რა თქმა უნდა, არ იქმნებოდა ქალაქის პერსპექტიული განვითარების გენერალური გეგმების კომპლექსური პროექტები დღევანდელი გაგებით, არამედ დგებოდა ქალაქის მიმდებარე საგარეუბნო ტერიტორიების დაგეგმვა ქუჩათა ქსელით, ძირითადად კვარტლური დაგეგმარების მეთოდით.

რუსეთის იმპერიაში მომხდარი რევოლუციის შემდგომ პერიოდში, საქართველოში საბჭოთა რეჟიმის დამყარების პერიოდში შეიქმნა დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების კომპლექსური გენერალური გეგმა, რისი განახლებაც ხდებოდა ყოველ 25 წელიწადში, პროექტის რეალიზაციის გაანალიზების საფუძველზე, ახალი სოციალურ-ეკონომიკური, სანიტარულ-ჰიგიენური, ტექნიკური პროგრესის, სტრატეგიული მოთხოვნების და პირობების გათვალისწინებით.

ყოველივე ზემოთთქმულის ფონზე, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის და სოციალისტურისაგან განსხვავებული, დასავლური ეკონომიკის დანგრევის პირობებში, რაც უპირველეს ყოვლისა შეეხო მიწაზე კერძო მფლობელობის აღდგენას, შეწყდა საქართველოს მთავრობის მიერ დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების კომპლექსური გენგეგმის საპროექტო სამუშაოების დაფინანსება.

ზემოთ მოყვანილი ფაქტი ნაშრომში განხილულია, როგორც უკიდურესად ნეგატიური მოვლენა და გატარებულია აზრი დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების გენ-გეგმის და საერთოდ ქალაქგეგმარებითი პროექტირების აღდგენის აუცილებლობისა ახალ სოციო-ეკონომიკური პირობების გათვალისწინებით, რაშიც მდგომარეობს წინამდებარე ნაშრომის აქტუალობა, ანუ ჩამოყალიბებული პოზიციების საზოგადოებრივი მნიშვნელობა.

კვლევის მიზანია თბილისის დაგეგმარებისა და განაშენიანების ანალიზის საფუძველზე და მის საგარეუბნო ტერიტორიების საკითხების განხილვისას გამოვლინდეს საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეტამორფოზა. დაპროექტებისა და მშენებლობის პრინციპებს, მათ საპროექტო და ნატურაში განხორციელებულ ანალიზს, ადგილობრივი პირობების თავისებურებების გათვალისწინებით, ზოგიერთ ძირითად კლიმატურ მაჩვენებლებს, რომლებიც ასახავენ ტერიტორიის მიზანდასახულ ათვისებას და აგრეთვე ახალი მშენებლობების საპროექტო და განხორციელებული მაგალითების მიმოხილვას.

დასახულმა **კვლევის მიზანმა** განსაზღვრა შემდეგი **ამოცანები**: თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების ძირითადი საკითხების გამოვლენა და მისი შემდგომი ფუნქციური ქალაქთმშენებლობითი ორგანიზაციის პრინციპები.

კვლევის ძირითად ობიექტებს წარმოადგენენ თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები, თავისუფალი ან სასოფლო - სამეურნეო სავარგულებზე დაპროექტებული და განაშენიანებული დასვენების ობიექტები - საცხოვრებელი პუნქტები და არსებული კურორტები, დასვენების დაწესებულებების ჯგუფების დაგეგმარებისა და განაშენიანების სტრუქტურები, მათი ტერიტორიულ-სივრცითი ქალაქგეგმარებითი ორგანიზაციის სისტემები, კლიმატის და რელიეფის ზეგავლენა ცალკეულ

კურორტების განვითარებაზე, ქალაქის გარშემო მდებარე სარტყელები და მათი დაყოფა ფუნქციურ ზონებად.

გარდა ამისა კვლევის ობიექტი შეეხო თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეტამორფოზას - საგარეუბნო ტერიტორიების ეტაპობრივ ათვისებას, მისი ფეოდალური პერიოდიდან საბჭოური პერიოდის ჩათვლით და იმ პროექტებს, რომელთა განხორციელება დასახულია პერსპექტივაში.

ნაშრომის კვლევის მეთოდები მოიცავს ლიტერატურული წყაროების, საპროექტო წინადადებების და განხორციელებული პროექტების მასალების შესწავლას, ვიზუალურ დაკვირვებას და სამეცნიერო კვლევის საფუძველზე ჩამოყალიბებულ ანალიზს, რომელიც ეყრდნობა ისტორიული, სტატისტიკური და კარტოგრაფიული მასალების მონაცემებს. ნაშრომში გამოყენებულია სისტემური კვლევის მეთოდი, რაც განაპირობებს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების სპეციფიკურ გამოვლენას.

კვლევის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ ქალაქდაგეგმარებით სახელმწიფოებში და ურბანიზმის განმსაზღვრელ ანალიტიკურ ლიტერატურაში ქალაქები, მათი გეგმარებითი სტრუქტურები, როგორც მთალინობაში ისე მათ ცალკეულ შემადგენელ ნაწილებში, განხილულია როგორც ერთიანი ურყევი სისტემები. მათი გაანალიზება ხდება, ასე ვთქვათ, ზემოდან ქვემოთ, ქალაქდაგეგმარებითი ერთეულების, როგორც სტატიური სისტემების სახესხვაობების განხილვით.

გაანალიზებულია ქალაქის დინამიური განვითარება, მისი საწყისი - ემბრიონალური მდგომარეობის, ანუ, ფეოდალური ეპოქის ფორმირებიდან დღევანდელამდე მე-20 საუკუნის 90-იან წლებამდე.

განხილულია დედაქალაქის საცხოვრებელი, საგარეუბნო, სამეურნეო, სამეწარმეო სტრუქტურების ფუნქციური სახეცვლილებები განვითარების ისტორიული ეტაპების მიხედვით: - საცხოვრებელი გარემოს მეტამორფოზა

ფეოდალური, ბურჟუაზიული, სოციალისტური პერიოდების მიხედვით და აგრეთვე სოციალისტური რეჟიმის მოშლის პირობებში.

განხილულია ქალაქის, როგორც ცოცხალი ორგანიზმის დინამიური განვითარება მთავარი საკომუნიკაციო მიმართულებებით, საგარეუბნო ტერიტორიების ორგანული ათვისებით.

აგრეთვე განხილულია დედაქალაქის მიმდებარე სარეკრიაციო, საკურორტო და აგრარული რაიონების ორგანული კავშირები, თანამედროვე ხარისხის სატრანსპორტო და სხვა საკომუნიკაციო საშუალებებით.

ამრიგად, წინამდებარე ნაშრომში კვლევის მეცნიერული სიახლეა მისი, არა როგორც სტატიური სტრუქტურის გაანალიზება, არამედ დედაქალაქის ქალაქგანვითარების დინამიკის წარმოჩენა.

ნაშრომის პრაქტიკული დანიშნულებაა კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები და რეკომენდაციები, რომლებიც შესაძლებელია გამოყენებული იყოს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების და ასევე სხვა მსხვილი საქართველოს ქალაქების საპროექტო და გეგმარებითი სამუშაოების ჩატარებისას, განსაკუთრებით საკურორტო ტერიტორიების დაგეგმარებას, საგარეუბნო დასვენების ობიექტების დაპროექტების და რეკონსტრუქციის დროს.

ნაშრომის აპრობაცია. სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები და შედეგები გამოქვეყნებულია სამეცნიერო სტატიების სახით შემდეგ სამეცნიერო ჟურნალებში: საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, „განათლება“, №1(4), 2012 წ., არქიტექტურა, „თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქმშენებლობითი განვითარების ძირითადი საკითხები (სამომხმარებლო ფუნქციები და ქალაქთან კავშირები)“, 161-165 გვ., ავტორები: პროფესორი, არქიტექტურის დოქტორი გივი ბერიძე, დოქტორანტი კონსტანტინე ბერიძე; საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, „საქართველოს საინჟინრო სიახლენი“, №3, 2012 წ., „ქალაქური საცხოვრებელი გარემო ისტორიული მეტამორფოზა თბილისის

მაგალითზე“, 72-79 გვ., ავტორები: არქიტექტორი თემურ ბოჭორიშვილი, დოქტორანტი კონსტანტინე ბერიძე; საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, „საქართველოს საინჟინრო სიახლენი“, №1, 2013 წ., „თბილისის ისტორიული განვითარება საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე“, 96-105 გვ., ავტორები: არქიტექტორი თემურ ბოჭორიშვილი, დოქტორანტი კონსტანტინე ბერიძე. პრობლემები თემის გარშემო მოსმენილია სემინარებზე: “თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების ძირითადი საკითხები (სამომხმარებლო ფუნქციები და ქალაქთან კავშირები)“ – I სემინარი, 01.02.2012წ.; „ქალაქური საცხოვრებელი გარემო ისტორიული მეტამორფოზა თბილისის მაგალითზე“ – II 16.03.2013წ.

ქოლოქვიუმი: „თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობითი განვითარების ძირითადი საკითხები (სამომხმარებლო ფუნქციები და ქალაქთან კავშირები ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე)“ – 16.03.2013წ.

დისერტაციის სტრუქტურა და მოცულობა. ნაშრომი შედგება შესავლისგან, სამი თავისაგან, დასკვნისგან, გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვლისგან, ილუსტრაციებისა და ნახაზების სურათებისგან. დისერტაციის ტექსტური ნაწილი მოიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 102 გვერდს, 55 ილუსტაციას (ნახაზები, ფოტოები, დასვენების ობიექტების გეგმების სქემები, ქალაქის უბნების აეროგადაღებები, კლიმატური სქემები). დისერტაციის სრული ვერსია (ტექსტური ნაწილი ილუსტრაციებით) შეადგენს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 157 გვერდს.

1. ლიტერატურის მიმოხილვა

დისერტაციაში განხილულია თემის გარშემო საქართველოში, ბოლო პერიოდში გამოქვეყნებული შემდეგი სამეცნიერო ნაშრომები:

- გ.ბერიძე. არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის პრობლემები, თბილისი 2001 წ.

წიგნში წარმოდგენილია რჩეული ნაშრომები, რომლებშიც განხილულია ქალაქთმშენებლობის, საცხოვრებელი და საზოგადოებრივი შენობების არქიტექტურის თეორიისა და პრაქტიკის პრობლემები, პროექტირების და მშენებლობის მეთოდოლოგიის საკითხები, სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების მიმართულებები.

- დ.ნინიძე, ხ.მ.ბალესტერი, ლ.თუმანიშვილი, გ.გოგოლაშვილი, ი.უგულავა, ბ.ბუზუ, მ.დე ტისი. თბილისის ურბანული რეაბილიტაციის ძირითადი საკითხები, თბილისი, 2001 წ.

წიგნში განხილულია თბილისის ურბანული რეაბილიტაციის ძირითადი საკითხები, ჩატარებული ან დაგეგმილი სარეაბილიტაციო სამუშაოები. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა საცხოვრებელი ფონდის სტრუქტურას, ინფრასტრუქტურის პრობლემას, ქალაქის უბნების და მოსახლეობის პრიორიტეტების საკითხებს.

- ვ.აფციაური, გ.ბათიაშვილი, გ.ბერიძე, მ.თუმანიშვილი, ზ.კიკნაძე, ბ.მამინაიშვილი, მ.ფოჩხუა, ნ.ჩაჩავა. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეთოდოლოგიური პრობლემები, თბილისი, 2004 წ.

წიგნში მოცემულია: თბილისის ისტორიული რაიონების ქალაქგეგმარებითი განვითარების ტენდენციები, თბილისის ცენტრის სტრუქტურაში ისტორიული რაიონების ჩართვის პრინციპები. „ძველი თბილისის“ განაშენიანების რეკონსტრუქცია. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა თბილისის მტკვრის სანაპიროების განვითარების დინამიკის ანალიზს, მოცემულია უცხოური გამოცდილების მაგალითები, ასევე თბილისის და მტკვრის ფუნქციურ-გეგმარებითი ერთიერთმიმართებების

განვითარების პრინციპები და რეკომენდაციები. განხილულია თბილისის გარემოს მოწესრიგების ქალაქთმშენებლობითი პოზიციები და სხვა.

- თ.კვიციანი. თბილისის არქიტექტურა, თბილისი, 1982 წ.

წიგნში მოცემულია თბილისის ქალაქთმშენებლობის და არქიტექტურის განვითარება, მისი დაარსებიდან XX საუკუნის 1990 წლამდე. ნაშრომში მოცემულია მეტად მნიშვნელოვანი, ისტორიული, თეორიული საპროექტო მასალები და წარმოდგენილია საინტერესო გრაფიკული და ფოტო ილუსტრაციები.

- გ.ბერიძე, ვ.დავითაია, ზ.კვიციანი, ლ.კლიმიაშვილი, ბ.მამინაიშვილი, ნ.ნაცვლიშვილი, გ.სოსელია, გ.შავდია, თ.ჯეირანაშვილი. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეთოდოლოგიური პრობლემები, თბილისი, 2005 წ.

წიგნში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა ისეთ აქტუალურ საკითხების ანალიზს, როგორცაა: თბილისის თეორიულ-სივრცითი განვითარების სტრატეგიული დაგეგმვა, თბილისის აგლომერაციის განსახლებული ადგილების ჯგუფური სისტემის საზოგადოებრივი ცენტრის ფორმირება, თბილისის ცალკეული რაიონების და უბნების არქიტექტურულ-სივრცითი ორგანიზაციის საპროექტო წინადადებები, თბილისის ახალი გენგეგმის დამუშავების და ცალკეული ქალაქთმშენებლობითი ობიექტების დაგეგმარების საკითხები, თბილისის ურბანული განვითარების კონცეპციაზე გამოცხადებული კონკურსის შედეგები და საკონკურსო პროექტებში ჩამოყალიბებული საკითხების პრიორიტეტული მიმართულებები და რეკომენდაციები და სხვა.

- ნ.თევზაძე, ლ.კანდელაკი. „წერტილოვანი შენობები საცხოვრებელ განაშენიანებაში“, სტატია, კავკასიის მაცნე, 2003 წ.

სტატიაში წარმოდგენილია წერტილოვანი საცხოვრებელი სახლების გამოყენების საფუძვლები ქალაქის მჭიდროდ დასახლებულ ისტორიულად ჩამოყალიბებულ განაშენიანებაში. ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში, ამ სახლების კონკრეტული საპროექტო წინადადებების

ანალიზის საფუძვლებზე გამოვლენილი მათი არქიტექტურულ-გეგმარებითი თავისებურებები ქალაქის ურბანული ქსოვილის გათვალისწინებით.

- კ.ამირეჯიბი, ვ.აფციაური, გ.ბერიძე, თ.გუგუშვილი, ვლ.ვარდოსანიძე, მ.თუმანიშვილი, ზ.კიკნაძე. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეთოდოლოგიური პრობლემები, თბილისი, 2003 წ.

წიგნში გაშუქებულია დღესდღეობით ნაკლებათ დამუშავებული და აქტუალური საკითხები, რომლებიც მნიშვნელოვანია თბილისის ახალი გენერალური გეგმის შედგენისათვის. განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია ისეთ საკითხებზე როგორცაა ქ. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი ზონირება, გენგეგმის ადგილი და მნიშვნელობა ქალაქის ურბანული განვითარების სისტემაში, თბილისის საგარეუბნო ზონის დაგეგმარების თავისებურებანი და მისი ეკოლოგიური მდგომარეობა, მოსახლეობის მონაწილეობა ქალაქგანვითარების პროცესში და ა.შ.

- მ.მელქაძე. „ქალაქური კვარტალის განვითარების ისტორია“, სტატია, კავკასიის მაცნე, 2003 წ.

სტატიაში განხილულია გვიანფეოდალური და ადრინდელბურჟუაზიული პერიოდების თბილისი და დასავლეთ-ევროპული ქალაქები. მოცემულია მათი ქალაქთმშენებლობითი განვითარების სტრუქტურული ანალიზი და ურთიერთშედარება.

- გ.სალუქვაძე. ქალაქთმშენებლობითი ეკოლოგია. სტუ. თბილისი, 2007 წ.

ნაშრომში გაშუქებულია ქალაქთმშენებლობითი ეკოლოგიის მნიშვნელოვანი და აქტუალური პრობლემები. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების კონცეპციის ანალიზს, ქალაქის გარემოს ჩამოყალიბების ტრადიციებს და მათ ეკოლოგიურ ინტერპრეტაციებს.

- ნ.თევზაძე. თბილისის საცხოვრებლის შესწავლისათვის, „შრომები“. თბილისი, სტუ, 1992 წ., №9.

სამეცნიერო ნაშრომში განხილულია თბილისის საცხოვრებლების ფორმირების და განვითარების კონკრეტული მაგალითები. მოცემულია პროექტირების და მშენებლობის მაგალითები და გამოვლენილია საცხოვრებლების ფუნქციონირების თავისებურებები.

აღნიშნული თემის კონტექსტში, კერძოდ თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების პრობლემებზე დაცულია შემდეგი დისერტაციები:

- Чичуа Т.Г. Градостроительные традиции Тбилиси и их современное значение. Дисс. на соиск. уч. степ. канд. арх. Тбилиси, 1967.
- Тевзадзе Е.А. Обновление жилой среды в исторически сложившихся районах города. Дисс. на соиск. уч. степ. канд. арх. Тбилиси, 1978.
- Туманишвили М.П. Влияние исторически сложившейся среды на развитие структуры крупнейшего города (на примере г. Тбилиси) Дисс. на соиск. уч. степ. канд. арх. Научный руководитель Л.Б. Коган. Москва.1985.
- ნ. თევზაძე. საცხოვრებელი ფორმირების არქიტექტურულ-გეგმარებითი პრინციპები. დისერტაცია არქიტექტურის დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი 1994.
- თ. სულუხია. მსხვილი საცხოვრებელი მასივების ფუნქციურ გეგმარებითი რეორგანიზაციის ურბანოლოგიური წინამძღვრები, არქიტექტურის მეცნ. კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, ხელმძღვ. პროფ. ვლ. ვარდოსანიძე, თბილისი, 1997.
- მ. ფოჩხუა. მდინარე მტკვრის ქალაქმაფორმირებელი როლი ქ.თბილისის განვითარების პროცესში. არქიტექტურის მეცნ. კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, ხელმძღვ. პროფ. გ.შაიშმელაშვილი. თბილისი, 2001.

- კ. ამირეჯიბი. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების პრინციპები. არქიტექტურის დოქტორის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, 2002.
- გ. წანაწყენიშვილი. მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლების განვითარება მეოცე სუკუნეში და ტრანსფორმაცია თანამედროვე ეკონომიკურ პირობებში (თბილისის მაგალითზე). არქიტექტურის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, 2008.
- გ. მახარაშვილი. ქ. თბილისის საცხოვრებელი განაშენიანების არქიტექტურულ-სივრცული განვითარების პრინციპები. არქიტექტურის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, 2008.
- გ. მუხიაშვილი. ქ. თბილისის ვაჭრობისა და მომსახურების ქსელის ფორმირება და განვითარების პერსპექტივები. არქიტექტურის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, 2010.
- ნ. ოქუაშვილი. ქ.თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარება (ეტაპები, ტენდენციები, პროგნოზი). არქიტექტურის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, 2011.

თავი 1.

ქალაქური საცხოვრებელი გარემო - ისტორიული მეტამორფოზა და თბილისის საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების ურბანული წინაპირობები

1.1. ისტორიული ასპექტი - ძველი თბილისის ისტორიული და ბურჟუაზიული პერიოდის კვარტალური განაშენიანებები

დღემდე მიღებული წესით ქალაქის არქიტექტურულ-სივრცობრივ, ესთეტიკურ და ფუნქციური ხარისხის დონეს ძირითადად განსაზღვრავს ღირსშესანიშნავი არქიტექტურული ობიექტები, უნიკალური შენობები, მაგრამ ჩვენი პოზიციით, არანაკლები მნიშვნელობა აქვს საცხოვრებელ განაშენიანებას, რომელიც განისაზღვრება სახლების ტიპებისა და სახლებს შორის სივრცის ესთეტიურ-არქიტექტურულ გადაწყვეტაზე და საცხოვრებელი გარემოს ფუნქციური სივრცის, ოპტიმალურ გადაწყვეტაზე.

ზემოთქმულის საილუსტრაციოდ განვიხილავთ ქალაქურ განაშენიანებას, როგორც ისტორიულ უბნებზე, ისე საბჭოთა პერიოდის სამშენებლო ბუმის პირობებში.

ძველი ქალაქის ქალაქმშენებლობითი პრინციპი ეფუძნება ქუჩათა შუასაუკუნოვან ბადეს რისი ძირითადი მახასიათებელია სტიქიურობა, განაშენიანების მოულოდნელობის ეფექტი – მოულოდნელი მოსახვევები, ქუჩათა განშტოებები, პატარა მოედნები და სხვა.

უძველესი ქალაქის ამსახველ ნახატებში (გაგარინი და სხვა) ჩანს, რომ თბილისის კოლორიტის იყო მთის ფერდობებზე გაშენებული ბანიანი სახლები - მათზე თავშეყრილი, მოცეკვავე და მოთამაშე ბანოვანებით... ანუ, უძველესი ქალაქის საცხოვრებელი გარემოს ძირითადი არქიტექტურულ-გეგმარებითი ელემენტი იყო ბანი... თუმცა, ბარის სწორი რელიეფის მქონე ადგილების განაშენიანებისათვის დამახასიათებელი იყო აივნებიც. თავიდან ძალიან თავშეკავებულად, მაგრამ მას შემდეგ რაც დედაქალაქში მოისპო ბრტყელი სახურავები, ანუ ბანები გადაიხურა კრამიტით, თუ

თუნუქით, აივნებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭა. მოგვიანებით აივნებს დარჩათ სუფთა უტილიტარული დანიშნულება, როგორც კერძო საცხოვრისის შემადგენელ ნაწილებს. ქალაქური საცხოვრებელი გარემოს ძირითად ელემენტად იქცა ქუჩა. სახლისპირა მცირე ეზოებს ისეთივე ურილიტარული მნიშვნელობა შეუნარჩუნდათ, როგორც აივნებს... ხანში შესული მოქალაქეები ისხდნენ ხოლმე თავისი სახლის კარებთან და მოხერხებულ ადგილას მეზობლები იკრიბებოდნენ ნარდის სათამაშოდ, მოზარდები დარბოდნენ, თამაშობდნენ დამალობანას, ჩილიკა ჯოხით აზურიალებდნენ ჩიკორს, კენწლავდნენ ავჭალურს და სხვა.

ამრიგად, მოქალაქის სოციალური ყოფის ჯაჭვი აეწყო შემდეგნაირად: კერძო მფლობელობაში მყოფი საცხოვრისი, აივანი, ეზო, საერთო სარგებლობის ქუჩა და მოედანი (ბაზარი).

სეირნობა – გართობებისათვის მოქალაქეები გადიოდნენ ქალაქგარეთ, მაგალითად ტაბახზე და სხვა...

მოქალაქეთა გართობები კარგად აქვს აღწერილი პოეტ იოსებ გრიშაშვილს, წიგნში „ძველი თბილისის ლიტერატურული ბოჰემა“, რომლის დროსაც ჯერ კიდევ შენარჩუნებული იყო შუასაუკუნოვანი თბილისის სოციალური ყოფის და ცხოვრების ბევრი კოლორიტული წეს-ჩვეულება.

კვარტალების პერიმეტრიალური მოშენება, ეზოების სისტემის ჩამოყალიბება. ბურჟუაზიული პერიოდის, პროექტით დაგეგმილი კვარტალების განაშენიანებით ჩამოყალიბდა ქ. თბილისის შემდეგი უბნები: სოლოლაკი, მთაწმინდა, ვერა, აღმაშენებლის გამზირის გერმანული კვარტლები საბჭოთა პერიოდში, ომის შემდგომ განაშენიანდა: ვაკე, საბურთალო.

კვარტალების ოთხივე კუთხივე შემოსაზღვრული ქუჩების გასწვრივ ხაზოვანი მოშენებით იქმნებოდა შიდაკვარტალური სივრცე, რაც შემდგომში თავის მხრივ იყოფოდა, კერძო მფლობელობაში მყოფი ცალკეული სახლების ღობეებით. ამრიგად რუსეთის იმპერიის

შემადგენლობაში მყოფ საქართველოს დედაქალაქის, მე-19 საუკუნის თბილისის ქალაქმშენებლობითი განვითარების დამახასიათებელია მოსახლეთა საცხოვრებელი გარემოს ჯაჭვი: ცალკეული ოჯახის ბინა, რამოდენიმე ოჯახის საერთო სარგებლობის აივანი, ეზო, ალყაფის კარებით გამავალ ქუჩაში, ქუჩა, რამოდენიმე ქუჩის გამაერთიანებელი უბანი – უბნების გამაერთიანებელი მაგისტრალური ქუჩა, გამზირი, მოედანი.

როგორც ვხედავთ ძველი ქალაქის საცხოვრებელი გარემოს ჯაჭვს დაემატა ეზო, რაც ორ-სამ სართულიანი სახლის აივნებთან ერთად ქმნიან საერთო სარგებლობის (კომუნალურ) სივრცეს (საერთო სარგებლიანობის ონკანით და საპირფარეშოთი).

ისტორიული ქალაქის შიდაკვარტალურ სივრცეში ეზოების გამყოფ ღობეებში ხშირად ჩნდებოდა გასასვლელები მეზობელ ეზოში, როგორც სოფლებში „ალაგე“ და ეს ღობეები იქცეოდნენ მოზარდთა სათამაშო-გასართობ ნაგებობებად (დაჭერობანა-დამალობანა) ბურთის თამაში. მოზარდთა ზრდასთან ერთად გადადიოდა საერთო აივნიდან ეზოში, ეზოდან ქუჩაში.

საბჭოთა პერიოდში მიწაზე და სახლებზე კერძო საკუთრების გაუქმებასთან ერთად კვარტალშია სივრცის გამყოფ ღობეებს ნელ-ნელა დაეკარგა ფუნქცია. ამავედროს ბინების გამაერთიანებელი, კომუნალური აივნები იყოფოდნენ თითოეული ბინის მიმდებარე მონაკვეთებად, უკეთდებოდათ იზოლირებული გარე, რკინის ხვეული კიბეები. ამრიგად საზოგადოებრივი სისტემის სოციალურ-ეკონომიკური ცვალებადობასთან ერთად, იცვლებოდა საცხოვრებელი გარემოც, ანუ მოსახლეობა თავისებურად ირგებდა და ცვლიდა ახალი მოთხოვნილებების მიხედვით საცხოვრებელ გარემოს.

ყველა ვარიანტში ეზო რჩებოდა დიასახლისთა, მოზარდთა, მოხუცებულთა და აგრეთვე არასამუშაო საათებში, თვითმოქმედ მოქალაქეთა საკონტაქტო სივრცედ, რასაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა მოქალაქეთა საზოგადოების სოციალური განვითარების თვალსაზრისით.

ვაკე-საბურთალოს (ძველი) უბანი. ვაკისა და ძველი საბურთალოს განაშენიანება პრინციპულად იგივე ქალაქგეგმარებითი ხერხით სრულდებოდა, ანუ ქუჩების სწორკუთხა შეერთებით და მათი პერიმეტრიული ხაზოვანი განაშენიანებით იქმნებოდა საცხოვრებელი კვარტალები, ოღონდ ერთი განსხვავებით, რომ კვარტალშიდა საერთო სარგებლობის სივრცე მისი სახელმწიფო საკუთრებაში ყოფნის გამო აღარ იყოფოდა ცალკეული სახლების ნაკვეთების შემომსაზღვრელი ღობეებით. მაგრამ კერძო ტრანსპორტის მომრავლებასთან ერთად დაიწყო ვრცელი კვარტალშიდა სივრცეების დიფერენცირება ავტოფარეხების მოწყობით, რაც ამ საზოგადოებრივი სივრცის ფუნქციური თვალსაზრისით მოხმარებაში დისკომფორტს უქმნიდა თვით მაცხოვრებლებს. არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ დედაქალაქის განვითარების არც ერთ ეტაპზე წარსულში და დღემდე კერძო ტრანსპორტის პარკირების პრობლემა მენაშენეთა მიერ თითქმის იგნორირდება. რაც არის ქალაქის სატრანსპორტო ამჟამინდელი კოლაფსის საფუძველი.

საბურთალოს განაშენიანების პროექტი შეთანხმდა 1955 წელს, ათვისებულ იქნა 725 ჰა-დან 40 პროცენტი, ძველი საბურთალოს საზღვარი პირობითად იყო ვაკე-საბურთალოს მაგისტრალი, კვარტალების სიდიდე 10-11 ჰა იყო. შემდგომი „ახალი“ საბურთალოს (ვაკე საბურთალოს გადასასვლელიდან ვაჟა ფშაველას ბოლომდე) განაშენიანება მოხდა მიკრორაიონული დაგეგმარების პრინციპით. ამავე პრინციპით მოხდა დიღმის (მცირე) და თემქის განაშენიანება.

1.2. მიკრორაიონული დაგეგმარება-ნაირსახეობები 80-იან წლებში.

მიკრორაიონი-საცხოვრებელი განაშენიანების სტრუქტურული ელემენტი ფართობით, როგორც წესი საშუალოდ 25 ჰა, მაგრამ არა უმეტეს 80 ჰა, მაგისტრალური ქუჩებითა და გზებით დანაწევრებული, რომლის

ფარგლებში, განლაგებული არიან ყოველდღიური მოხმარების დაწესებულებები და საწარმოები მომსახურების რადიუსით არა უმეტეს 500 მ, გარდა სკოლამდელი საბავშვო დაწესებულებებისა, რომელთა ნორმატიული მომსახურების რადიუსი 250 მ-ია მიკრორაიონის საზღვრებს, როგორც წესი, წარმოადგენს მაგისტრალური ან საცხოვრებელი ქუჩები და ბუნებრივი მიჯნები. სამანქანო მისასვლელები სადარბაზოებთან, ფეხით სავალი გზები, სპორტულ-სათამაშო ბაქნებთან ერთად მიკრორაიონის შიდა დაგეგმარების ელემენტებია.

საბჭოთა კავშირში ქალაქების საცხოვრებელი ზონების მიკრორაიონული პრინციპით დაგეგმარებაზე გადასვლა, შედარებით დაგვიანებით, 60 წ. დასაწყისში მოხდა მაშინ, როდესაც დასავლეთის კაპიტალისტურ ქვეყნებში ამ სისტემის რევიზია იწყებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ 60-იანი წლების ბოლოს ჩვენთან მიკრორაიონების დაგეგმარების პრინციპი ექვემდებარებოდა გარკვეულ კრიტიკას – მაინც ხდებოდა ამ პრინციპის ინტენსიური დანერგვა.

საბჭოთა ქალაქმშენებლობაში ბოლო 30-35 წლის მანძილზე მომქმედ სნ და წ-ს მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ განუცდია. თუკი ყურადღებით ჩავატარებთ შედარებით ანალიზს თბილისის საბჭოთა რეჟიმის ბოლო 30 წელში განხორციელებულ საცხოვრებელ რაიონებს და მიკრორაიონებს შორის და შევადარებთ ომის შემდგომი პერიოდის მასივებს, შევამჩნევთ თვალსაჩინო განსხვავებებს, ქალაქმშენებლობითი მეცნიერების და პრაქტიკის ინტენსიური განვითარების ნიშნებს, ავტორ-დამგეგმარებელთა განსხვავებულ შემოქმედებით მიდგომებს. მაგალითისათვის, შესაძლებელია საბურთალოს კვარტალები პავლოვის, ამჟამინდელი ყაზბეგის ქუჩის ბოლოდან ვაჟა-ფშაველას ბოლომდე და თემქის დასახლება შევადაროთ გლდანის, მუხიანის და სხვა საცხოვრებელი რაიონების დაგეგმარებას. საბურთალოს კვარტალები, თემქის და „ძველი“ დიღომის მიკრორაიონები წარმოადგენდნენ ე.წ. თავისუფალი დაგეგმარების ნაირსახეობას.

საბურთალოს კვარტალების გეგმარებითი მახასიათებელია ტიპიური, ოთხ სადარბაზოიანი, ოთხ-ხუთ, ზოგჯერ რვა სართულიანი საცხოვრებელი სახლები, რაც კვარტალის განმსაზღვრელი ქუჩების მიმართ მართობულად, ერთმანეთის უკან არიან დაგეგმარებული, ისე, რომ სახლებს შორის სივრცის ერთ მხარეს გამოდის ლოჯიები და სადარბაზოები, მეორეს მხარეს საძინებელი ოთახების ფანჯრები. ანუ, სახლებში შორის სივრცე ორი განსხვავებული ფუნქციის მატარებელია.

ერისთავის ეზოს, ანუ საერთო სარგებლობის საცხოვრებელი გარემოს ფუნქციის, მეორე სახლისათვის უბრალო გარე სივრცის... მიღებული იყო, რომ საუკეთესო ორიენტაცია არის ჩრდილო-სამხრეთი, ამასთან, ერთი ორიენტაციით დაყენებულ საცხოვრებელ სახლებს, ჩრდილო მხარეს გამოუდიოდა სადარბაზოები და ლოჯიები, ხოლო სამხრეთ მხარეს საძილე ოთახების ვიწრო ფანჯრები.

ამგვარად, ისე, როგორც ძველ კვარტალებში, სახლებს შორის სივრცე აღარ იყო მოსახლეთა თავშეყრის მატარებელი ეზო ანუ საცხოვრებელი გარემოს მთავარი მყუდრო ელემენტი. რითაც თავი მოჰქონდათ კვარტალური ძველი თბილისის მაცხოვრებლებს, გარდა ამისა ერთი ორიენტაციით დაგეგმარებული სახლები არამყუდრო, ქარგამტარ სივრცეს ქმნიდნენ.

როგორც საბურთალოში, ისეთივე ტიპიური საცხოვრებელი სახლებით არის განაშენიანებული თემქას I-II-III მიკრორაიონები, თუმცა აქ განსაზღვრული როლი ითამაშა რელიეფმა – თუ, საბურთალო წარმოადგენს შემადლებულ ქედს და ხევს შორის ჩავარდნილ წაგრძელებულ ვაკეს, სადაც საშუალება იყო სწორკუთხა, კვარტალური განაშენიანებისა, თემქას მიკრორაიონებით განაშენიანებული ტერიტორია წარმოადგენს მშრალი ხევის ორივე მხარეს წაგრძელებულ ფერდობებს, რამაც იმოქმედა საცხოვრებელი სახლების დასმაზე ერთგვაროვნად, საუკეთესო ორიენტაციის გათვალისწინებით. საბურთალოშიც და თემქაშიც, როგორც დადებითი გეგმარებითი მახასიათებელი იყო სკოლების (300-500 მ),

საბავშვო ბაღები (100-250 მ), ნორმატიული რადიუსებით და უსაფრთხო (სატრანსპორტო თვალსაზრისით) განთავსება. უარყოფითი იყო, როგორც ზემოთ აღინიშნა საცხოვრებელ შენობებს შორის სივრცის ფუნქციური აბდაუბდა – მისი, როგორც მეზობელ მაცხოვრებელთა საკონტაქტო, სოციალური მახასიათებლიანი გარემოს იგნორირება. უარყოფითი მახასიათებელია, აგრეთვე მოსახლეობის კერძო ტრანსპორტის განვითარებისათვის საჭირო ბაქნების და სხვა გეგმარებითი ინფრასტრუქტურული ელემენტების არ არსებობა, რაც უფრო და უფრო რაც დრო გადის თვალში საცემია.

თემქას IV მიკრორაიონის და გლდანის I-II მიკრორაიონების (შემდგომ დანარჩენი VIII-მდე განაშენიანებაში შენარჩუნებული იყო მიკრორაიონული პრინციპი ქუჩების გასწვრივ ფასადური ხაზოვანი განაშენიანების უარყოფით და სკოლების და საბავშვო ბაგა-ბაღების ნორმატიული დისლოკაციის, მაგრამ საბურთალოსა და თემქასაგან განსხვავებით საცხოვრებელი სახლები და მათი ურთიერთგანლაგება აღარ იყო მასივისათვის დამახასიათებელი ცალმხრივად ორიენტირებული (ჩრდილო-სამხრეთზე). ოთხ-ხუთ სართულიანი და ზოგჯერ 8 სართულიანი მცირე გაბარიტის ბინებით დაკომპლექტებული „ხრუშჩოვკების“ ნაცვლად შემოსული იყო ე.წ. „ჩეხური“ 9 სართულიანი ბლოკური (მსხვილბლოკიანი) და „მოსკოვის“ ტიპის 9 სართულიანი (მსხვილპანელიანი) მრავალსადარბაზოიანი საცხოვრებელი სახლები გამჭოლი სადარბაზოებით. მსხვილბლოკიანი საცხოვრებელი კორპუსები გაუმჯობესებული დაგეგმარების ბინებით 90% კუთხური შეერთების ბლოკებით იძლეოდნენ დაგეგმარებაში სივრცული მრავალფეროვნების შეტანის საშუალებას.

გლდანის საცხოვრებელი მიკრორაიონების ქალაქგეგმარებითი მახასიათებლები. დეტალური დაგეგმარების პროექტი შეთანხმებულია 1971 წელს. მშენებლობა დაიწყო 1969 წელს, წინასწარ შედგენილი I და II მიკრორაიონების კომპლექსური პროექტით, რაც თავის მხრივ დაპროექტდა წინმსწრები საპროექტო წინდადებით. გლდანის საცხოვრებელი რაიონი

შედგება 8 მიკრორაიონისაგან, რომელთა საშუალო გაზარიტებია 500X500 მ-ზე, ანუ მოსახლეობის საშუალო რაოდენობა 12000 მაცხოვრებელი, ხოლო მთელი საცხოვრებელი რაიონის მოსახლეობის საერთო საპროექტო რაოდენობაა 147 ათასი მაცხოვრებელი.

მანამდე განხორციელებულ საბურთალოს (ახალი) დიდმის (ძველი) განაშენიანებებში, როგორც ზემოთ ვთქვით, მიღებული იყო მიკრორაიონების დახურული სისტემები – მიკრორაიონის პირველადი საზოგადოებრივი მომსახურეობის ობიექტით (ვაჭრობა, საყოფაცხოვრებო მომსახურეობა, მცირე სამაყურებლო დარბაზი და სხვა...) სკოლა ბაგა-ბალები განთავსებული იყო მიკრორაიონის შუა, გამწვანების ზოლში და ირგვლივ შემოზღუდული იყო მიკრორაიონების განმსაზღვრელი სატრანსპორტო გზებისაკენ ტორეცებით განლაგებული საცხოვრებელი სახლების ჯგუფებით.

განსხვავებით ზემოთ აღწერილ მიკრორაიონებისაგან გლდანის მიკრორაიონები წარმოადგენენ ღია სისტემებს: მიკრორაიონის შუა ზოლი დათმობილი აქვს ფეხმავალთათვის განკუთვნილ მწვანე ზოლს საშუალოდ 100X500 მ. რაც მიმართულია მიკრორაიონის გამაერთიანებელ, ხაზოვან ცენტრში განთავსებულ საზოგადოებრივი კომპლექსებისაკენ. ხაზოვანი ცენტრია 100 მ სიგანის ზოლი განთავსებულია სარაიონო მაგისტრალის ცალმხრივი მოძრაობის გზებს შორის 2.5 კმ-ის სიგრძეზე. იმ დროს, როდესაც სხვა განხორციელებული საცხოვრებელი რაიონებისთვის, მთავარი სატრანსპორტო მაგისტრალი წარმოადგენს გამყოფ საზღვარს მიკრორაიონების დაჯგუფებისათვის გლდანის შემთხვევაში მიკრორაიონებიდან საზოგადოებრივი ხაზოვანი ცენტრის ბირთვებში გადასვლა ხდება ფეხმავალთა ხიდეების ან ხიდის შენობების საშუალებით, ხოლო საზოგადოებრივი მომსახურეობის კომპლექსები და სხვა საზოგადოებრივი ობიექტები წარმოადგენენ ფეხმავალთა ერთიან სისტემას ხაზოვანი ცენტრის მთელ სიგრძეზე. აღსანიშნავია, რომ ხაზოვანი საზოგადოებრივი ცენტრის მთელ სიგრძეზე ფეხმავალი და ტრანსპორტის

მოძრაობა გაყოფილია, ანუ ხდება ორ დონეში (გადასასვლელი ხიდები, ხიდი შენობები, მიწისქვეშა გადასასვლელი, როგორც გამონაკლისი დასაწყისში, მეტრო ახმეტელის სადგურის ამოსასვლელთან).

ამრიგად გლდანის საცხოვრებელი რაიონი წარმოადგენს სისტემური დაგეგმარების მაგალითს, სადაც ხდება განსხვავებული ფუნქციის უწყვეტი სტრუქტურების ურთიერთგადაფარვა და ორ დონეში გადაწყვეტილი კვანძებით ერთ სისტემაში მოქცევა.

მიკრორაიონებში საცხოვრებელი სახლების დაგეგმარება აგრეთვე პრინციპულად განსხვავდება ადრე განხორციელებულ საბურთალოს, დიდმის, თემქას და სხვა მიკრორაიონების დაგეგმარებისაგან, თუკი ადრე საცხოვრებელი სახლები, ე.წ. თავისუფალი დაგეგმარების პრინციპით, ისმებოდნენ, როგორც ცალკე მდგომები, ანუ არ ქმნიდნენ განსაზღვრული ფუნქციის საცხოვრებელ გარემოს (ერთი შენობის სადარბაზოებიანი და ლოჯიებიანი ფასადი უყურებდა მეზობლის საძინებელ ოთახებიან ფასადს და ა.შ.). გლდანის მიკრორაიონის შემთხვევაში, საცხოვრებელი სახლებით შემოზღუდულ სივრცეებს მიეცა განსაზღვრული ფუნქცია, როგორც: სადარბაზოებთან მისასვლელი სამანქანო გზების სისტემური კვანძი, მიწისქვეშა ავტოსადგომებით, რომლის სახურავზე ეწყობოდა სპორტული მოედანი, ანუ ეწყობოდა ორ დონიანი ეზო. შენობათა საპირისპირო ფასადები, სადაც გამოდიან საძილე ოთახები, მიმართულია აგრეთვე შემოზღუდულ, გაბატონებული ქარებისაგან დაცულ სივრცეზე, სადაც დაგეგმარებულია საბავშვო ბაგა-ბაღები. საცხოვრებელი სახლების სტრუქტურებს შორის ფეხმავალთა გამწვანებული ხეივნის ორივე მხარეს მოწყობილია სპორტული მოედნების კომპლექსი. სკოლები გადატანილია მიკრორაიონის საზოგადოებრივი ხაზოვანი ცენტრის საპირისპირო, განაპირა მხარეს. სკოლაში მიმსვლელები, ისევე, როგორც ცენტრისკენ, გადაადგილდებიან ზემოთ ნახსენებ ფეხმავალთათვის განკუთვნილი მწვანე ხეივნის საშუალებით. ამგვარად მიკრორაიონის ფარგლებში მანქანების და ფეხმავალთა გადაადგილების დინამიკა საპირისპირო მიმართულებისაა-

მანქანების მიკრორაიონის განსაზღვრულ ქუჩებისაკენ, ხოლო ფეხმავალთა-გამწვანებული ხეივნისაკენ.

აქვეა აღსანიშნავი გლდანის საცხოვრებელი რაიონის მიმდებარედ განხორციელებული ორი მიკრორაიონი გლდანულას და გლდანის მე-3ა მიკრორაიონები, საცხოვრებელი კორპუსები ქმნიან კვადრატულ ეზოებს, ანუ აქ არის მცდელობა, გათვალისწინებულ იქნას თბილისური კვადრატული ეზოების ტრადიცია, საცხოვრებელი სახლებით შემოზღუდული კვადრატული ეზოები სხვადასხვა სიდიდისაა. მცირეები გათვალისწინებულია მხოლოდ მშვიდი დასვენებისათვის, მცირეწლოვანი ბავშვების, მათი მშობლების და მოხუცებისათვის. სათამაშო ბაქნებით და მცირე ამფითეატრებით, ხოლო დიდ ეზოებში მოწყობილია აგრეთვე სპორტული ბაქნები.

საცხოვრებელი ეზოების შიდა კვადრატები ქმნიან მშვიდი ხასიათის უმანქანო საცხოვრებელ გარემოს. სამანქანო გზები საცხოვრებელ კვადრატებს გარედან, ირგვლივ ადგებიან მათ გასწვრივ, გზის მეორე მხარეს არის საშუალება ავტოფარეხების კომპლექსის მოწყობისა, ყოველთვის ეს ქმნის დინამიური ხასიათი ხმაურიან გარეთა სივრცეს, სადაც გადიან დღის სამყოფი ოთახები. სივრცითი კომპოზიცია შექმნილია აღნიშნული კვადრატული ეზოების შემხმნელი 9 სართულიანი მსხვილბლოკიანი საცხოვრებელი სახლებით და 14 სართულიანი საცხოვრებელი სახლების აქცენტებით მიკრორაიონის შუაში და ნაპირებზე. მიკრორაიონის შუა ზოლი იკვეთება ფეხმავალთა გასასვლელით, რომლის ერთი მხარე, მაღლივი 14 სართულიანი სახლების კომპლექსთან ერთად აშენებულია საზოგადოებრივი ცენტრის კომპლექსი, ხოლო მეორე მხარეს მოწყობილია სპორტული მოედნების კომპლექსი. მიკრორაიონი უზრუნველყოფილია სკოლით, საბავშვო ბაგა-ბაღების ნორმატიული კომპლექსებით.

გლდანის მიკრორაიონებში მოხდა ტერიტორიის დიფერენცირება ფუნქციური თვალსაზრისით: გამოიყო: სახლების ჯგუფების მანქანების

მიდგომით და დაინიშნა მიწისქვეშა ავტოსადგომების ნაკვეთები, რის თავზეც უნდა მოწყობილიყო მცირე სპორტული მოედნები (არ განხორციელებულა). სახლების ჯგუფებს შორის განთავსდა საბავშვო ბაგაბალები. გაკეთდა სპორტული მოედნების კომპლექსები, სკოლები გატანილ იქნა მიკრორაიონის მიმდებარე პერიფერიულ ზონაში.

გლდანის მიკრორაიონებთან ერთად მოვიხსენიებთ თემქას IV მიკრორაიონს, გლდანულასა და გლდანის მე-3ა მიკრორაიონებს. რაც შეეხება თემქას IV მიკრორაიონს, როგორც თემქას წინა მიკრორაიონების შემთხვევაში, თავი იჩინა რთულმა რელიეფმა, რამაც დამპროექტებელს უკარნახა ბლოკური საცხოვრებელი შენობების კუთხურა გადაბმის საშუალებით, შემოზღუდული მყუდრო სივრცეების შექმნა.

გლდანულა და გლდანის მე-3ა მიკრორაიონი. ბლოკურა 9 სართულიანი საცხოვრებელი სახლების კუთხური გადაბმები გაბატონებული ქარებისაგან დაცული მყუდრო სივრცეების შექმნის პრინციპმა შემდგომი განვითარება ჰპოვა გლდანულასა და გლდანის მე-3ა მიკრორაიონის დაგეგმარებაში, სადაც შეიქმნა გაბატონებული ძლიერი ქარებისაგან დაცული კვადრატულად შემოზღუდული ეზო-სივრცეები, განიავებისათვის დატოვებული დიაგონალური კუთხური გახსნით. კერძოდ ტრანსპორტი გატანილ იქნა კვადრატული შიდა ეზო-სივრცეების გარეთ, შენობებთან მისადგომი გზების გასწვრივ.

მუხიანის საცხოვრებელი რაიონი. მუხიანის საცხოვრებელი განაშენიანება განხორციელდა სრულიად განსხვავებული გეგმარებითი პრინციპით, ვიდრე გლდანის მიკრორაიონული დაგეგმარება იყო. იგი განსხვავებულია საერთო მიკრორაიონული დაგეგმარებისაგანაც, თუმცა ინფრასტრუქტურული უზრუნველყოფით აკმაყოფილებს მიკრორაიონულ ნორმატივებს. ქალაქდაგეგმარებითი თვალსაზრისით, აქ, გვაქვს საქმე ისტორიული ქალაქებისათვის დამახასიათებელი ქუჩების სისტემის პრინციპის აღდგენის მცდელობასთან.

დაგეგმარების ავტორი დაუბრუნდა ქუჩური განაშენიანების პრინციპს, თუმცა შენობების ახალი, დიდი გაბარიტები (9-16 სართული, მრავალსადარბაზოიანობა) მუხიანის ქუჩებს განასხვავებდნენ ისტორიული ქალაქის ქუჩების მასშტაბებისაგან.

საცხოვრებელი რაიონის ტერიტორიას კვეთს ორი, ერთმანეთის პარალელური, მსგავსი კონფიგურაციის ქუჩა, რომლებიც ერთ მხარეს გადიან სარაიონთაშორისო მაგისტრალზე, სადაც დაგეგმარებულია გვერდითი რაიონის ცენტრი, ხოლო მეორე მხარეს, საცხოვრებელი რაიონის შემომსაზღვრელი სამანქანო გზა. ქუჩების ორივე მხარეს ქალაქური განაშენიანების ტრადიციის აღდგენით დაგეგმარებულია საცხოვრებელი სახლები, ქუჩებზე გამავალი შენობების პირველ სართულებზე სავაჭრო, საყოფაცხოვრებო და საზოგადოებრივი მომსახურეობის სხვადასხვა დაწესებულებები. კორპუსები ცალმხრივად, ქუჩის საწინააღმდეგო მხარეს გახსნილ პარალელეპიპედების (რუსული П-სებრი) ფორმისაა და ქმნიან სამ მხრივ შემოზღუდულ ეზოებს ბავშვთა სათამაშო და სპორტული ბაქნებით. საცხოვრებელი პარალელეპიპედის გახსნილ მხარეს ჩამწკრივებულია ერთსადარბაზიანი (კომპლექსური) 9 სართულიანი საცხოვრებელი სახლები. მსგავს ორ ინტენსიურად, ხაზოვნად მოშენებულ ქუჩებს ტერიტორია დათმობილი აქვს გამწვანებას, შიდა კვარტალური გზებს, სკოლების და საბავშვო ბაგა-ბაღების ნაკვეთებს.

ამგვარად, უსაფრთხოების თვალსაზრისით უზრუნველყოფილია შიდაკვადრატული ფეხთმავალთა ნაკადებისათვის განკუთვნილი სივრცე. მძლავრი სპორტული ცენტრი განთავსებულია საცხოვრებელი რაიონის აღმოსავლეთ ნაწილში ერთ-ერთი მძლავრი სკოლის შენობასთან ერთად.

გლდანის და მუხიანის საზოგადოებრივი მომსახურეობა. გლდანი-საზოგადოებრივი მომსახურეობის მრავალფუნქციური ხაზოვან ცენტრში განთავსებული კომპლექსებით (ვაჭრობა, საზკვება, საყოფაცხოვრები მომსახურეობა, კინოთეატრები და სხვა). მუხიანი-ქუჩების გასწვრივ

საცხოვრებელი სახლების პირველ სართულებზე განთავსებული სავაჭრო, საყოფაცხოვრებო, საზოგადოებრივი, კულტურული და სხვა ობიექტებით.

გლდანის და მუხიანის განაშენიანების პრინციპების გაანალიზებით, მოსახლეობასთან სათანადო მეთოდური მუშაობის გამოკითხვის ჩატარების შემდგომ შესაძლებელი იქნება უკვე ჩამოყალიბებული საცხოვრებელი გარემოს სხვადასხვა ვარიანტების დადებითი და უარყოფითი საყოფაცხოვრებო მომენტების გამოვლენა.

1.3. საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების მნიშვნელობა და დასვენება

ადამიანების ჯამრთველობის ერთ-ერთ დაცვის საშუალებას წარმოადგენს „დასვენება“-დროებითი შვებულება, რომელიც აუმჯობესებს მათ საერთო ფიზიკურ მდგომარეობას და ამაღლებს შრომისუნარიანობას. ამისთვის საჭიროა დროულად ორგანიზებული დასვენება - ყოველდღიური, ყოველკვირეული და ყოველწლიური. დასვენების პერიოდები შეიძლება იყოს ასევე სახვადასხვა ხანგრძლივობის, რომლებიც მოიცავენ მოკლე შესვენებებს სამუშაო დღის განმავლობაში, ყოველდღიურებს და ხანგრძლივებს. დასვენების ადგილებისთვის იყენებენ პარკებს და სკვერებს, შიდა საუბნო ბალებს სპორტულ-გამაჯანსაღებელ ცენტრებს და ა.შ. ამ ობიექტებს ათავსებენ საცხოვრებელ ტერიტორიებთან ახლოს ან 30 წუთის მისაწვდომობის ფარგლებში.

ხანმოკლე დასვენებას წარმოადგენს ქალაქგარეთ შაბათ-კვირას და სადღესასწაულო დღეებში გატარებულ პერიოდს. დასვენების ადგილებათ ითვლება ქალაქ გარშემო მყოფი ტყეპარკები, ტყეები, სასტუმრო-პანსიონატები, ტურისტული ბაზები, სანაპიროები, სანაოსნო სადგურები და ა.შ. 1,5 საათის სატრანსპორტო მისაწვდომობის ფარგლებში.

ხანგრძლივ დასვენებას წარმოადგენს შვებულება ან არდადეგები. ამ შემთხვევაში იყენებენ დასვენების სახლებს, სასტუმრო-პანსიონატების კომპლექსებს, ტურისტულ ბაზებს, კემპინგებს, სანატორიუმებს და ა.შ.

თანამედროვე ქალაქის განვითარება არ შემოიფარგლება მხოლოდ დაკავებული არსებული ტერიტორიით. დროთა განმავლობაში იგი ითვისებს საგარეუბნო ტერიტორიებს და ცვლის მათ იერსახეს. ეს ცვლილება უფრო მეტად თვალსაჩინოა დიდი ან მსხვილი ქალაქის განვითარების დროს. ქალაქის გამსხვილების შედეგად მატულობს მოსახლეობის სიმჭიდროვე და მათ მიერ დაკავებული ტერიტორიები. მოსახლეობა იძულებული ხდება იცხოვროს ჩაკუთულ და მტვერიან რაიონებში. იზრდება სამუშაო ადგილებთან მისაწვდომობის მანძილები, დამატებითად რთულდება დასვენების ზონების მოწყობა ამ რაიონებს შორის. ამიტომ ქალაქის განვითარებასთან პარალელურად აქტუალური ხდება მის გარშემო მდებარე საგარეუბნო ტერიტორიების ათვისება და მათი გამოყენება მოსახლეობის დასასვენებლად.

განსაკუთრებით მაღალია თბილისის ცენტრალური რაიონების საცხოვრებელი ფონდის და განაშენიანების სიმჭიდროვეები. ბუნებრივია, რომ ასეთ პირობებში კვარტლებს და შენობებს შორის არ რჩება ადგილები მწვანე ნარგავებისთვის, პარკებისთვის ან სკვერებისთვის, იქმნება არანორმალური სანიტარულ-ჰიგიენური პირობები იქ მცხოვრები ადამიანებისთვის. განსაკუთრებით პრობლემას „ძველი თბილისის“ მტვერიანობა წარმოადგენს, რომლის ზრდაც განსაკუთრებით იგძნობა ბოლო ათი წელი. მტვერიანობის ყველაზე დიდი მატულობა შეიმჩნევა ზამთრის პერიოდში, როცა დამატებითად ავტომობილების გამონაბოლქვთან ერთად ქალაქის ცენტრალური რაიონების ჰაერს ემატება გასათბობი საშუალებების წვის პროდუქტები. მტვერიანობის დამატებით წყაროებს ასევე წარმოადგენს ქალაქის გარშემო მდებარე ფერდობები, რომლებიც განიცდიან ტყის მასივების ნაკლებობას. ამ ფერდობებიდან მტვერის შემოტანა დიდი რაოდენობით ხდება ქარების მეშვეობით

ზაფხულის ყველაზე ცხელ პერიოდში (ივლისი, აგვისტო). ამ ზოგიერთი ქალაქის კლიმატური მოვლენების გადასალახად საჭიროა ჩატარდეს ცალკეული რაიონების რეკონსტრუქცია.

თბილისის საჰაერო ბასეინის გაჯანსაღება და საჭირო დასვენების ზონების შექმნა შეუძლებელია საგარეუბნო ტერიტორიების გამოყენების გარეშე. ამიტომ თბილისი და მისი საგარეუბნო ტერიტორიები უნდა განიხილებოდეს ერთობლივ განუყოფელ ორგანიზმად, რომელიც წარმოადგენს ქალაქის განვითარების ახალ ფორმას. ქალაქის გენერალური გეგმის დაპროექტების დროს საჭიროა გავითვალისწინოდ ყველა საკითხი და ასპექტები, რომლებიც საგარეუბნო ტერიტორიებს ეხება, კომპლექსურად განვიხილოდ განაშენიანების და საგარეუბნო დასვენების ზონების განთავსება-განვითარება.

თბილისის გარშემო მდებარე ტერიტორიები მდიდარია საკურორტო და სააგარაკო ადგილებით. კურორტები როგორებიც არიან: წყნეთი, კიკეთი, კოჯორი, მანგლისი, ბეთანია, მარტყოფი, გომბორი და ა.შ. - წარმოადგენენ საუკეთესო მაგალითებს საკურორტო და სააგარაკო მშენებლობებისათვის. ამ კურორტების ადგილმდებარეობის და ქალაქთან უახლოესი კავშირის გამო, მატულობს მათი განვითარების მნიშვნელობა. მოსახლეობის ჯამრთველობის დასაცავად დიდ როლს თამაშობს ამ ადგილების ბალნეოლოგიური და მთიან-კლიმატური ფაქტორები. ცხელი ზაფხული აიძულებს მოსახლეობას შვებულების დროს ან შაბათ-კვირას დატოვოს ქალაქი და გადმოინაცვლოს ქალაქგარეთ.

კურორტი კოჯორი - მდებარეობს ზღვის დონიდან 1300-1400 მ-ზე, საშუალო თვის ტემპერატურა 17,4⁰ გრადუსია, რაც 6,6⁰ გრადუსით ნაკლებია თბილისზე. საკურორტო სეზონის დროს ჰაერის მაქსიმალური ტემპერატურა არ აღემატება 30⁰ გრადუსს. მხოლოდ ტემპერატურის სხვაობით თუ ვიმსჯელებთ, აშკარად ჩანს მისი გამაჯანსაღებელ-სამკურნალო ფაქტი და მნიშვნელობა ასეთი ქალაქისთვის, როგორცაა თბილისი. წყნეთი - მდებარეობს ზღვის დონიდან 800-1000 მ-ზე, ჰაერის

ტემპერატურა საშუალოდ 3,5⁰ გრადუსით ნაკლებია თბილისზე. დამახასიათებელ კლიმატურ ფაქტორებს წარმოადგენენ ადგილობრივი ქარები და ჰაერის ზომიერი ტენიანობა, რომლებიც ქმნიან ქალაქის მოსახლეობისთვის ხელსაყრელ დასვენების ადგილს. დიდი საკურორტო და სამკურნალო ეფექტით გამოირჩევა მანგლისი, რომელიც მოშორებულია თბილისიდან 64 კილომეტრით. ეს ადგილი გამოირჩევა ზომიერი ტენიანობით, გრილი ზაფხულით. თვის საშუალო ტემპერატურაა 18,6⁰-18,4⁰ გრადუსია. კლიმატური და სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი ფაქტორებით გამოირჩევა კიკეთი, რომელიც თბილისიდან 27 კილომეტრში მდებარეობს. კიკეთი მოთავსებულია თრიალეთის ფერდობის დაბლობში ზღვის დონიდან 1200 მ-ში. ასევე უნდა ავღნიშნოდ, რომ სამკურნალო-გამაჯანსაღებელი პირობებით გამოირჩევიან შემდეგი კურორტები: გომბორი (1160 მ.), მარტყოფი (850 მ.), წოდორეთი (920 მ.), ბევრეთი (1080 მ.), ბეთანია (1000 მ.), ივანოვკა (1460 მ.), ტაბახმელა (1000 მ.) და ა.შ.

1.4. თბილისის საგარეუბნო დაწესებულებების და დასვენების ადგილების ორგანიზაცია - საპროექტო წინადადებები

1923 წელს დაიწყო თბილისის კურორტების და დასვენების გეგმიური ორგანიზაცია, რის შედეგადაც შემუშავდა და შემდგომი წლების მანძილზე დაპროექტდა დასვენების კომპლექსების უამრავი ვარიანტები. ხელახლა შეიქმნა ასეთი კურორტები როგორცაა: წყალტუბო, მენჯი, შოვი, ახტალა, საირმე და ა.შ.. 1934 წელს თბილისის გენერალური გეგმის რეკონსტრუქციის პროექტში განსაკუთრებითი მნიშვნელობა ენიჭება ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარებას და დასვენების ზონების მოწყობას, ახალი სააგარაკო და საკურორტო ადგილების შექმნას. გამოიყო ძირითადი საკურორტო-სააგარაკო ზონა - კოჯორი-წყნეთის მიმართულებით.

1951-70 წლების თბილისის გენერალური გეგმის პროექტში, რომელზეც 1953 წელს შემუშავდა გამოყოფილია ცალკე თავი ქალაქის საგარეუბნო ზონებზე, მაგრამ ასევე უნდა აღინიშნოს რომ აკლია კონკრეტული საპროექტო წინადადებები და გადაწყვეტილებები, ძირითადათ კი, მხოლოდ აღწერილობით ხასიათს ატარებდა. უკვე შემდგომ წლებში საპროექტო ინსტიტუტებში „თბილქალაქპროექტი“-ში და „საქქალაქმშენსახპროექტ“-ში შემუშავდება ცალკეული საგარეუბნო ტერიტორიების პირველი პროექტები. 1952 წელს იქმნება წყნეთის კურორტის გენერალური გეგმა, შემუშავდება „თბილისის ზღვის“ გარშემო მდებარე ტერიტორიის საკურორტო განვითარების დეტალური დაგეგმარების გეგმა, შემდგომში კი იწყება მათი ნაწილობრივი განხორციელება. ასევე შეიქმნა კოჯორის, საირმის და ლისის ტბის გარშემო ტერიტორიის დაგეგმარების პროექტები. პროექტების ძირითად ნაკლოვანებს წარმოადგენს ტერიტორიების არაზუსტი დაყოფა ზონებად ფუნქციური დანიშნულების მიხედვით. განაშენიანება ხორციელდება შემთხვევითი პროექტებით ბუნებრივ-კლიმატური პირობების გათვალისწინების გარეშე. თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს კურორტი წყნეთი, სადაც ინდივიდუალური სააგარაკო მშენებლობისთვის გამოყოფილი ნაკვეთები საშუალოდ 1000 კვ.მეტრს შეადგენდნენ. რის შედეგად აღმოჩნდა, რომ ტერიტორიები განაწილებულია არაეკონომიურად. 1958 წელს ჩატარდა კონკურსი წოდორეთის სააგარაკო ადგილის დეტალური დაგეგმარების პროექტზე. პროექტი ითვალისწინებდა 500 ახალ ინდივიდუალურ აგარაკს. აგარაკის თოთოული ნაკვეთის ფართობი 1000 კვ.მეტრს შეადგენდა. სავარაუდოთ პროექტი 1800 დამსვენებელს ითვალისწინებდა. ამ ტერიტორიის უფრო კომპაქტური და რაციონალური განაწილების შედეგად შესაძლებელი იქნებოდა 5-6 ათასის დამსვენებლის განთავსება.

1961 წელს „თბილქალაქპროექტმა“ დაამუშავა თბილისის საგარეუბნო ზონების პროექტი და აღნიშნა მოსახლეობის ძირითადი დასვენების

ადგილები, შემდეგ კი, 1962 წელს დაამთავრა საგარეუბნო ტერიტორიების სქემის შედგენა, რომელიც განისაზღვრებოდა 1980 წლამდე. აღნიშნული ნაშრომი იყო ფაქტიურად პირველი თბილისის საგარეუბნო ზონების რაიონული დაგეგმარების სფეროში. განსაკუთრებით ყურადღება ენიჭებოდა საკურორტო მკურნალობის და დასვენების საკითხებს, მაგრამ მიუხედავად ამისა მოცემული იყო მხოლოდ ამ კურორტების ჩამონათვალი, მათი განთავსებისას არ იყო გათვალისწინებული სამედიცინო ზონირება, რომელიც განსაზღვრავდა ამ ტერიტორიების ზუსტ მიზანშეწონილ გამოყენებას და განაწილებას ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით. ამიტომ ზოგიერთ კურორტზე გათვალისწინებული იყო ისეთი დაწესებულებები, რომლების განთავსება არ იყო მიზანშეწონილი იმ ტერიტორიებზე ან ზონებში. მაგალითად მანგლისში უნდა აშენებულიყო სანატორიუმი, დასვენების სახლი, საზაფხულო საკურორტო ქალაქი და ტურისტული ბაზა და ამავე დროს სამკურნალო-საკურორტო კომპლექსი ტუბერკულოზით დაავადებული ადამიანებისთვის, რაც თავის თავად არ იყო მიზანშეწონილი. პროექტში მოყვანილი გათვლები, ნორმები და ნომენკლატურები შეესაბამებოდა უფრო დაბალ მაჩვენებლებს, რომლებიც არ ითვალისწინებდნენ მოსახლეობის სრულ და მაქსიმალურ მოთხოვნებს. არ იყო გათვალისწინებული სააგარაკო ტიპის კურორტები, დასვენების დაწესებულებები ბაგა-წლოვანების ბავშვებისთვის. 1963 წელს ამ პროექტმა განიცადა კორექტირება, რის შედეგადაც მოხდა მისი გადამუშავება ახალი რაიონული დაგეგმარების ნორმების მიხედვით. ამავე პერიოდში პროექტირდება წყნეთის პანსიონატი 384 ადგილზე და თბილისის ზღვის კეთილმოწყობის პროექტი.

ქალაქგარეთ დასვენების ორგანიზაციისთვის ერთერთ ძირითად წინაპირობათ ითვლება მოსახლეობის უზრუნველყოფა დასვენების ადგილებით მათივე განაშენიანების საზღვრებში, რომლებიც ძირითადათ იქმნება გამწვანებულ ტერიტორიებზე (პარკები, ბაღები, სკვერები). მწვანე ნარგავების როლი ცნობილია გამაჯანსაღებელ და არქიტექტურულ-

მხატვრულ ასპექტებში. მათი რაციონალური განაწილება ქალაქის სტრუქტურაში ზრდის მათ მნიშვნელობას, აუმჯობესებს სანიტარულ-ჰიგიენურ პირობებს და ქმნის სასიამოვნო გარემოს დასვენებისთვის ქალაქის მაცხოვრებლებისათვის. მწვანე ნარგავების უზრუნველყოფის მაჩვენებელი ქალაქში განისაზღვრება საერთო სარგებლობის მწვანე ნარგავების ერთ მოსახლეზე რაოდენობის ნორმით. აღსანიშნავია ის, რომ წარსულ წლებში, მაგალითად 1933 წელს, როცა თბილისის ტერიტორია 4500 ჰექტარს შეადგენდა მოსახლეობის რაოდენობა არ აღემატებოდა 405000 ათას მაცხოვრებელს. დამახასიათებელ მაჩვენებლად იმ პერიოდში ითვლებოდა მსხვილი მწვანე მასივების არარსებობა და მწვანე ნარგავების არახშირი განაწილება. ქალაქში იყო მხოლოდ სამი შედარებით მსხვილი ბაღი: ალექსანდროვის ბაღი საერთო ფართობით 5 ჰექტარი, გოფელეტის ბაღი - 11 ჰექტარი და ვერის ბაღი - 4 ჰექტარი. ასევე რამოდენიმე ათეული მინი სკვერი და ბაღი მოთავსებული ქალაქის მაცხოვრებელ რაიონებში სულ საერთო ფართობით 7 ჰექტარი. ისეთ რაიონებში როგორცაა ვაკე, საბურთალო, დიდუბე, ნახალოვკა, ავლაბარი, ნავთლული საერთო სარგებლობის მწვანე ნარგავები თითქმის არარსებობდნენ. თბილისის ესაჭიროებოდა გამწვანებული ტერიტორიები პარკების, ბაღების და სკვერების სახით, რომლებიც გააუმჯობესებდნენ ამ რაიონების მიკროკლიმატს და შეუქმნიდნენ მოსახლეობას ახალ დასვენების ადგილებს. არსებულ ბაღებში არ იყო საკმარისი ადგილი საბავშვო და სპორტული მოედნების განთავსებისათვის. შემდგომ წლებში ქალაქში ჩატარდა უამრავი სამუშაოები მწვანე მასივების გაზრდასთან დაკავშირებით. შეიქმნა ახალი კულტურის და დასვენების პარკები - მთაწმინდის და ვაკის პარკები. ქალაქის დანარჩენ რაიონებს დაემატა ახალი სკვერები, გამწვანდა ქუჩები, მტკვრის სანაპიროები და ქალაქ გარშემო მყოფი მთის ფერდობები. 1960-1980 წლებში საერთო სარგებლობის ნარგავების რაოდენობა თბილისის სხვადასხვა რაიონებში ერთ მოსახლეზე მერყეობს 0,2 კვ.მ -დან 40,6 კვ.მეტრამდე. ასევე აშკარადაა ის რომ ამ

პერიოდში ქალაქის მარჯვენა სანაპიროს მოსახლეობა ბევრად ნაკლებია ვიდრე საერთო სარგებლობის მწვანე ნარგავების რაოდენობა, რომელიც ათჯერ მეტია. მარჯვენა სანაპიროს მწვანე ნარგავების ნორმის ამალეობა გომოწვეული იქნა ახალი პარკების გაშენებით, რომლებიც ქალაქის პერიფერიებზე მოთავსდნენ - ვაკის, მთაწმინდის, ლისის ტბის პარკები.

მიეხედავად ამ მაშტაბური სამუშაოების ჩატარებისას თბილისი დღემდე განიცდის მწვანე ნარგავების რაოდენობის ნაკლებობას. საჭიროა სერიოზული სარეკონსტრუქციო ცვლილების შეტანა: მოხდეს საცხოვრებელი კვარტლების განმჭიდროვება, განაშენიანების სიმჭიდროვის შემცირება და მწვანე ტერიტორიების რაოდენობის გაზრდა ყოველდღიური და ხანმოკლე დასვენების ადგილების მოსაწყობად მოსახლეობისთვის.

1.5. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები და დასვენების ადგილები

არახელსაყრელი კლიმატური პირობები ზაფხულის პერიოდში აიძულებს თბილისის მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს დატოვოს ქალაქი და გავიდეს დასასვენებლად ქალაქგარეთ. თბილისის მოსახლეობა დიდ უპირატესობას ანიჭებს კოჯორი-მანგლისის სამთო რაიონს, რომელიც გამოირჩევა ხელსაყრელ საკურორტო-სააგარაკო ბუნებრივ-კლიმატური პირობებით, რის შედეგადაც გადააქციეს იგი საყვარელ დასვენების ადგილად ზაფხულის პერიოდში. გაჩნდა კურორტები მანგლისი, კოჯორი, წყნეთი, კიკეთი, სააგარაკო ადგილი ოქროყანა სადაც ყოველწლიურად ზაფხულის თვეებში ისვენებს ათი ათასობით დამსვენებელი, ძირითადად თბილისელები. ასევე უნდა ავლნიშნოთ, რომ მოსახლეობის განსაკუთრებით ინტერესს წარმოადგენს ასეთი ადგილები როგორცაა ტაბახმელა, წავკისი და შინდისი.

კურორტი მანგლისი. მანგლისი მდებარეობს თბილისიდან დასავლეთის მიმართულებით 64 კილომეტრში და განთავსებულია თრიალეთის ქედის შტოებზე, მდინარე ალგეთის ხეობაში ზღვის დონიდან 1190-1220 მეტრზე. კურორტის ტერიტორია მდიდარია ჭალებით, სადაც ძირითადად განთავსებულია აგარაკები, სამკურნალო და დასვენების დაწესებულებები. ადგილობრივი მოსახლეობა კი, ცხოვრობს ჯგუფებათ კურორტის ტერიტორიის სხვადასხვა ცალკეულ ნაწილებში. უნდა ავღნიშნოდ, რომ კურორტი დღემდე არ არის სრულყოფილად კეთილმოწყობილი და მას არ გააჩნია პერსპექტიული განვითარების გენერალური გეგმა.

კურორტი კოჯორი. სამთო-კლიმატური კურორტი კოჯორი მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულებით თბილისიდან 18 კილომეტრში, ზღვის დონიდან 1300-1400 მეტრზე. თავისი კარგი კლიმატური თვისებების და სიახლოვის თბილისთან, კოჯორი განსაკუთრებით ადგილად იქცა დამსვენებლებისათვის. ასევე საინტერესოა კოჯორის ბუნება სატყეო მასივებით, ისტორიული ძეგლებით და ექსკურსიებისთვის ულამაზესი ადგილებით. აქ განთავსებულია სამკურნალო-ფროფილაქტიკური დაწესებულებები, რომლებიც ფუნქციონირებენ მთელი წლის მანძილზე, სეზონურად მუშაობენ დასასვენებელი ბაგა-ბაღები. კოჯორი ითვლება ერთ-ერთ საუკეთესო კლიმატო-პროფილაქტიკურ და კლიმატო-სამკურნალო საბავშვო კურორტად. მაგრამ ამავე დროს უნდა ავღნიშნოდ, რომ მისი თანამედროვე მდგომარეობა არ შეესაბამება ყველა მოთხოვნებს და სტანდარტებს, რომლებიც უნდა გააჩნდეს ასეთი ტიპის კურორტს. არარსებობს კოჯორის განვითარების გენერალური გეგმა, რის გამოთაც შეუძლებელი ხდება ახალი დასვენების და სამკურნალო-პროფილაქტიკური ობიექტების განთავსება. გენერალურ გეგმაში უნდა იყოს მითითებული ის ადგილები და ზონები, სადაც ხელსაყრელი იქნებოდა ამ დაწესებულებების განთავსება. დამატებითად ავღნიშნოდ, რომ კოჯორს აქვს განვითარების პერსპექტივა

დასავლეთის მიმართულებით - კოჯორს და კიკეთს შორის, სამადლოსკენ სამხრეთის მიმართულებით.

კურორტი წყნეთი. უახლოესი ქალაქგარეთ მდებარე კურორტი წყნეთი მდებარეობს 11 კილომეტრში თბილისიდან ზღვის დონიდან 1000 მეტრზე. წყნეთის კურორტის განვითარება დაიწყო სბჭოური პერიოდის დროს, მანამდე იგი ცნობილი იყო მხოლოდ როგორც სააგარაკე ადგილი. იმ პერიოდში იქმნება წყნეთის გენერალური გეგმა და შენდება მის მიხედვით ახალი კურორტი, რომელიც მდებარეობს სოფელ წყნეთიდან სამხრეთ და სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულებით. ასევე აქტიურად მიმდინარეობდა ტერიტორიების გამწვანება წიწვოვანი ნარგავებით. კურორტის ტერიტორია განაშენიანებულია ძირითადათ ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლებით ნაკვეთებით-1000კვ.მ. წყნეთში ზაფხულის პერიოდში ფუნქციონირებს 2 სანატორიუმი. მიუხედავად ამისა კურორტი საჭიროებს თანამედროვე რეკონსტრუქციას და ახალი დასასვენებელი ობიექტების შექმნას. ცუდ მდგომარეობაშია კანალიზაცია, არ არის მოგვარებული წყალმომარაგების საკითხები, საჭიროა შიდა ქუჩების კეთილმოწყობა და ახალი გზების დაგება.

კურორტი კიკეთი. კურორტი კიკეთი მდებარეობს სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულებით მანგლისის გზაზე თბილისიდან 27 კილომეტრში, ზღვის დონიდან 1100-1200 მეტრზე. კიკეთი განთვსებულია ტრიალეთის ქედის ფერდობზე და გომოიჩევა ფოთლოვანი ტყის ულამაზესი ხედებით. ზაფხულის პერიოდში თბილისელების დიდი რაოდენობა ქირაობს ბინებს აქ დასასვენებლად. კურორტი კიკეთი საჭიროებს გაფართოვებას, სარეკონსტრუქციო სამუშაოების ჩატარებას, კანალიზაციის და წყალმომარაგების საკითხების მოგვარებას, შიდა გზების გაუმჯობესებას და ტერიტორიების კეთილმოწყობას.

სააგარაკო ადგილი ოქროყანა. ოქროყანა მდებარეობს თბილისიდან რამოდენიმე კილომეტრში, მთაწმინდის მთის ფერდობზე, ზღვის დონიდან 740 მეტრზე. მისი რელიეფი და კლიმატი ხელსაყრელია სააგარაკო

მშენებლობისთვის. აქ ძირითადათ ინდივიდუალური საცხოვრებელი აგარაკები შენდება. ტერიტორიაზე მოთავსებულია სახელმწიფო აგარაკებიც. ზაფხულის პერიოდში შესაძლებელია ასევე სააგარაკო ტიპის ბაგა-ბაღის ორგანიზაცია.

გარდა ჩამოთვლილი ზემოდ საკურორტო ადგილებისა, თბილისის მოსახლეობის მცირე ნაწილი ისვენებს ზაფხულში ასევე სხვა ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიებზე როგორცაა: გომბორი, საგარეჯო, მარტყოფი, თეთრი-წყარო, კავთისხევი, დუშეთი, თიანეთი, ზედაზენი, მცხეთა, ბაზალეთი, სიონი. დამატებითად უნდა ავღნიშნოდ ის, რომ ყველა სააგარაკო ბაგა-ბაღების ორგანიზაცია აქ ხდება ძირითადათ კერძო ნაქირავებ სახლებში, შესაბამისი ტერიტორიის კეთილმოწყობის გარეშე. ასევე რთულად დგას საკითხი რომელიც ახალგაზრდთა დასვენების ბანაკების ორგანიზაციას ეხება. საგარეუბნო ტერიტორიებს არ გააჩნია დასვენების სახლები, პანსიონატები.

ამჟამად ხანგრძლივი დასვენების ძირითად რაიონებად რჩება თბილისის სამხრეთ-დასავლეთის და დასავლეთის საგარეუბნო ტერიტორიები - ძირითადათ კოჯორი-მანგლისის სამთო კურორტები.

თბილისს გააჩნია უამრავი საგარეუბნო ადგილები ხანმოკლე ხანგრძლივობის დასვენებისთვის. ქალაქის სამხრეთ და სამხრეთ-დასავლეთის მხარეს მდებარეობს დიდი რაოდენობით თვალწარმტაცი ადგილები ტურისტული ლაშქრობებისათვის, ექსკურსიებისათვის, სეირნობა-პიკნიკებისათვის. ეს ადგილები საინტერესოა ასევე ისტორიული ძეგლებით როგორცაა: ბეთანია, მანგლისი, კოჯორი. შაბათ-კვირას მოსახლეობა გადის დასასვენებლად ბუნებაში კოჯორის და სამადლო-ბეთანიის მახლობლად. ბევრი მომსვლელი ყავს ასევე ლისის ტბას, კუს ტბას. ქალაქის ჩრდილოეთის მიმართულებით მდებარე ქ.მცხეთა და მისი მიდამოები წარმოადგენს თბილისელების საყვარელ დასასვენებელ ადგილს. ეს ადგილი ცნობილია ასეთი ძეგლებით როგორებიცაა: ჯვარი, სვეტიცხოველი, სამთავრო, ბაგინეთი; არმაზის გათხრები; წიწამურის,

საგურამოს, ზედაზენის, შიო-მღვიმის მიდამოები. მცხეთაში ასევე განთავსებულია ტურისტული ბაზა. ზაფხულის თვეებში უამრავი დამსვენებელი ყავს ასევე ბაზალეთის ტბას, რომლის კეთილმოწყობაც დღემდე მიმდინარეობს.

ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის მიმართულებით თბილისთან მახლობლად მდებარეობს „თბილისის ზღვა“, რომელიც ითვლება ქალაქის უახლოეს საუკეთესო დასვენების ადგილად. აქ ფუნქციონირებს სანაოსნო სადგური, იგეგმება ახალი დასასვენებელ-გასართობი ობიექტების აშენება, სანაპიროს ზოლის გაფართოვება-კეთილმოწყობა, ტერიტორიის გამწვანება და დასვენების პარკის აშენება.

თბილისის ზღვის ქვაბულის გაწყლიანება მოხდა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში. დაიწყო მისი სამხრეთ დასავლეთით მიმდებარე საქალაქო-საგარეუბნო ტერიტორიის ინტენსიური გამწვანება. აღსანიშნავია, რომ ისტორიული ქალაქის საშუალო ნიშნულთან, შედარებით ამ, პლატოსებური ტერიტორიის საშუალო ნიშნული 50 მ-ით მაღალზეა, ინტენსიურად ნიავება და მისი საშუალო ტემპერატურა, დედაქალაქის საშუალო მონაცემებთან შედარებით 3⁰ გრადუსით დაბალია.

ზემოთქმული, თბილისის ზღვის სამხრეთ-დასავლეთ ტერიტორიას უაღრესად მიმზიდველად ხდის საქალაქო მშენებლობის განსავითარებლად, რისი პროექტირება და მშენებლობაც ხორციელდებოდა წარსული წლების განმავლობაში. ზღვის სამხრეთ-დასავლეთით უშუალოდ მიმდებარე ზოლში, სადაც გადის სამანქანო გზა, შედარებით დაბალი ინტენსივობით, მაგრამ მაინც ხორციელდებოდა სარეკრიაციო ზონისათვის დამახასიათებელი ობიექტების, რესტორნების, საწყალოსნო-სპორტული-დასასვენებელი ობიექტების, კემპინგების, მოტელების და სხვა მშენებლობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქალაქისათვის ამ უაღრესად საინტერესო, მნიშვნელოვან ზონას სათანადო რენტაბელური განვითარების იმპულსი არ ეძლევა სამთავრობო სამსახურების მიერ.

ბოლო წლებში ამოტივტივდა ამიერკავკასიის რკინიგზის მაგისტრალის გადატანის პრობლემა თბილისის ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთის მხრიდან შემოვლით, რისი პროექტირება და წინასამშენებლო სამუშაოები უკვე ხორციელდება. აღსანიშნავია, რომ სარკინიგზო და მასთან ერთად შემოვლითი სამანქანო მაგისტრალი თავისთავად წარმოადგენენ ქალაქშემქმნელ ფაქტორებს.

ამასთან აღსანიშნავია, რომ თბილისის ბოლო გენერალურ გეგმაში, თბილისის ზღვის ირგვლივ, საქალაქო განაშენიანება მონიშნული იყო ენების სახით შემოსვლით სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან და ჩრდილო-დასავლეთიდან, ისე, რომ მათ შორის ზღვის სანაპირო ზოლის შუა წელზე დატოვებულია 1000 მ სიგანის სივრცე განაშენიანების გარეშე. ამასთან უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული გარღვევა, ფიზიკურად ყველაზე ახლოა თბილისის ისტორიულ ცენტრთან.

თბილისის ზღვის გადაკვეთით მრავალფუნქციური ხიდები (იგულისხმება სალიანდაგო, მეტროს ტიპის, ან მონორელსური და სამანქანო ტრასის ერთობლივად მოწყობა თბილისისათვის უაღრესად საჭირო განივი, მაგისტრალური კავშირების გაგრძელებაზე), უმოკლესი გზით დააკავშირებდა წყალსაცავის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაპირს ქალაქის ცენტრალურ უბანთან, რაც მოახდენდა ფუნქციური, კომერციული და ქალაქთმშენებლობითი თვალსაზრისით თბილისის ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთ და სამხრეთ-დასავლეთ ნაპირების, საგარეუბნო ტერიტორიების როგორც ერთიანი ორგანიზმის ქალაქთან შერწყმას.

ხანმოკლე ხანგრძლივობის დასვენების ადგილებად შეიძლება ჩაითვალოს ჩრდილოეთ-დასავლეთის, დასავლეთის, ჩრდილოეთის და ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიები - ძირითადათ კოჯორი-მანგლისის სამთო მიდამოები; ლისის ტბის, ქ. მცხეთის და „თბილისის ზღვის“ მიდამოები.

გუდაურის რეგიონი თბილისის საქალაქო სამსახურების მმართველობაში შემოყვანილ იქნა 2011 წელს (ქალაქ თბილისის მთავრობის

დადგენილება 512.03.467. 18.05.2011). გუდაურის მსოფლიო სტანდარტების დონის სამთო კურორტია, უკვე განხორციელებული სამთო-სათხილამურო ცენტრის მაღალი დონის ტექნოლოგიით, რაც ამჟამად განიცდის ინტენსიურ განვითარებას და გაფართოებას. ამასთან, უნდა ითქვას, რომ გუდაური განიხილება როგორც ნაწილი ფართო სამთო საკურორტო ზონისა, რაც მოიცავს თეთრი არაგვისა და თერგის აუზების მაღალმთიან ტერიტორიებს, უდიდესი პოტენციური შესაძლებლობებით.

გუდაურის რეგიონზე გადის საქართველოს სამხედრო გზა, ერთაერთი დამაკავშირებელი კომუნიკაცია თბილისთან და საერთოდ გარე სამყაროსთან. უნიკალური სირთულის გეოგრაფიულ პირობებში გამავალი ეს გზა, რასაც ემატება აგრეთვე უკიდურესად მკაცრი კლიმატური პირობები, მის ექსპლუატაციაში მოსაყვანად, განუწყვეტლივ მოითხოვს მძიმე გამწმენდ, აღსადგენ და სხვა საგზაო სამუშაოებს, ამ მხრივ საფიქრებელია ამ რეგიონისათვის ისეთი პერსპექტიული სატრანსპორტო საშუალების მოწყობა, როგორც არის მონორელსური ტრანსპორტი, რაც რა თქმა უნდა ვერ შეასუსტებდა სამხედრო გზის მშენებლობას, მაგრამ გაცილებით აამაღლებდა სამთო საკურორტო ზონის კომფორტს.

თავი 2.

თბილისის საგარეუბნო დასვენების ობიექტების მშენებლობა ადგილობრივი კლიმატური ფაქტორების გათვალისწინებით და კომუნიკაციების როლი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობით განვითარებაში

2.1. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ფიზიკო-გეოგრაფიული და კლიმატური დახასიათება

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორია, რომელიც საქართველოს სამხრეთ-აღმოსავლეთის მხრიდან მდებარეობს ყველა მხრიდან გარშემორტყმულია ქედებით და მხოლოდ სამხრეთ-აღმოსავლეთის მხრიდან მას ესაზღვრება ველები, ჩრდილოეთიდან კი კავკასიონის ქედები, აღმოსავლეთის მხრიდან მალღებთან კახეთის და ცივგომბორის ქედები, სამხრეთიდან და სამხრეთ-დასავლეთიდან ებჯინებიან სამხრეთის ზეგანის აღმოსავლეთის ფერდობები, თრიალეთის ქედი კი, აღმოსავლეთის მხრიდან და ჩადის მდ. მტკვრის ხეობაში მცხეთიდან სოღანლულამდე. ამ ქედების ჯამრთველი კლიმატი და ულამაზესი ლანდშაფტი ქმნის ხელსაყრელ პირობებს ასეთი კურორტების ჩამოყალიბებისათვის, როგორებიც არიან - მანგლისი, კოჯორი, კიკეთი, წყნეთი, ბეთანია, გომბორი, მარტყოფი, რომლების მნიშვნელობაც იზრდება თბილისთან კარგი კავშირის გამო.

თბილისის საგარეუბნო ზონა ასევე გამოირჩევა შიდა-ქართლის და ქვემო-ქართლის ვაკე ტერიტორიებით, რომლებიც ეფინებიან თბილისამდე მდ. მტკვრამდე და ქალაქიდან სამხრეთისკენ. შიდა-ქართლის ველი მდებარეობს ზღვის დონიდან 500-800 მეტრზე და თავისი აღმოსავლეთის ნაწილით ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიას უერთდება. შიდა-ქართლის ველს ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის მხარეს ესაზღვრება კავკასიონის ფერდობები, სამხრეთიდან კი, თრიალეთის ქედის ფერდობები. მდ. არაგვს

და მტკვარს შორის ზღვის დონიდან 550 მეტრზე მდებარეობს მუხრანის ველი. ქვემო-ქართლის ველი შედის თბილისის საგარეუბნო ზონაში თავისი ჩრდილოეთის და ჩრდილოეთ-სამხრეთის ნაწილებით და ავჭალიდან სოღანლუღამდე ეფინება თბილისის ქვაბულს, რომელშიც ჩამოდის თრიალეთის და საგურამოს ქედების შტოები. ქვემო-ქართლის ველის განთავსების სიმაღლე მერყეობს ზღვის დონიდან 270-500 მეტრამდე.

შიდა-ქართლის და ქვემო-ქართლის ველები ხასიათდება მხურვალე კლიმატით ზაფხულში, რომელიც წლის ამ პერიოდში ქმნის დისკომპორტულ პირობებს. ამიტომ ამ ტერიტორიებზე არ არის მიზანშეწონილი ხანგრძლივი დასვენების ობიექტების განთავსება. „თბილისის ზღვის“, „ლისის ტბის“, „ბაზალეთის ტბის“ და კულტურის ძეგლების „ჯვარის“, „სვეტიცხოვლის“, „სამთავროს“, „ბეთანიის“ ტერიტორიები კი, მიზანშეწონილია ხანმოკლე ხანგრძლივობის დასვენებისთვის.

ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიის ჩრდილოეთ-დასავლეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთისკენ მიედინება მდ. მტკვარი, მდინარის ზედა მარცხენა მხარეს ქ. მცხეთასთან უერთდება მდ. არაგვი, მდინარეები კასპი და ლეხურა კი, კასპთან მახლობლად, მარჯვენა მხრიდან მდ. თეძამი. ტერიტორიის სამხრეთ-დასავლეთის ნაწილში მიედინებიან მდინარეები ალგეთი და ხრამი, რომლებიც მარჯვენა მხრიდან უერთდებიან მდ. მტკვარს. ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის მხრიდან მიედინება მდ. იორი, რომელიც სამგორის არხიდან უერთდება „თბილისის ზღვას“. ტერიტორიას ასევე გააჩნია პატარა მდინარეები: ვერა, გლდანის-ხევი, დილომის-წყალი.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების რთული რელიეფი განაპირობებს კლიმატურ მრავალსახეობას. ამინდის პირობების ფორმირებაზე განსაკუთრებით ზეგავლენას ახდენს ატმოსფერული მიმოქცევის პროცესები და „შავი ზღვის“, „კასპის ზღვის“, კავკასიის მთების ურთიერთ მოქმედებების რადიაციული ბალანსის პირობები.

იმ დროს როცა საქართველოში დასავლეთიდან და აღმოსავლეთიდან ერთდროულად შემოდინა საჰაერო მასები თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ატმოსფერული ნალექებით გამოირჩევა. ამ შემთხვევაში ტემპერატურა საგრძნობლად ვარდება და გამოიყოფა დიდი რაოდენობის ნალექი. ცივი მასების შემოსვლის შემდეგ იწვევა ჰაერის წნევა და ვითარდება ადგილობრივი ანტიციკლონები, ამ დროს საქართველოში მყარდება ნაკლებდრუბლიანი, მშრალი ამინდი.

ქალაქის საგარეუბნო ზონების ზომიერი დრუბლიანობა განაპირობებს წლის ყველა ოთხივე დროის მზის კაშკაშის მნიშვნელოვან ხანგრძლივობას და ინტენსიურობას. მზის კაშკაშის საათების რაოდენობა მერყეობს 2000 -სი საათიდან 2500-ს საათამდე წელიწადში. ზამთარში იგი გრძელდება საშუალოდ 4-6 საათი, ზაფხულში კი 9-10 საათი 1-თ დღე-ღამეში. მხარეების სიმაღლის ზრდასთან ერთად იზრდება რადიაციის ინტენსიურობა, ყოველ 1-თ კილომეტრზე დაახლოებით 10%-ტით. მდაბლობში კი ზაფხულის პერიოდში რადიაციური ბალანსი აღწევს 11-12 კვ.კალ. 1-თ კვადრატულ სანტიმეტრზე. წლის ცივ პერიოდში წყნარი ამინდის დროს შეინიშნება ტემპერატურული ინვერსიები, აქვე უნდა ავლნიშნოდ მხარეების სიმაღლის ამალღების მიხედვით ტემპერატურის ზრდის ტენდენციაც. ჰაერის ცივი მასები ჩამოდინა მთებიდან ბარში, რის შედეგადაც მდაბლობის ტემპერატურა უფრო დაბალია ვიდრე ამალღებულ ადგილებში. ტემპერატურული ინვერსიები გამოიკვეთება ასავე ზაფხულის თვეებშიც, უმეტესად ტემპერატურის აწევის დროს ღამის პერიოდში.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიებს გააჩნია ნაირსახოვანი კლიმატი და გამოირჩევიან ძირითადი 5-თი კლიმატური ზონით. ამ ზონებს გააჩნია მკვეთრად დამოუკიდებელი კლიმატების პირობები. ეს ყველაფერი იწვევს ამ ტერიტორიების კლიმატურ რაიონირებას. კლიმატური რაიონირება დაგვეხმარება ჩვენ ყველა არქიტექტურულ-

გეგმარებით მოთხოვნების გათვალისწინებაში, იმ თუ ამ საკურორტო დასასვენებელი ობიექტების და ადგილების დაპროექტების დროს.

2.2. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატური მიკრორაიონირება და დასვენების ობიექტების პროექტირება, მათი მშენებლობა-განთავსება

კლიმატურ რაიონირებას იყენებენ სხვადასხვა სახალხო მეურნეობის დარგებში. კლიმატური ფაქტორების ნაირსახეობა დიდ ზეგავლენას ახდენს ამ დარგების განვითარებაზე და მათი მაჩვენებლების ცვლილებაზე.

ტემპერატურა, ფარდობითი ტენიანობა და ჰაერის მოძრაობა, მზის რადიაცია და ნალექები მნიშვნელოვნად მოქმედებენ არქიტექტურული ობიექტების ფორმირებაზე და განსაზღვრავენ საერთო ქალაქგეგმარებით მოთხოვნებს. ამ ელემენტების განსაზღვრული ურთიერთმოქმედება ქმნის გარეგანი გარემოს სხვადასხვა პირობებს. კლიმატური ფაქტორები მოქმედებენ ბინების განთავსების პირობებზე, განსაზღვრავენ ობიექტების დაგეგმარების სქემებს და ზეგავლენას ახდენენ მათი დაცვის ხარისხზე ზედმეტი რადიაციისგან, ტენიანობისგან, ძლიერი ქარისგან და ა.შ. კლიმატური ფაქტორების მნიშვნელოვანი ზეგავლენა სამშენებლო პრაქტიკაზე საჭიროდ ქმნის ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატურ რაიონირებას, რომელიც გამოიყენება როგორც, უმთავრესი პირობა თანამედროვე მასობრივი მშენებლობის საკითხების გადაწყვეტის მიღების დროს.

მიღებული იქნა კლიმატური რაიონირების საზღვრები: თბილ რაიონებში ივლისის თვის საშუალო იზოთერმის მიხედვით +21⁰გრ. და ცივ რაიონებში იანვრის თვის საშუალო იზოთერმის მიხედვით -5⁰გრ. თვის საშუალო იზოთერმის ცვლილება დამოკიდებულია ტერიტორიების რელიეფის ცვალებადობაზე. მხურვალე რაიონებათ ითვლება მდაბლობები ნიშნულებით 600-700 მეტრი, თბილ რაიონებად - ზეგანები ნიშნულებით

600-700 მეტრიდან 1500 მეტრამდე და ზომიერ რაიონებად - მაღალმთიანი ტერიტორიები 1500 მეტრის ზემოდ.

ჯერ კიდევ 1962 წელს თბილისის და ერევნის საერთო კომისიის გადაწყვეტილების საფუძველზე მიიღეს კლიმატური ზონები და შეადგინეს სპეციალური რუკები: 1.ამიერკავკასიის კლიმატური ზონირება მშენებლობისთვის არქიტექტურულ-გეგმარებითი მოთხოვნების გათვალისწინებით; 2. ამიერკავკასიის კლიმატური ზონირება ტიპური პროექტირებისათვის, რომელიც განსაზღვრავს ტიპური საცხოვრებელი ობიექტების პროექტების და კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დაწესებულებების ნომენკლატურას.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატურ რაიონირებას განსაკუთრებითი მნიშვნელობა ენიჭება. დაწესებულებების და დასვენების ობიექტების განლაგების დროს მნიშვნელოვანია სამედიცინო ზონირების გათვალისწინება, რომელიც განსაზღვრავს მათ მიზნობრივ განთავსებას ტერიტორიაზე. ასევე დიდი ყურადღება ექცევა საპროექტო ადგილის სპეციფიურ პირობებს, რომლებიც განსაზღვრავენ დაწესებულებების რაციონალურ განთავსებას სპეციალიზაციების და ფუნქციების მიხედვით.

საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატური მიკრორაიონირების მოთხოვნები ითვალისწინებენ ძირითად ფაქტორებს, რომლებიც ზეგავლენს ახდენენ არქიტექტურულ-გეგმარებით პირობებზე და ნაგებობების ტიპებზე. ამ ერთერთ ფაქტორებად, რომლებიც განსაზღვრავენ ცალკეული რაიონების საზღვრებს არის: თვის საშუალო ტემპერატურა, ჰაერის ფარდობითი ტენიანობა, მზის რადიაციის ბალანსი და ქარის რეჟიმი. მიკრორაიონირების დროს ხდება თვეების იზოთერმების საშუალო მაჩვენებლების განსაზღვრა.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების რთული რელიეფი არის ართერთი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს სხვადასხვა კლიმატურ პირობებს. ტერიტორიის მდებარეობა ზღვის დონესთან მიმართებაში განაპირობებს მის კლიმატურ რაიონირებას - ვერტიკალურ ზონალობას

მისი სიმაღლის და ადგილმდებარეობის მიხედვით, რომელიც ამავე დროს მჭიდროდ დაკავშირებულია ჰაერის ტემპერატურასთან. დამატებითად უნდა ავლნიშნოდ ის რომ, ტერიტორიების ცალკეულ პუნქტებში შესაძლებელია საშუალო თვის ტემპერატურის ცვალებადობა-ამოვარდნა დაწესებული ნორმებისგან სხვადასხვა კლიმატური პროცესების გამო. სიმაღლის გაზრდასთან მცირდება ტერიტორიის ტემპერატურა, საშუალოდ ყოველ 130-140 მეტრის ამალეებასთან ივლისის საშუალო თვის ჰაერის ტემპერატურა იცვლება 1⁰ გრადუსით, ყოველ 100 მეტრზე იცვლება 0,73⁰ გრადუსით. სიმაღლის და ჰაერის ტემპერატურის კავშირი, განაპირობებს იზოთერმების და იზოგიფსების ურთიერთზეგავლენას, შესაბამისად ტერიტორიის რელიეფი განსაზღვრავს მის ტემპერატურულ ველს.

საგარეუბნო ტერიტორიების ივლისის თვის საშუალო ფარდობითი ტენიანობა. საგარეუბნო ტერიტორიების ჰაერის ტენიანობის ფარდობითი მეტერეოლოგიური მონაცემების არარსებობა გვაიძულებს დავეყრდნოთ ჰაერის ტენიანობის საერთო დახასიათებაზე, რომელიც განისაზღვრება ტერიტორიის სიმაღლით ზღვის დონიდან.

ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურა და ჰაერის ფარდობითი ტენიანობა რეგიონების მიხედვით: **ცივი კოდა** 1500 მ. ზღ.დ-ან.- 16,1⁰გრ.-ტენ.73%, **ივანოვკა** 1460 მ. ზღ.დ-ან.- 16,4⁰გრ.-ტენ.73%, **კიკეთი** 1200 მ. ზღ.დ-ან.- 18,4⁰გრ.-ტენ.66%, **მეხალდიდი** 1120 მ. ზღ.დ-ან.- 18,9⁰გრ.-ტენ.70%, **სიონი** 1100 მ. ზღ.დ-ან.- 19,0⁰გრ.-ტენ.72%, **ბევრეთი** 1060 მ. ზღ.დ-ან.- 19,1⁰გრ.-ტენ.70%, **ტაბახმელა** 1000 მ. ზღ.დ-ან.- 19,7⁰გრ.-ტენ.64%, **წყნეთი** 1000 მ. ზღ.დ-ან.- 19,7⁰გრ.-ტენ.64%, **ბეთანია** 1000 მ. ზღ.დ-ან.- 19,7⁰გრ.-ტენ.64%, **წავკისი** 960 მ. ზღ.დ-ან.- 20,0⁰გრ.-ტენ.63%, **დარბაზი** 940 მ. ზღ.დ-ან.- 20,2⁰გრ.-ტენ.65%, **წოდორეთი** 920 მ. ზღ.დ-ან.- 20,3⁰გრ.-ტენ.60%, **ერთაწმინდა** 900 მ. ზღ.დ-ან.- 20,5⁰გრ.-ტენ.69%, **კუმისის ტბა** 900 მ. ზღ.დ-ან.- 20,5⁰გრ.-ტენ.69%, **ნორიო** 850 მ. ზღ.დ-ან.- 20,8⁰გრ.-ტენ.64%, **მარტყოფი** 850 მ. ზღ.დ-ან.- 20,8⁰გრ.-ტენ.64%, **შინდისი** 840 მ. ზღ.დ-ან.- 20,9⁰გრ.-ტენ.60%, **პატარძეული** 830 მ. ზღ.დ-ან.- 21,0⁰გრ.-ტენ.64%, **ხოვლე** 740 მ.

ზღ.დ-ან.- 21,6⁰გრ.-ტენ.68%, გალავანი 700 მ. ზღ.დ-ან.- 21,9⁰გრ.-ტენ.60%, კავთისხევი 660 მ. ზღ.დ-ან.- 22,2⁰გრ.-ტენ.66%, ლისის ტბა 640 მ. ზღ.დ-ან.- 22,4⁰გრ.-ტენ.60%, საგურამო 560 მ. ზღ.დ-ან.- 23,0⁰გრ.-ტენ.60%, გლდანი 560 მ. ზღ.დ-ან.- 23,0⁰გრ.-ტენ.60%, მცხეთა 470 მ. ზღ.დ-ან.- 23,7⁰გრ.-ტენ.58%.

დამატებითად ავლნიშნოდ, რომ ჰაერის ტენიანობა არსებითად მოქმედებს ადამიანის თერმომარეგულირებელ აპარატის მუშაობაზე. მაღალი ტენიანობა ართულებს ადამიანის კანიდან ტენის აორთქლებას და ამიტომ ხელს უწყობს ორგანიზმის გადახურებას. ასეთ რაიონებში შეიმჩნევა შენობების კედლების, კვების პროდუქტების, თეთრეულის დანესტიანება, რომელიც აღიზიანებს ადამიანის სასაუნთქ გზებს, ნერვიული სისტემას და მოქმედებს სისხლის შედედების მატებაზე.

ტერიტორიები, რომლებიც მდებარეობენ ზრვის დონიდან 700-800 მეტრზე მოხდნენ რაიონებში თბილი ზაფხულით, ამაზე უფრო დაბალი სიმაღლეებით კი, რაიონებში მხურვალე ზაფხულით, მაგრამ ორივე შემთხვევაში მოთავსდნენ ჰაერის ოპტიმალური ტენიანობის ზონებში. ცალკეულ პუნქტებში ვლინდება ჰაერის ტენიანობის გადაჭარბებული მაჩვენებელი, რმელიც გამოწვეულია ადგილობრივი პირობებით, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ატარებენ მხოლოდ ადგილობრივ ხასიათს და დიდათ არ მოქმედებენ ამ ტერიტორიების კლიმატურ რაიონირებაზე. ესეგი თბილისის მთელი საგარეუბნო ტერიტორიები შეიძლება ჩაითვალოს ზონებათ ნორმალური ტენიანობით. საშუალო ფარდობითი ტენიანობა, როგორც მზის რადიაცია და ქარის რეჟიმი მხოლოდ აკორექტირებს ცალკეულ რეკომენდაციებს ამ ტერიტორიების რაიონირების დროს და არ განსაზღვრავს მათ კლიმატურ საზღვრებს.

პირველ მიკრორაიონში მოხდნენ შემდეგი კლიმატის ტიპები:

1. მშრალი სუბტროპიკული კლიმატი, შედარებით ცივი ზამთრით და მხურვალე ზაფხულით. ამ ზონაში შედის ქვემო ქართლის ბარები, ვაზიანის ქვემოდ (ზღვის დონიდან 300 მ-დან 450 მ-დე). ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით +24,0⁰, +25,0⁰ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 57%-

ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით 0° და ტენიანობით ზამთარში 67-77%-ით, ჩრდილოეთ-დასავლეთის და დასავლეთის ქარებით საშუალო სიჩქარით 5-8 მ/წ.

2. გარდამავალი კლიმატი მშრალი სუბტროპიკულიდან ზომიერ სუბტროპიკულამდე, ზომიერი ცივი ზამთრით და მხურვალე ზაფხულით.

ა) სამხრეთის ზეგანის აღმოსავლეთის ნაწილი და გარე-კახეთის ზეგანი (ზღვის დონიდან 400-450 მ-დან 750-800 მ-დე). ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით $+22,0^{\circ}$, $+24,0^{\circ}$ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 37-42%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $+1,0^{\circ}$, $-1,0^{\circ}$ და ტენიანობით ზამთარში 67-62%-ით, ჩრდილოეთის, ჩრდილოეთ-დასავლეთის (3,5-6,0 მ/წ) და სამხრეთ-დასავლეთის ქარებით საშუალო სიჩქარით 1,5-3,5 მ/წ.

ბ) შიდა ქართლის ბარი (ზღვის დონიდან 600 მ-დან). ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით $+22,0^{\circ}$, $+22,5^{\circ}$ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 65%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $-1,0^{\circ}$, $-2,0^{\circ}$ და -ტენიანობით ზამთარში 80-85%-ით, დასავლეთის და ჩრდილოეთ-დასავლეთის ქარებით საშუალო სიჩქარით 2,5-5 მ/წ.

3. ზომიერ-ტენიანი კლიმატი მხურვალე ზაფხულით და ზომიერ-ცივი ზამთრით (მდ. მტკვრის სანაპიროს ზოლი ავჭალიდან ძეგვამდე) ზღვის დონიდან 650 მ-დან. ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით $+23,5^{\circ}$, $+22,0^{\circ}$ და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $+5,0^{\circ}$, $-5,0^{\circ}$.

პირველი მიკრორაიონის აღნიშნული კლიმატები ძირითადად ხასიათდება მსგავსი მაჩვენებლებით, ქარების რეჟიმები კი, იცვლება და განისაზღვრება ადგილობრივი პირობების მიხედვით და განიხილება ცალ-ცალკე ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში. ესეგი პირველი კლიმატური მიკრორაიონი გამოირჩევა შემდეგი საერთო მაჩვენებლებით: ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით $+21,0^{\circ}$, $+25,0^{\circ}$ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 37-65%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $+1,0^{\circ}$, $-2,0^{\circ}$ და ტენიანობით ზამთარში 67-80%-ით. ეს კლიმატური რაიონი

ხასიათდება მხურვალე ზაფხულით და ნორმალური ჰაერის ტენიანობით. ამ პირობების გათვალისწინებით უნდა ავლნიშნოდ, რომ სამედიცინო ზონირების თვალსაზრისით აქ არ არის მიზანშეწონილი ხანგრძლივი დასვენების დაწესებულებების განთავსება (დასვენების სახლები, საბავშვო დასვენების ობიექტები და ა.შ.). ახალი ნაგებობების დაპროექტებისას საჭიროა უზრუნველყოთ მათი გამჭოლი განიავება და ჰაერის კონდიცირება, მზის დამცავი საშუალებების მოწყობა, შიდა და გარე სივრცეების არქიტექტურულ-გეგმარებითი ფუნქციური სწორი გადანაწილება, ოპტიმალური ორიენტაციების გათვალისწინებით საძილე ზონებში ფანჯრების მოწყობა, გამწვანების პროცენტის გაზრდა და ობიექტის ტერიტორიის მიკროკლიმატის გაუმჯობესება. სრულწლიანი ფუნქციონირების ობიექტებისათვის გასათვალისწინებელია აქ არსებული ზამთრის პირობები.

თბილისის მეორე კლიმატური მიკრორაიონი იკავებს საგარეუბნო ტერიტორიების მთიან ნაწილს ზღვის დონიდან 700-800 მ-დან 1700 მ-დე. ამ ზონაში შევიდა კავკასიონის სამხრეთი ქედის შტოები და სამხრეთის ზეგანის აღმოსავლეთის ფერდობები. მეორე კლიმატური მიკრორაიონი შემოიფარგლება ყველზე ცხელი თვის იზოთერმებით: +15⁰ გრ.-დან +21⁰ გრ.-მდე და გომოირჩევა შემდეგი კლიმატების ტიპებით:

1. ზომიერ-ტენიანი კლიმატით ზომიერი ცივი ზამთრით და თბილი ხანგრძლივი ზაფხულით.

ა) ჯავახეთის ზეგანის აღმოსავლეთის ფერდობები, თრიალეთის ქედის ჩრდილოეთის და აღმოსავლეთის ფერდობები (ზრვის დონიდან 700 მ-დან 1300-1400 მ-დე). ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით +22,0⁰, +17,0⁰ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 70%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით -0,9⁰, -3,0⁰ და ტენიანობით ზამთარში 72%-ით, დასავლეთის ქარებით საშუალო სიჩქარით 4-4,5 მ/წ.

ბ) კავკასიონის სამხრეთის ფერდობები (ზღვის დონიდან 600 მ-დან 900-1100 მ-დე). ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით +22,0⁰, +18,0⁰ და

ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 70%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $-3,0^{\circ}$ და ტენიანობით ზამთარში 75%-ით, დასავლეთის და აღმოსავლეთის, ზედა ნაწილებში კი, ჩრდილოეთის ქარებით საშუალო სიჩქარით 1,5-2,0 მ/წ.

2. ზომიერი ტენიანი კლიმატი ცივი ზამთრით და ხანგრძლივი ზაფხულით.

ა) თრიალეთის ქედის ფერდობები და წალკა-დმანისისი პლატო (ზღვის დონიდან 1300-1400 მ-დან 1900 მ-დე). ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით $+15,0^{\circ}$, $+19,0^{\circ}$ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 72%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $-3,0^{\circ}$, $-5,6^{\circ}$ და ტენიანობით ზამთარში 75%-ით, დასავლეთის ქარებით.

ბ) კავკასიონის სამხრეთის ფერდობები (ზღვის დონიდან 900-1000 მ-დან 1900 მ-დე). ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით $+19,0^{\circ}$, $+15,0^{\circ}$ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 70%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $-3,0^{\circ}$, $-6,0^{\circ}$ და ტენიანობით ზამთარში 75%-ით, ჩრდილოეთის ქარებით.

ესეგი მეორე კლიმატურ მიკრორაიონს გააჩნია შემდეგი წლის საშუალო მაჩვენებლები: ივლისის თვის საშუალო ტემპერატურით $+15,0^{\circ}$, $+21,0^{\circ}$ და ფარდობითი ტენიანობით ზაფხულში 63-73%-ით და იანვრის თვის საშუალო ტემპერატურით $-0,9^{\circ}$, $-6,0^{\circ}$ და ტენიანობით ზამთარში 70-80%-ით. ეს მიკრორაიონი ხასიათდება თბილი ზაფხულით და ჰაერის ნორმალური ტენიანობით. ამ პირობების გათვალისწინებით სამედიცინო ზონირების მიხედვით დასვენების ადგილების და დაწესებულებების განთავსება მიზანშეწონილია ზღვის დონიდან 700-800 მ-დან 1500-1550 მ-დე. ამ კლიმატურ ზონაში გამორიცხულია ნაგებობების სივრცეების გადახურება, ამიტომ არ არსებობს საჭიროება დამატებით განიავება-კონდიცირებაში, მაგრამ მიუხედავად ამისა გასათვალისწინებელია მზის დამცავი საშუალებების მოწყობა (დარაბები, მარკიზები და ა.შ.). საჭიროა დამატებითად მივაქციოთ ყურადღება აქაური ზამთრის პირობებს,

რომლებიც ითხოვენ ობიექტებში დახურული კიბეების უჯრედების, ტამბურების და ორმაგი შემინვის ღიობების მოწყობას. სივრცით-გეგმარებითი ამოცანები კი, უნდა გადაწყდეს ყველა კლიმატური ფაქტორების გათვალისწინებით.

2.3. თბილისის კომუნიკაციების როლი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქთმშენებლობით განვითარებაში

აქ არ შეიძლება არ ვახსენოთ საკომუნიკაციო საშუალებების, როგორც სამანქანო, ისე სარკინიგზო მაგისტრალების როლი ქალაქთმშენებლობითი განვითარების პროცესში.

დედაქალაქის ურბანული განვითარება, ანუ ქალაქური მჭიდრო განაშენიანების სტრუქტურების გავრცელება ტრადიციულად ხდებოდა მთავარი საკომუნიკაციო მიმართულებით: ჩრდილოეთით-დიდმის და ავჭალის გზატკეცილების გასწვრივ; აღმოსავლეთით-კახეთის მიმართულებით, სამხრეთით რუსთავის მიმართულებით.

ამონარიდი: გვ. 70 თ. კვირკველია.

„რკინიგზის მშენებლობამ და მის გასწვრივ საწარმოო ობიექტების გაჩენამ განაპირობა მუშა დასახლების „ნამალადევის“ წარმოქმნა, რაც შემდგომში გადაიქცა ვრცელ საქალაქო გარეუბნად“.

ნახსენებ საწარმოთა განვითარებით, საბჭოთა პერიოდში, შეიქმნა დიდუბის და ავჭალის საწარმოო ზონა, რამაც თავის მხრივ წარმოშვა ისეთი დასახლება, როგორც არის „თემქა“, გლდანის საცხოვრებელი რაიონი მუხიანის საცხოვრებელი რაიონი, ავჭალის დასახლება და სხვა. რაც შეეხება კახეთის მიმართულებას, ნავთლუღის სადგურის დაფუძნება შეესატყვისებოდა თბილისის აღმოსავლეთით განვითარებას, როგორც მტკვრის მარცხენა სანაპიროზე ანუ დაბლობში, ისე თბილისის ზღვისკენ, ფერდებზე და პლატოებზე (ვაზისუბანი, ვარკეთილი, ლილო, ვაზიანი).

საინტერესო ის არის, რომ სრულიად ახალი, ჩვენ დღეებში უკვე განხორციელებადი იდეა თბილისის ზღვის შემოვლით გამავალი სარკინიგზო მაგისტრალის გაყვანა, კიდევ უფრო საფუძვლიანს ხდის, საწარმოო ზონის სრულ მოსპობას არსებული რკინიგზის გასწვრივ დიდუბე-ავჭალის რაიონში, რადგან რკინიგზის შემოვლითი მაგისტრალის გასწვრივ, საფუძველი ჩაეყრება ახალ საწარმოო-სამეურნეო ზონის ჩამოყალიბებას, რაც თავის მხრივ წარმოქმნის დედაქალაქის განვითარებისათვის ახალ საგარეუბნო საბაზო ტერიტორიებს.

ამასთან ზემოთაღნიშნული საფუძვლიანს ხდის დიდუბის და ავჭალის საწარმოო ზონის, როგორც ასეთის, სრულ ლიკვიდაციას და მის ადგილზე, მრავალფუნქციური მჭიდრო საქალაქო სტრუქტურების დაფუძნებას.

თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმაზე (1971 წ. „თბილქალაქპროექტი“) მონიშნულია საქალაქო ახალმშენებლობის განვითარება თბილისის ზღვის ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან.

აქ უნდა ითქვას, რომ თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორიები, გენგეგმით ქალაქის საზღვრების დადგენამდე მიეკუთვნებოდა გარდაბნის და მცხეთის რაიონების ადმინისტრაციულ მმართველობას. ხოლო გენგეგმის დამტკიცების შემდგომ წლებში (1972-73 წ.წ-დან) მიეწერა დედაქალაქის მმართველობას, რამაც ისინი აქცია სრულუფლებიან გარეუბნებად.

გარშემოვლითი სარკინიგზო მაგისტრალი კიდევ უფრო გაამყარებს თბილისის ახალ საგარეუბნო ტერიტორიების და ქალაქშენებლობით განვითარებას.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიაზე კარგათ განვითარებულია საავტომობილო გზების ქსელი, რომელიც წარმოადგენს ძირითად დამაკავშირებელ საშუალებს ქალაქის საგარეუბნო დასვენების ზონებთან. ჩამოყალიბებული სატრანსპორტო მაგისტრალების სტრუქტურა განპირობებულია რელიეფის თავისებურებანით.

მომოვალში სასურველია საკანატო გზების განვითარება, რომელსაც განაპირობებს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების რთული რელიეფი. მათი განთავსება შემდგომში დააკავშირებს თბილისს ახლო მდებარე საგარეუბნო დასვენების ზონებთან და საკურორტო ადგილებთან. დასვენების ზონებთან კავშირის გაუმჯობესება შესაძლებელია სავერთაფრენო კავშირებითაც. ქალაქის და საგარეუბნო ტერიტორიების დაკავშირების შესამსუბუქებლად საჭიროა ჩქაროსნული და საექსპრესო საავტობუსო და სარკინოგზო კავშირების დარეგულირება (უწყვეტი მოძრაობით ქალაქიდან დასვენების ზონებთან), ასევე ნახევარსაექსპრესო საავტობუსო და სარკინოგზო მოძრაობა (გაჩერებებით მხოლოდ მგზავრების დიდი რაოდენობის თავშეყრის პუნქტებში). საორგანიზაციო სტრუქტურების მიხედვით საჭიროა ტრანსპორტის ერთობლივი მართვის ჩამოყალიბება, საერთო სადისპეჩეროთი, რომელიც შეატყობინებს მგზავრებს საჭირო ინფორმაციას ყველა საკონტროლო პუნქტების შესახებ. აღნიშნული ღონისძიებების ჩატარება საგრძნობლად გააუმჯობესებს კავშირს თბილისსა და მის საგარეუბნო ზონასთან.

თავი 3.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების დასვენების ზონების არქიტექტურულ-გეგმარებითი ორგანიზაციის მოთხოვნები

3.1. საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრები და ქალაქის შიდა და გარე სარტყელები

საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრების დადგენის საკითხი განსაზღვრავს ამ ზონების არქიტექტურულ-გეგმარებით ორგანიზაციას.

საზღვარგარეთის პრაქტიკაში დაგროვებულია უამრავი გამოცდილება ამ საკითხთან დაკავშირებით. მაგალითად ქ. რიგის საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრების დადგენისას შეიქმნა ერთიანი საკურორტო სისტემის მეურნეობის ორგანიზაციის საჭიროება. ამიტომ ცალკეული ზონების ტერიტორიები გაფართოვდა და მათი ფართობები საგრძნობლად გაიზარდა. ქ. სანქთპეტერბურგის საგარეუბნო ზონა მოიცავს ტერიტორიას ფართობით 20 ათას კვადრატულ კილომეტრს. ამ ზონაში შევიდნენ ქალაქები-თანამგზავრები, სადაც განთავსებულია გამაჯანსაღებელ-დასასვენებელი ობიექტების ძირითადი მასა. სანქთპეტერბურგის საგარეუბნო ტერიტორიების რადიუსი აღწევს 100 კილომეტრს. განსაკუთრებით ინტერესს იწვევს ქ. ლონდონის და ქ. პარიზის საგარეუბნო ტერიტორიებიც. მაგალითად 1944 წელს ფროფესორმა აბერკრომბმა შეადგინა „დიდი ლონდონის „პროექტი. იგი მოიცავდა ტერიტორიებს ფართობით 7 ათას კვ. კილომეტრს, საშუალო რადიუსით 45-50 კილომეტრით. პარიზის საგარეუბნო ტერიტორიების ჩამოყალიბების დროს დიდი ყურადღება ექცეოდა მოსახლეობის განსახლების, პარკების სისტემის გაფართოვების, ლანდშაფტის დაცვის და სამრეწველო მშენებლობის შეზღუდვის საკითხებს. პარიზის საგარეუბნო ზონა განისაზღვრება 11-12 ათასი კვ. კილომეტრის ფართობით და ქალაქის ცენტრიდან აღებული რადიუსით (35-85 კმ.). დამატებითად უნდა ავლნიშნოდ ის, რომ ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი საგარეუბნო

ტერიტორიების ორგანიზაციის დროს განსაკუთრებით ყურადღება ენიჭებოდა გამაჯანსაღებელი დანიშნულების ფუნქციურ ზონებს.

1962 წელს „თბილქალაქპროექტით“ დადგინდა თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრები. “თბილქალაქპროექტით“ დადგენილი საზღვრები შეიძლება ჩაითვალოს საგარეუბნო ტერიტორიების კონტურების ფუძეთ სადაც უნდა განთავსდეს დასვენების ზონები და საკურორტო-გამაჯანსაღებელ-დასვენების ობიექტები.

თბილისის საგარეუბნო ზონაში შევიდა შვიდი რეგიონი:

1. დუშეთის სამხრეთის ნაწილი - 741 კვ. კმ.
2. თიანეთის სამხრეთის ნაწილი - 533 კვ. კმ.
3. საგარეჯოს ჩრდილოეთის ნაწილი - 874 კვ. კმ.
4. გარდაბნის რეგიონი - 1590 კვ. კმ.
5. ბოლნისის ჩრდილოეთის ნაწილი - 381 კვ. კმ.
6. თეთრი წყაროს აღმოსავლეთის ნაწილი - 1234 კვ. კმ.
7. მცხეთის რეგიონი - 1147 კვ. კმ.

თბილისის საგარეუბნო ზონის ტერიტორიების რადიუსები მერყეობს ქალაქიდან 20-70 კილომეტრით.

საგარეუბნო ტერიტორიების ძირითადი ფუნქციური დაყოფა. არქიტექტურულ-გეგმარებითი ამოცანები, რომლებიც წარმოიშვება ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების დაპროექტებისას, არსებითად განსხვავდებიან იმ ამოცანებისგან, რომლებიც დგას ქალაქის დაგეგმარების დროს. ქალაქის განაშენიანების დაპროექტების დროს ძირითად დომინანტად გამოდის ნაგებობების ანსამბლები და შენობები მათი სივრცით-მოცულობითი კომპოზიციებით. საგარეუბნო ტერიტორიების დაპროექტების დროს მთავარ შემადგენებელ დომინანტებათ რჩება ტყეების, ტყეპარკების, მინდვრების, წყლის სარკეების სივრცეები, ქალაქები, დასახლებული პუნქტები, გზები და ა.შ. ამ დროს ძირითადი ყურადღება ენიჭება ცალკეული ობიექტების შიდა სტრუქტურას, მათ კავშირს საგარეუბნო ტერიტორიების გეგმარებით კომპოზიციასთან. მიუხედავად

განსხვავებული ამოცანებისა, საგარეუბნო ზონების დაპროექტება უნდა ხდებოდეს ქალაქთან ერთად და საერთო გენერალური გეგმის საფუძველზე განიხილებოდეს, როგორც ერთობლივი ორგანიზმი.

საგარეუბნო ზონის არქიტექტურულ-გეგმარებითი ფორმირების დროს უმთავრეს ფაქტორად ითვლება ქალაქის გარშემო ტყეპარკების დამცავი სარტყელების და მოსახლეობის საგარეუბნო დასვენების ადგილების ორგანიზაცია. ტყეპარკის დამცავი სარტყელი და საგარეუბნო ზონის გარე სარტყელი წარმოადგენენ ძირითად სტრუქტურულ ელემენტებს, რომლებიც ყოფენ მთლიან საგარეუბნო ტერიტორიას სხვადასხვა დანიშნულების ნაწილებად. მაგალითად ქ. სანქთპეტერბურგის საგარეუბნო ტერიტორია გამოიყოფა სამ სარტყელად: პირველი მწვანე სარტყელი (სიგანით 10 კმ.) მოიცავს ტყეპარკებს, პარკებს, ბაღებს, წყალსატევებს და ა.შ და წარმოადგენს მკაცრი რაჟიმის ზონას, მეორე მწვანე სარტყელი (სიგანით 15 კმ.) გამოირჩევა სატყეოსნო ტერიტორიებით, სადაც ახალი მშენებლობა მკაცრად შეზღუდულია და მესამე მწვანე სარტყელი (სიგანით 25-30 კმ.) განკუთვნილია ქალაქის სემეურნეო მომსახურებისათვის და თანამგზავრი-ქალაქების განთავსებისათვის.

„დიდი ლონდონის“ ტერიტორია იყოფა ოთხ სარტყელად: პირველი - ქალაქის რაიონები, მეორე - რაიონები ქალაქის ცენტროდან 20 კილომეტრის რადიუსში, მესამე - ლონდონის მწვანე სარტყელი, სადაც აკრძალულია ახალი მშენებლობა, აქ მოწყობილია პარკები, ტყეპარკები, სპორტული და მასობრივი დასვენების ადგილები, მეოთხე - სასოფლო-სამეურნეო სარტყელი.

ზემოდ მოყვანილი საგარეუბნო ტერიტორიების ქალაქების სარტყელების დაყოფის სხვადასხვა დანიშნულების ნაწილების მიხედვით ქალაქთმშენებლობითი მაგალითები საფუძველს უყრის დასკვნას, რომ თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციური ორგანიზაციის დროს საჭიროა გამოიყოს ცალკეული სარტყელები, რომლებიც ითხოვენ მეურნეობის კონკრეტულ მართვას.

ტყეპარკის დამცავი სარტყელი. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების გამწვანება - მსხვილი სატყეო მასივებით და გამწვანებული ტერიტორიებით, რომლებიც შექმნიან სატყეო-საპარკო დამცავ სარტყელს თამაშობს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან როლს ქალაქის სუფთა ჰაერით უზრუნველყოფაში და მისი მიკროკლიმატის დარბილებაში. საგარეუბნო ტერიტორიების არქიტექტურულ-გეგმარებითი ამოცანების გადაწყვეტის დროს მწვანე სარტყელები დაყოფენ მათ სხვადასხვა ფუნქციური დანიშნულების ზონებად და დაიცავენ მათ საცხოვრებელი წარმონაქმნებისგან, რომლებიც მდებარეობენ ამ სარტყელებთან უშუალო სიახლოვეში. ამავე დროს გამწვანება უზრუნველყოფს ქალაქის დაცვას ქარებისგან, გააუმჯობესებს ლანდშაფტს და მის ესთეტიკურ გარემოს.

მწვანე სარტყელი იქმნება ღია ტერიტორიებზე ტყეპარკების დომინირებით. ამიტომ მათი შექმნა თბილისის საგარეუბნო ზონაში, სადაც დიდ ფართობებს იკავებს სასოფლო-სამეურნეო მიწები საგრძნობლად რთულდება. ამ ტერიტორიების გამწვანება უნდა მოხდეს შერჩევითი მეთოდით - ფრაგმენტალურად, სარგებლიანი მიწების გადახარისხების მიხედვით. ზოგიერთ შემთხვევაში გამწვანების სარტყელის ფუნქციას შეასრულებს საპარკო გზები და სხვა გამწვანებული სატრანსპორტო მაგისტრალები. ასევე გასათვალისწინებელია უწყვეტი კავშირი საქალაქო და საგარეუბნო მწვანე ნარგავებს შორის. ეს ტენდენცია კარგათ ვლინდება თბილისში, მაგალითად ვაკის პარკი უერთდება კუს ტბის მწვანე მასივს და შემდგომში ტბის გამწვანებული ტერიტორია ერთიანდება მთაწმინდის პარკთან ერთად ერთობლივ მწვანე მასივში. გამწვანებული მთაწმინდის მთა მჭიდროდ დაკავშირებულია ქალაქის გულთან. აღსანიშნავია ასევე ლისის ტბის მწვანე მასივი, რომელიც საბურთალოს უერთდება.

საგურამოს ნაკრძალის ტყენარგი მიზანშეწონილია დავაკავშიროდ ავჭალის და გლდანის რაიონების მწვანე ნარგავებთან, რომლებიც უერთდებიან „თბილისის ზღვის“ გამწვანებულ ტერიტორიას და ქმნიან ერთობლივ მწვანე მასივების სისტემას. მსხვილ სანიტარულ-დამცავ მწვანე

ზონას წარმოადგენს ტეროტორია, რომელიც თბილისს და რუსთავს შორის მდებარეობს, აქ მწვანე მასივების სიგანე 5-6 კილომეტრს აღწევს, რომელიც კიდევ უფრო ამყარებს ქალაქის საზღვრებს და იცავს ორ ქალაქს ტერიტორიული შეერთებისგან.

ტყეპარკების სიგანეები დგინდება კონკრეტული ბუნებრივი პირობების გათვალისწინებით (ადგილის ტოპოგრაფია, ქალაქის განაშენიანების კონფიგურაცია). მიღებულია ნორმებით რეკომენდირებული ტყეპარკის სიგანე, რომელიც მერყეობს 5-10 კილომეტრამდე. ასევე ტყეპარკის სიგანე შეიძლება უტოლდებოდეს საცხოვრებელი ტერიტორიის რადიუსს. შესაბამისად ტყეპარკის ტერიტორიის ფართობი უნდა 2-3 ჯერ აღემატებოდეს საცხოვრებელი ტერიტორიის ფართობს.

ამჟამად თბილისს გარშემო მდებარე ბუნებრივი მწვანე მასივები არათანაბრად გადანაწილებულია, ზოგიერთი მათგანი მდებარეობს საცხოვრებელ ზონასთან 10-15 კილომეტრის მოშორებით. ფართო ტერიტორიებს იკავებენ კოჯორის, კიკეთის, ბეთანიის რაიონებს და საგურამოს ნაკრძალის ირგვლივ ტყეები. ეს ტერიტორიები ყველაზე ახლოს მდებარეობენ ქალაქთან და შესაბამისად ქმნიან მის მწვანე დამცავ სარტყელს. ამ ტყეპარკების დამცავი მწვანე სარტყელი არის პირველი შიდა ზონა, რომელიც მჭიდროდ დაკავშირებულია თბილისთან.

თბილისის ტყეპარკის დამცავი სარტყელი თავისი სტრუქტურით შესდგება რამოდენიმე ბუნებრივ-ლანდშაფტური კომპლექსისგან, მოიცავს მრავალი სახის თავისებურებანს და განსხვავდება მეურნეობის წარმოების წესებით სხვა უფრო მოშორებული ტყეებისგან.

ქალაქის გარე სარტყელი, დაკავებულია სასოფლო-სამეურნეო ტერიტორიებით. თბილისის საგარეუბნო გარე სარტყელის ტერიტორიებზე შესაძლებელია განთავსდეს სამრეწველო საწარმოები, ახალი საცხოვრებელი პუქტები, დასვენების ადგილები და დაწესებულებები. ამ ზონაში მიზანშეწონილია განლაგდეს ისეთი საწარმოები, რომლების განთავსება სანიტარულ-ჰიგიენური თვალსაზრისით არ არის სასურველი ქალაქში.

ამავე დროს ამ საწარმოების ტერიტორიებისგან მკაცრად დასაცავია ძირითადი დასვენების ადგილები, ტყეები და წყალსატევები. ასევე აუცილებელ მოთხოვნად უნდა რჩებოდეს ბუნებრივი ლანდშაფტის შენარჩუნება. შესაზღუდია გზების ირგვლივ მშენებლობა. აშენებული ახალი ობიექტები გზის პირას არ უნდა ქმნიდნენ უწყვეტ ლენტურ განაშენიანებას.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების გარე სარტყელი ხელსაყრელია ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენებისთვის. აქ არსებული ტყეები, წყალსაცავები და წყალსატევები, საკურორტო ადგილები წარმოადგენენ ხელსაყრელ გარემოს მოსახლეობის დასვენების ორგანიზაციისათვის.

3.2. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების ზონები

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების ადგილები გადანაწილებულია სატრანსპორტო მისაწვდომობის მიხედვით და გაიყო ახლო და შორი მდებარე ზონებად. ქალაქის ცენტრიდან 25-30 კმ. რადიუსში განლაგებულია ახლო მდებარე ზონები. მათი სატრანსპორტო მისაწვდომობის დრო არ აღემატება 0,5-1 საათს. შორი მდებარე ზონები განლაგებულია 30-70 კმ. რადიუსში და შესაბამისად მათი სატრანსპორტო მისაწვდომობის დრო საშუალოდ შეადგენს 1 საათიდან 2 საათამდე.

ახლო მდებარე ზონაში შევიდა ასეთი კურორტები, როგორებიც არიან: კოჯორი, წყნეთი, კიკეთი, ოქროყანა, ტაბახმელა, ბეთანია წოდორეთი, ბერვეთი, მეხალდიდი, მარტყოფი და ნორიო. ეს ადგილები მიზანშეწონილია ხანგრძლივი დასვენების ობიექტების განთავსებისათვის. ამ კურორტების სატრანსპორტო მისაწვდომობა არ აღემატება 1 საათს.

შორი მდებარე ზონაში შევიდა შემდეგი საკურორტო ადგილები: კავთისხევი, ერთაწმინდა, ღუშეთი, თიანეთი, საგარეჯო, ცივი-კოდა, გომბორი, თეთრი-წყარო, ივანოვკა და დარბაზი. ეს ადგილები ასევე ხელსაყრელია ხანგრძლივი დასვენებისთვის. სატრანსპორტო მისაწვდომობის დრო შეადგენს 1-2 საათს.

დასვენების ზონა წარმოადგენს დასვენების ადგილების და დაწესებულებების კომპლექსს, განთავსებული ცალკეულ ან რამოდენიმე საკურორტო ტერიტორიებზე, რომელიც გაერთიანებულია ერთობლივი მწვანე ნარგავების სისტემით (პარკები, ტყეპარკები).

ხანგრძლივი დასვენების ახლო მდებარე ზონები:

1. ძირითადი დასვენების ზონა - კოჯორი-წყნეთის მთიანი ადგილები განთავსებული ქალაქიდან სამხრეთ-დასავლეთისკენ და დასავლეთისკენ. ამ ზონაში მოხდნენ კურორტები: კოჯორი, წყნეთი, კიკეთი, ბეთანია, ტაბახმელა, ოქროყანა. ეს ზონა ითვალისწინებს კომპლექსური ტიპის დასვენების ადგილს (საბავშვო გამაჯანსაღებელი დაწესებულებები, აგარაკები, პანსიონატები, ტურისტული ბაზები, მოტელები და კემპინგები).

2. ჩრდილოეთ-დასავლეთის დასვენების ზონა - საკურორტო ადგილები წოდორეთი, ბევრეთი, მებალდიდი მდებარეობენ თრიალეთის ქედის შტოებზე თბილისის მახლობლად. კლიმატურ-ბუნებრივი პირობების გათვალისწინების მიხედვით ხელსაყრელია მოზარდთა დასვენების სახლების, საბავშვო ბაგა-ბაღების, ბაღ-აგარაკების, საზაფხულო-საკურორტო ქალაქების განსათავსებლად.

3. ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთის დასვენების ზონა - საკურორტო ადგილები მარტყოფი და ნორიო. კლიმატური კომპლექსი, ტყის საფარის არსებობა და თბილისთან სიახლოვე ქმნის ყველა საჭირო დასვენების პირობას ბავშვებისათვის. სამედიცინო ზონირების გათვალისწინებით ეს ტერიტორიები ხელსაყრელია საბავშვო დასვენების კომლექსური ობიექტების განსათავსებლად.

ხანგრძლივი დასვენების შორი მდებარე ზონები:

1. ჩრდილოეთ - დასავლეთის დასვენების ზონა - საკურორტო ადგილები კავთისხევი და ერთაწმინდა. ამ ზონაში განსათავსებელია ბავშვების დასვენების დაწესებულებები, აგარაკები, საზაფხულო-საკურორტო ქალაქები.

2. ჩრდილოეთის დასვენების ზონა - დუშეთი, ბაზალეთის ტბა და ჟინვალის წყალსაცავი. აღნიშნულ ზონაში მიზანშეწონილია ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების დაწესებულებების განთავსება: დუშეთში - საბავშვო დასვენების დაწესებულებები, პანსიონატები, დასვენების სახლები; ბაზალეთის მტკვრის და ჟინვალის წყალსაცავის ირგვლივ - დასვენების სახლები, საზაფხულო მოზარდთა დასვენების ბანაკები, საზაფხულო-საკურორტო ქალაქები, მოტელები და კემპინგები.

3. ჩრდილოეთ - აღმოსავლეთის დასვენების ზონა - თიანეთი, სიონის წყალსაცავი. ეს ადგილები ხელსაყრელია სააგარაკო დასვენების ორგანიზაციისათვის. აქ შესაძლებელია განთავსდეს მოზარდთა დასვენების კომპლექსური ბანაკები, პანსიონატები, მოტელები და კემპინგები.

4. აღმოსავლეთის დასვენების ზონა - საგარეჯო, ცივი კოდა. სამედიცინო ზონირების გათვალისწინებით აქ მიზანშეწონილია საბავშვო-გამაჯანსაღებელი ობიექტების, აგარაკების და დასვენების სახლების განთავსება.

ზემოდ ჩამოთვლილი დასვენების ზონების გარდა ასევე აღსანიშნავია საკურორტო ადგილები, როგორებიც არიან: გომბორი, თეთრი წყარო, ივანოვკა და დარბაზი. ამ კურორტების ტერიტორიებზე შესაძლებელია განთავდეს კომპლექსური დასვენების ზონები, რომლებშიც მოხდება საბავშვო და ზრდასრული ასაკის მოსახლეობის დასვენების ობიექტების ორგანიზება.

ამჟამად არსებული საგარეუბნო ხანმოკლე დასვენების ადგილები არ აკმაყოფილებენ ქალაქის მოსახლეობის ყველა მოთხოვნას. ტერიტორიების არქიტექტურულ-გეგმარებითი ორგანიზაციის საკითხების გარდა,

მოსაგვარებელია უამრავი პრობლემები ასეთები, როგორებიც არიან საინჟინრო და სატრანსპორტო კომუნიკაციების კეთილმოწყობა.

ხანმოკლე დასვენების უმსხვილეს ზონად შეიძლება ჩაითვალოს „თბილის ზღვა“ და მისი მიდამოები. ასევე დამატებითად ამ ზონას ემატება ლისის ტბის მიმდებარე ტერიტორია, კუს ტბა და ქ.მცხეთა მიმდებარე ტერიტორიებით. ამ ადგილებთან სატრანსპორტო მისაწვდომობის დრო არ აღემატება 0,5-1 საათს. მოასახლეობის ზრდასთან ერთად იზრდება მათი მოთხოვნებიც ახალი დასვენების ზონებისადმი. ამიტომ ლოგიკური იქნება ამ ზონას მიუერთოთ ბაზალეტის და ჯანდარის ტბების, სიონის და ჟინვალის წყალსაცავების სანაპიროები და მიმდებარე ტერიტორიები, სატრანსპორტო მისაცვდომობით 1-2 საათი.

ხანმოკლე დასვენების ახლო მდებარე ზონები განთავსება ძირითადად ტყეპარკების დამცავ სარტყელებში ხდება. ამ ტიპის დასვენების ყველაზე ხელსაყრელი ადგილები არიან:

1. ძირითადი დასვენების ზონა - „თბილისის ზღვა“, მდებარეობს ქალაქის განუშენიანებასთან მოშორებით 3-9 კილომეტრში. ხელსაყრელი კლიმატური პირობები, წყლის სივრცის არსებობა ქმნიან ყველა პირობას ხანმოკლე დასვენების ობიექტების განსათავსებლად - დასასვენებელი, სათევზაო და სპორტული ბაზები, მოტელები, კემპინგები, პარკები, ზღვის სანაპიროების მოწყობა. დასვენების ზონის საერთო ფართი წყლის სარკის გარეშე 1000 ჰექტარს შეადგენს, რომელიც შესაბამისად დაიტევს 70 000 ათას დამსვენებელს.

2. დასვენების ზონა - ლისის ტბა და მასთან მიმდებარე ტერიტორიები. აქ მიზანშეწონილია განთავსდეს დასვენების, სანაოსნო, სათევზაო და სპორტული ბაზები. ჩრდილოეთის მიმდებარე ტერიტორიებზე სასურველია ტყეპარკების განვითარება. დასვენების ზონის საერთო ფართობი წყლის სარკის გარეშე შეადგენს 200 ჰექტარს და სავარაუდოთ 6000-7000 ათას დამსვენებელს დაიტევს.

3. დასვენების ზონა - კუს ტბა და მასთან მიმდებარე ტერიტორიები.
აქ სასურველია მოეწყოს ერთდღიანი დასვენების პანსიონატები, სპორტული და სანაოსნო ბაზები. ზონის საერთო ფართი შეადგენს 1200 ჰექტარს და დაიტევს 11500-12000 დამსვენებელს.

4. დასვენების ზონა - ქ. მცხეთა და მიმდებარე ტერიტორიები: კოდისთავი, საგურამო, ზედაზენი, და შიო-მღვიმე. მიუხედავად ამისა, რომ აქ მიზანშეწონილია განთავსდეს ხანმოკლე დასვენების ობიექტები, ურიგო არ იქნებოდა ასევე შერეული-ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების დაწესებულებების მოწყობა: საზაფხულო ბანაკები, ტურისტული ბაზები, პანსიონატები, მოტელები, კემპინგები. საგურამოში კი, შესაძლებელია საზაფხულო ქალაქის განთავსებაც.

ხანმოკლე დასვენების ახლო მდებარე ზონების ორგანიზება ასევე შესაძლებელია კოჯორი-ბეთანიას, მატყოფი-ნორიოს და გლანის ტყეებში და ტყეპარკებში. მომავალში შესაზღვრელია ახალი ტყეპარკების შექმნა თბილის და რუსთავს შორის.

ხანმოკლე დასვენების შორი მდებარე ზონები:

1. დასვენების ზონა - ბაზალეთის ტბა და მიმდებარე ტერიტორიები.
ხანმოკლე დასვენების ობიექტებისგან მიზანშეწონილია განთავსდეს: საზაფხულო ბანაკები, სპორტული და სათევზაო ბაზები. ღია ტერიტორიები საჭიროებს დამატებით გამწვანებას და ახალი ტყეპარკების შექმნას. დასვენების ზონის საერთო ფართია (წყლის სარკის გარეშე) 500 ჰექტარი, გათვლილია 9000-10000 დამსვენებელზე.

2. დასვენების ზონა - სიონის წყალსაცავი და მიმდებარე ტერიტორიები, მდებარეობენ საკურორტო ადგილას. აქ რეკომენდირებულია შერეული-ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების ობიექტების მშენებლობა: დასვენების ბაზები, საზაფხულო ბანაკები, ტურისტული და სათევზაო ბაზები, სპორტული და სანაოსნო კომპლექსები. წყალსაცავის გარშემო ტერიტორია საჭიროებს დამატებით ტყეპარკების

შექმნას. ზონის საერთო ფართია (წყლის სარკის გარეშე) 900 ჰექტარი და დაიტევს 20000-25000 ათას დამსვენებელს.

3. დასვენების ზონა - ჯანდარის ტბა და მიდებარე ტერიტორიები.
ზონის საერთო ფართია 400 ჰექტარი, დამსვენებლების ტევადობით 7000-8000 ადამინი. საჭიროებს ტერიტორიის დამატებით გამწვანებას და დასავენებელი კმპლექსების მშენებლობას.

4. დასვენების ზონა - ჟინვალის წყალსაცავი და მიმდებარე ტერიტორიები - გათვლილია მომთავალი ხანმოკლე დასვენების ობიექტებისთვის. ამ ზონის საერთო ფართია (წყლის სარკის გარეშე) 1200 ჰექტარი და განკუთვნილია 25 000 ათას დამსვენებელზე.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ორგანიზება შესაძლებელია შემდეგნაირად: 1. ხანმოკლე დასვენების ახლო მდებარე ზონების, რომლებიც მდებარეობენ ქალაქის ცენტრიდან 25-30 კმ. რადიუსში სატრანსპორტო მისაწვდომობით 0,5-1 საათი; 2. ხანმოკლე და ხანგრძლივი დასვენების შორი მდებარე ზონების ქალაქის ცენტრიდან 25-30 და 60-70 კმ. რადიუსში სატრანსპორტო მისაწვდომობით 1-2 საათამდე.

ზემოთ ჩამოთვლილი დასვენების ზონების გარდა, შესაძლებელია თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების გარე სარტყელის ცალკეული მონაკვეთების გამოყენებაც, რომლებიც ხელსაყრელია თავისი ბუნებრივი, სანიტარულ-ჰიგიენური და ლანდშაფტური პირობებით. ამიტომ ეს ტერიტორიებიც უნდა ჩაირთოს ხანმოკლე საგარეუბნო დასვენების ზონაში.

საგარეუბნო ტერიტორიებზე შესაძლებელია მოეწყოს ასევე ტურისტული ლაშქრობები და მოგზაურობები: საფეხმავლო - ქალაქთან ახლო მდებარე ტერიტორიებზე და კომბინირებული - (საფეხმავლო და სატრანსპორტო მოძრაობით) უფრო მოშორებულ რაიონებში.

საგარეუბნო ტერიტორიების ძირითადი ტურისტული ლაშქრობების და მოგზაურობების მარშრუტები: თბილისი - ბეთანია; თბილისი - ოქროყანა - უძო-კუს ტბა; თბილისი - წოდორეთი - ბევრეთი; თბილისი - შავნაბადა; გლდანის - მამკოდა - ვეჯინი; დილომი - დიდგორა; თბილისი -

„თბილისის ზღვა“ - ავჭალა; თბილისი - მთაწმინდის პლატო - კუს ტბა; თბილისი - კოჯორი - კიკეთი; თბილისი - მცხეთა; ბევრეთი - არმაზისხევი - მცხეთა; მცხეთა - ბაზალეთის ტბა; მცხეთა - წიწაური - საგურამო; საგურამო - ზედაზენი - ჯვარი; მცხეთა - არმაზი - ბაგინეთი; ძეგვი - შიო-მღვიმე - სხალთბა - მცხეთა; მანგლისი - დიდგორა - ქვათახევი - კავთისხევი; თეთრი წყარო - სმშვილდე - თანძია - ბოლნისი; უჯარმა - ბოჭორმა - სიონის წყალსაცავი; კოჯორი - მანგლისი; მანგლისი - თეთრი წყარო; ნორიო - ჰვთაეზა. ამ მარშრუტების გარდა ექსკურსიების ჩატარება შესაძლებელია კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების ადგილების ტერიტორიების ირგვლივ.

კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ზონებში საჭიროა დამატებითი საინჟინრო კომუნიკაციების კეთილმოწყობა, რათა ავიცილოდ ბუნებრივი ფაქტორების არასასურველი ზეგავლენა. ერთერთ მნიშვნელოვან საკითხებს წარმოადგენს გარე წყლების აცილება, ფერდობების გამაგრება, ხის საფარველების მოწყობა მიწის ეროზიის საწინააღდეგოთ. მწვავედ დგას ავტოფარეხების მოწყობის საკითხიც.

საჭიროა დროულად შესდგეს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების განვითარების გენერალური გეგმა, რომელიც გაითვალისწინებს არსებული კურორტების და საკურორტო ადგილების რეკონსტრუქციის საკითხებს. ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორია უნდა წარმოადგენდეს ერთობლივ სისტემას, სადაც მთავარ წამყვან ელემენტებათ იქნებიან დასვენების ობიექტების კომპლექსები - დასვენების სახლები და ბანაკები, ბაგა-ბად-აგარაკები, პანსიონატები, სააგარაკო დასახლებები, საზაფხულო ქალაქები, ტურისტული და სპორტული ბაზები, სათევზაო და სანადირო ბაზები, წყნარი დავენების ადგილები - პარკები და ტყეპარკები, კეთილმოწყობილი სანაპიროები წყალსატევებთან, სანაოსნო სადგურები, მოტელები და კემპინგები.

დამატებითად უნდა ავლნიშნოდ საზღვარგარეთის დასვენების ზონების მოწყობის საინტერესო პრაქტიკა. აქ დიდი გავრცელება მიიღეს

საკურორტო ტიპის სასტუმროებმა, ავტოტურისტების და სპორცმენების სასტუმროებმა, დასვენების ბაზებმა. შეერთებულ შტატებში შედგენილი იქნა სპეციალური დასვენების ბანაკების ტიპიური პროექტები 25 -125 დამსვენებელზე, რომლებიც წარმოადგენდნენ კარვების ან ჯიხურების დაჯგუფებას, განთავსებული მომსახურების ცენტრის ირგვლივ. საფრანგეთში ფერას კონცხზე აშენდა საოჯახო დასვენების ბაზა (მაღალი „კომფორტის“ პირობებით). ბაზის ტერიტორიაზე განთავსებულია სახლები ორი, სამი და ოთხოთახიანი ბინებით და გათვლილია 100 კაცზე. მთავარ შესასვლელთან აშენებულია რესტორანი, მაღაზია და ავტოფარეხი ღია ავტოსადგომთან ერთად, მომსახურება ცენტალიზირებულია. ასევე საინტერესო მაგალითია ბერძნული კურორტი „გლიფადა“. კურორტის ტერიტორია გაყოფილია ორ ნაწილად: საცხოვრებელზე და საზოგადოებრივზე. საცხოვრებელ ზონაში განთავსებულია 5-6 ნომრიანი პავილიონები, რომლებიც დაძრული არიან ერთმანეთისგან, რითითაც მიღწეულია მათი იზოლირება. საზოგადოებრივ ზონაში განთავსადა რესტორანი, ბარი და პლიაჟი გასახდელელებით. ყურადღებას იმსახურებს დასვენების საკურორტო ქალაქი მაკლენბურგის ტბაზე გერმანიაში. ქალაქში განთავსებულია პავილიონები ორ ადგილიანი ნომრებით დიდებისთვის და ოთხადგილიანი ნომრებით ახალგაზრდებისთვის და ოჯახებისთვის. ეს ნაგებობები დაჯგუფებულია საზოგადოებრივი ცენტრის ირგვლივ (რესტორანი, კონოთეატრი, სასტუმრო).

საგარეუბნო ტერიტორიების დასვენების ზონების დაპროექტების დროს საჭიროა გავითვალისწინოდ განაშენიანების ზოგიერთი თავისებურებანი: ტერიტორიის მიკროკლიმატის გაუმჯობესება, ოპტიმალური სივრცით-გეგმარებითი გადაწყვეტა რელიეფის გათვალისწინებით, დაწესებულებების საძილე სათავსოების ფანჯრების სწორი ორიენტაცია-განთავსება მზურვალე კლიმატის პირობებში.

ასევე კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების ირგვლივ, რომლებიც საგარეუბნო ტერიტორიებზე მდებარეობენ, საჭიროა წყლის მომარაგების

წყაროების, სკამების, სანაგვეების, საჩრდილობელების მოწყობა. დამატებითად უნდა ჩატარდეს ძეგლების სარეკონსტრუქციო - აქტიტექტურულ-გეგმარებითი სამუშაოები.

3.3. ცალკეული დასვენების ობიექტების პროექტირების

ზოგადი ძირითადი მოთხოვნები და ახალი პროექტების მაგალითები

დასვენების ადგილები და დაწესებულებები კლასიფიცირდება სამ ძირითად ჯგუფად: 1. ხანგრძლივი ყოფნის დაწესებულებები - დასვენების სახლები, მოზარდთა ბანაკები, საბავშვი ბაგა-ბაღ-აგარაკები და სააგარაკო დასახლებები; 2. შერეული ხანგრძლივი და ხანმოკლე ყოფნის დაწესებულებები: პანსიონატები, საზაფხულო საკურორტო ქალაქები, საზაფხულო დასვენების ბანაკები, მოტელები, კემპინგები, ტურისტული ბაზები; 3. ხანმოკლე ყოფნის დაწესებულებები და ადგილები: საგარეუბნო დასვენების ბაზები, ტურისტული ბაზები, სანადირო და სათევზაო ბაზები, წყალ-სპორტული ბაზები, ტყეები და ტყეპარკები, პლიაჟები, საპარკო და ტურისტული გზები, კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების მიმდებარე ტერიტორიები. ზემოდ ჩამოთვლილი დაწესებულებები და ადგილები განისაზღვრებიან სხვადასხვა სპეციფიური თავისებურებებით, რომლებიც დამოკიდებულია დასვენების ტიპზე და ამიტომ მათი არქიტექტურულ-გეგმარებითი მოთხოვნებიც განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. ამას დამატებითად ემატება თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კლიმატური რაიონირების პირობებიც, რომლებიც კონკრეტულ ნორმირებას მოითხოვენ.

ხანგრძლივი ყოფნის დაწესებულებები: 1. საბავშვო დასვენების დაწესებულებები - საბავშვო ასაკის დასვენების ორგანიზაციისათვის საჭიროა საბავშვო ბაგა-ბაღ-აგარაკების და მოზარდთა ბანაკების მშენებლობა. საპროექტო ტერიტორიის ძირითადი გამოსადეგი პირობებია: საკმარისი დამორება ჰაერის დაბინძურების წყაროებთან, ინსოლიაცია, აერაცია, დასაღვეი წყლის არსებობა, სატყეო მასივების სიახლოვე და

სატრანსპორტო მაგისტრალების დაშორება. ამ დაწესებულებების ტევადობა განისაზღვრება 100-500 ადგილით. ობიექტების განთავსებისას საჭიროა მათი დაჯგუფება. დაწესებულებების ჯგუფებს შორის აცილებელია გამწვანების განთავსება სიგანით 100 მეტრიდან 150 მეტრამდე.

2. მოზარდთა დასვენების ბანაკები შეიძლება იყოს: პავილიონური - ცალკეული სათავსოების ჯგუფური განთავსებით ცალკეულ პავილიონებში; ცენტრალიზირებული - გაერთიანებული ერთ ძირითად ნაგებობაში; შერეული - როცა ერთ ნაგებობაში თავსდება რამოდენიმე ფუქციის სათავსოების ჯგუფები. ასეთი დაწესებულებების სავარაუდო ტევადობა მერყეობს 100-400 ადგილამდე.

3. დასვენების სახლები - წარმოადგენენ ნაგებობების კომპლექსს. გამოირჩევიან შემდეგი არქიტექტურულ-სივრცითი განაწილებით: ცენტრალიზირებული განაშენიანება - სათავსოების ყველა ჯგუფები თავსდება ერთ ნაგებობაში გარდა სამეურნეო ნაწილისა. ასეთი განაწილება ხასიათდება ეკონომიურობით მშენებლობის დროს, ამარტივებს ჯგუფებს შორის კავშირს და ხელს უწყობს სართულიანობის გაზრდას, მაგრამ გამოიყენება ძირითადად ვაკე რელიეფისათვის.

ბლოკირებული განაშენიანება - ყველა სათავსოების ჯგუფები განთავსებულია ცალკეულ კორპუსებში და შეერთებულია ერთმანეთთან გადასასვლელებით. ასეთი განაშენიანება ეკონომიურია და გამოსადეგია ტერიტორიებზე რთული რელიეფით. შესაძლებელია კორპუსების განაწილება სხვადასხვა დონეებზე. ამავე დროს ცალკეული ჯგუფები კარგათ არიან იზოლირებული ერთმანეთისგან და ქმნიან დასვენების საუკეთესო პირობებს.

პავილიონური განაშენიანება - ესეთი ტიპის განაშენიანება გამოსადეგია მთიან რაიონებში, სადაც არ არსებობს ერთიანი სამშენებლო მოედანი და ასევე იმ ტერიტორიებზე, სადაც ძვირფასი მწვანე ნარგავები კარნახობენ არჩევით მშენებლობას. ასეთ შემთხვევაში სათავსოების ჯგუფები თავსდებიან ცალკეულ ნაგებობებში. აღსანიშნავია ის, რომ

ცენტრალიზირებული განაშენიანებასთან შედარებით ასეთი ტიპის სისტემის განთავსების დროს იზღუდება განაშენიანების ფართობი, მაგრამ იზოლირებული ნაგებობები ქმნიან დასვენების კომფორტულ პირობებს.

4. სააგარაკო დასახლებები - მოსახლეობის საგარეუბნო დასვენების უზრუნველყოფის მიზნით მიზანშეწონილია ასევე სააგარაკო ტიპის დასახლებული პუნქტების მშენებლობა. ასეთ შემთხვევაში დასახლების ტერიტორიის დაყოფა ცალკეულ ნაკვეთებად აუცილებლობას არ წარმოადგენს ან მათი დაყოფა არ იქნება მკვეთრად გამოკვეთილი. სააგარაკო დასახლებები შეიძლება განთავსდეს, როგორც ცალ-ცალკე ასევე ჯგუფებად. ტევადობის მიხედვით დასახლების დამსვენებელის რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 1,5-2 ათას კაცს. ყველაზე ხელსაყრელი განთავსებაა - ჯგუფური განთავსება, მათ შორის მანძილები არ აღემატება 0,5-1 კილომეტრს. აქვე შესაძლებელია მოთავსდეს საოჯახო კორპუსებიც და ბლოკირებული სახლები, რომელიც მოგვცემს შესაძლებლობას შევამციროდ განაშენიანების ფართობი და შიდა ქუჩების სიგრძეები.

შერეული ხანგრძლივი და ხანმოკლე ყოფნის დაწესებულებები: 1. პანსიონატები - განკუთვნილია სრულწლიანი მასობრივი დასვენებისათვის (მარტოხელებისთვის, დაოჯახებული წყვილებისთვის და ბავშვიანი ოჯახებისთვის). პანსიონატები შესაძლებელია დაპროექტდეს კვების ბლოკის გათვალისწინებით და მის გარეშეც. კვების ბლოკის გარეშე პანსიონატი უტოლდება საკურორტო ტიპის სასტუმროს, რომელსაც გააჩნია საკურორტო ტევადობის მეტი პერსპექტივა. კვების ბლოკიანი პანსიონატის მშენებლობა კი, არი მიზანშეწონილი ისეთ ადგილებში სადაც არ არის კარგათ განვითარებული საზოგადოებრივი კვების ობიექტების ქსელი და არ გააჩნია ცენტრალიზირებული მომსახურება კრორტის ფარგლებში.

პანსიონატების ცენტრალიზირებული განაშენიანება - თავსდება ერთ შენობაში გარდა სამეურნეო ბლოკისა. ასეთი განთავსება გამოიყენება ტერიტორიის ფართობის შეზღუდულობის დროს.

პანსიონატების პავილიონური განაშენიანება - სათავსოების ჯგუფები თავსდება ცალკეულ ნაგებობებში. პანსიონატის ტერიტორია იყოფა ზონებად: ა) საძილე კორპუსები, ბ) საზოგადოებრივი დანიშნულების ნაგებობები, გ) ადმინისტრაციული ნაწილი, დ) სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ნაწილი, ე) სამეურნეო დანიშნულების ნაგებობები და ვ) მომსახურე პერსონალის საცხოვრებელი ნაწილი. პანსიონატის კომპლექსში გასათვალისწინებელია 40 % სრულწლიანი და 60 % სეზონური ადგილების რაოდენობა. მათი ოპტიმალური ტევადობა მერყეობს 1000-2000 ადგილამდე.

2. საზაფხულო საკურორტო ქალაქები - აღნიშნული ობიექტები განკუთვნილია მასობრივი საზაფხულო დასვენებისათვის. მათი დაპროექტება-მშენებლობის დროს რეკომენდირებულია მსუბუქი კონსტრუქციების გამოყენება.

საზაფხულო ქალაქის ტერიტორია იყოფა რამოდენიმე ზონებად: ა) საძილე კორპუსები, ბ) საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტები, გ) სპორტული ზონა, დ) ადმინისტრაციული ნაწილი, ე) სამეურნეო დანიშნულების ნაგებობები, ვ) მომსახურე პერსონალის საცხოვრებელი ზონა. ასეთი ქალაქების ოპტიმალური ტევადობაა 1000-დან 3000 ადგილამდე, განსაკუთრებით შემთხვევებში შესაძლებელია ტევადობის გაზრდაც. რაც ეხება სანიტარულ ზონების სიგანეებს, რომლებიც საცხოვრებელ ზონებს შორის უნდა მოთავსდეს საშუალოდ 500 მეტრს შეადგენს, რთული რელიეფის პირობებში კი, 300 მეტრამდეა.

3. საზაფხულო დასვენების ბანაკები - ესეთი დაწესებულებები გათვლილია საზაფხულო ფუნქციონირებაზე, სადაც გათვალისწინებულია ახალგაზრდების და ახალგაზრდა დაოჯახებული წყვილების დასვენების შესაძლებლობა. ბანაკების განთავსება რეკომენდირებულია ხელსაყრელ კლიმატურ და ბუნებრივი პირობებში (თვალწარმტაცი ადგილები, წყალსატევების სანაპიროები). თავისი ტევადობით შესაძლებელია იყოს 150-1000 ადგილამდე. პატარა ბანაკები სასურველია აშენდეს მთიან და

ტყიან რაიონებში, ანუ ისეთ ტერიტორიებზე, სადაც შეზღუდულია მათი განთავსების ფართობი. კომპლექსის მთელი ტერიტორია უნდა დაიყოს ზონებად: საძილე ზონა, რომელიც შესდგება კარვებისგან ან მსუბუქი პატარა სახლებისგან; საზოგადოებრივი დანიშნულების ნაგებობები, სადაც განთავსებულია საესტრადო სცენა, კვების და სპორტული ბლოკები; ადმინისტრაციული დანიშნულების ნაწილი; სამეურნეო-საყოფაცხოვრებო და სამედიცინო მომსახურების ნაწილი; მომსახურე პერსონალის საცხოვრებელი ზონა.

4. მოტელები, კემპინგები - განკუთვნილია ავტოტურისტების დასვენებისთვის. თავსდება ძირითადად სატრანსპორტო მაგისტრალებთან, ასევე დასვენებისთვის ხელსაყრელ თვალწარმტაც ადგილებში, რის მიხედვითაც განისაზღვრება მათი გეგმარების ხასიათიც.

მოტელი - წარმოადგენს კაპიტალურ ნაგებობას, განკუთვნილია სრულწლიან ფუნქციონირებაზე (სრულწლიანი ადგილების რაოდენობა 30 % და სეზონური 70 %). მის შემადგენლობაში შედის: საძილე სათავსოები, რესტორანი, ადმინისტრაციის სათავსო, სამეურნეო დანიშნულების სათავსოები. ასევე მოტელის ტერიტორიაზე შესაძლებელია განთავსდეს ავტომობილების სახელოსნო, ავტოფარეხი, ბენზინგასამართი სადგური, სპორტული მოედნები და დსვენების სხვა მოწყობილობები. განაშენიანების სისტემის მიხედვით ნაწილდება : ა) ცალკე მდგომი პავილიონები, ბლოკირებული ან ართიანი ნომრებით; ბ) რიგითი, სადაც ნომრები თავსდება სასტუმროების ტიპების მიხედვით (ერთრიგიანი, ორრიგიანი დერეფნით შუაში და ორრიგიანი დერეფნის გარეშე). მოტელების ტევადობა განისაზღვრება 25-200 ადგილით.

კემპინგები - წარმოადგენს ავტომობილისტების ბანაკს. დამსვენებლები თავსდება კარვებში ან მსუბუქ პატარა სახლებში. კემპინგის შემადგენლობაში შედის იგივე სათავსოების ჩამონათვალი, რაც მოტელებში. მაგრამ აქ არ არის გათვალისწინებული ავტოფარეხის

მშენებლობა, ამის მაგივრად გამოიყენება ღია ავტოსადგომი. კემპინგების ტევადობა განისაზღვრება 50-300 ადგილით.

5. ტურისტული ბაზები და ბანაკები - გათვლილია ტურისტების და სპორცმენების დასვენების მომსახურებაზე ზაფხულის და ზამთრის პერიოდებში. გენერალური გეგმით ისინი უახლოვდებიან საზაფხულო დასვენების ბანაკებს. ბაზების ტევადობა განისაზღვრება 100-300 ადგილზე.

ხანმოკლე ყოფნის დაწესებულებები: 1. საგარეუბნო დასვენების ზონა - განკუთვნილია დასვენებისთვის დღის განმავლობაში. მიზანშეწონილია განთავსდეს ტყეპარკებში, წყალსატევებთან და დამსვენებლების თავშეყრის ადგილებში.

2. ტურისტული ბაზები უქმი დღეებისათვის - განკუთვნილია ერთდღიანი დასვენებისათვის. მიზანშეწონილია განთავსდეს ტურისტული მარშრუტების მთავარ პუნქტებში.

3. სანადირო და სათევზაო ბაზები - გათვლილია მონადირე-სპორცმენების მომსახურებაზე. ამ ბაზებში აუცილებელია მოთავსდეს საძილე სათავსოები და თვითმომსახურების სამზარეულოები, ძაღლების ჯიხურები. თავისი გეგმარებითი სქემით უახლოვდებიან სასტუმროებს. მათი განთავსება ხდება სანადირო და სათევზაო მეურნეობის ტერიტორიებზე.

4. სპორტული ბაზები - განკუთვნილია სპორცმენების დასვენების მომსახურებაზე. თავსდებიან ტყეპარკებთან და წყალსატეებთან.

ზემოდ აღნიშნულ ქვეთავში განხილულია ცალკეული დასვენების ობიექტების პროექტირების ზოგადი ძირითადი მოთხოვნები და რეკომენდაციები, რომლებიც შესაძლებელია გამოვიყენოდ ახალი კომპლექსების დაპროექტებაში.

დამატებითად აქვე განვიხილოდ თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ახალი საპროექტო წინადადებები და მშენებლობების მაგალითები:

მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსის - ჩოლოყაშვილის ქუჩის და მდ. მთკვრის შორის არსებული ტერიტორიის განაშენიანების რეგულირების გეგმა. (არქიტექტორები: გ. მეგრელიშვილი რ.მეხტიევი). კომპლექსის შემადგენლობაში შედის : საცხოვრებელი სახლების ზონა, სავაჭრო-საზოგადოებრივი ცენტრი, სამედიცინო მომსახურების ნაწილი, საზოგადოებრივი-კვების ნაწილი, სასპორტო - დასასვენებელი მოედნები, სანაპირო ბულვარი, საქალაქო მნიშვნელობის ატრაქციონების პარკი, პერსპექტიული საფეხმავლო ხიდი. საპროექტო ტერიტორია იყოფა ორ ძირითად ნაწილად: ტერიტორიაზე, რომელზეც განაშენიანება იქნება განთავსებული და ტერიტორიაზე, სადაც მსხვილი სარეკრიაციო ზონა განთავსდება.

მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსი მ. გელოვანის გამზირი (არქიტექტორები: გ.სულაბერიძე, ლ.ჩიქოვანი). ქალაქგეგმარების პრინციპების შესაბამისად, გენგეგმის კორექტირებული პროექტით საპროექტო ტერიტორიაზე შესაძლებელია განვითარდეს შემდეგი ფუნქციური ზონები: მაღალი ინტენსივობის საზოგადოებრივ-საქმიანი ზონა და სატრანსპორტო ზონა. საფეხმავლო რადიუსით შემოფარგლულ არეში წარმოდგენილია სოციალური ინფრასტრუქტურის შემდეგი ობიექტები: სკოლები, საბავშვო ბაღები, საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტები, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის გაჩერებები. საპროექტო ტერიტორიის არეალის სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა წარმოდგენილია ქალაქისა და რაიონული მნიშვნელობის სატრანსპორტო ქუჩებით. საპროექტო ტერიტორიის არეალში არსებული განაშენიანება ძირითადად წერტილოვანი სახისაა. უშუალო სიახლოვეს ძირითადად არის 2,3,4 სართულიანი სახლები. საპროექტო ტერიტორია დაყოფილია სამ ძირითად სექტორად: ა და ბ სექტორებში ძირითადად დაგეგმილია მრავალფუნქციური კომპლექსის მშენებლობა: სავაჭრო ცენტრი, შერეული ფუნქციის მქონე შენობები, საბავშვო ბაღი, სპორტული მოედნები და ა.შ.; სექტორი ც წარმოადგენს სატრანსპორტო ზონას, რომელიც

უზრუნველყოფს სატრანსპორტო კავშირს მარშალ გელოვანის გამზირისა და ა-ბ სექტორებს შორის. საპროექტო ტერიტორიაზე გათვალისწინებულია მიწისზედა და მიწისქვეშა ავტოსადგომების მოწყობაც.

ლისის ტბის მიმდებარედ შ.პ.ს.“ლისი ფო“-ს კუთვნილ მიწის ნაკვეთზე პირველი რიგის მშენებლობის განაშენიანების რეგულირების გეგმა (არქიტექტორი: ლ.მუშკუდიანი). საპროექტო ტერიტორია ეკუთვნის განაშენიანების დაბალი ინტენსივობის ზონას სზ-3-ს - აქ განთავსებულია ერთბინიანი საცხოვრებელი სახლები (დომინირებული სახეობა), განაშენიანების მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლები (არადომინირებული სახეობა). საბავშვო მოედნები, ბაღი, სკვერი, ღია საცურაო აუზი, კლუბი, აფთიაქები, პირველადი მომსახურების საქონლის მაღაზიები, საფოსტო განყოფილებები, ღია ავტოსადგომები, ოფისები და საერთო სარგებლობის ღია ავტოსადგომები.

ქ.თბილისში, თვალჭრელიძის ქ.№2 არსებული მიწის ნაკვეთის განაშენიანების რეგულირების გეგმა.(არქიტექტორები: ლ. აბრამიშვილი, დ. ბახტაძე). განაშენიანების რეგულირების პროექტი ითვალისწინებს ტერიტორიაზე სავაჭრო - საზოგადოებრივი ნაგებობების მშენებლობას . ტერიტორიის საერთო ფართობი - 183 618 კვ.მ., რომელიც იყოფა ოთხ სექტორად ნაგებობების მშენებლობის ეტაპების მიხედვით.

სავაჭრო ნაგებობებს შორის შექმნილია საზოგადოებრივი-სასაქონლო-სარეკრიაციო სივრცეები და მოწყობილია ავტოსადგომები 1873 მანქანაზე. პროექტში ასევე გათვალისწინებულია ტერიტორიაზე მისვლის გაადვილებისათვის ახალი საავტომობილო კვანძი, რაც ხელს შეუწყობს ავტომანქანების შეუფერხებლად შესვლას მოცემულ ნაკვეთზე.

თვითონ ნაგებობების სართულიანობა არის 1,2,3, და მაქსიმუმ 4 სართული, თითო სართულის სიმაღლე დაახლოებით 4-5 მ-ია, ხოლო I და II სექტორებში განთავსებულია ნაგებობები კი, წარმოადგენენ ერთ სართულიანი საწყობის ტიპის შენობებს, რომელთა სიმაღლე დაახლოებით 15-მეტრია.

ასევე აღსანიშნავა ისიც, რომ 2015 წელს ევროპის ახალგაზრდული ოლიმპიური ფესტივალი თბილისში გაიმართება. აღნიშნულთან დაკავშირებით, ქალაქში სპორტული ინფრასტრუქტურის განვითარება მიმდინარეობს, რაც არსებული სპორტული ცენტრების სრულ რეაბილიტაციასა და მათ საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობას გულისხმობს.

ინფრასტრუქტურის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორიაზე "ოლიმპიური სოფლის" მშენებლობაა. "ოლიმპიური სოფელი" 5 ჰექტარზე გაშენდება. ტერიტორიაზე დაახლოებით 50 ობიექტი აშენდება, სადაც შევა ადმინისტრაციული შენობა, საკონფერენციო დარბაზი, საცხოვრებელი სახლები, სასადილო და გასართობი ცენტრები. შენობები ორ-სამ სართულიანი იქნება, თითოეულ სართულზე მინიმუმ რვა ოთახი განთავსდება, რომელშიც ოთხი ადამიანი იცხოვრებს. კომფორტულ და თანამედროვე დიზაინის სახლებში ასევე გათვალისწინებული იქნება მწვრთნელებისა და ხელმძღვანელების ოთახებიც. ოლიმპიური სოფელში ერთდროულად 4 000 სპორტსმენი იცხოვრებს. ტერიტორიაზე ყველა საჭირო სხვა ინფრასტრუქტურაც მოეწყობა.

თბილისის რკინიგზის შემოვლითი პროექტის განხორციელებით გამოთავისუფლებული ტერიტორიას მრავალმხრივი განვითარების პერსპექტივა გააჩნია. რკინიგზის პროექტი ითვალისწინებს: 30 კმ ახალი ორადგილიანი მონაკვეთის მშენებლობას; 10 კმ რეაბილიტაციას; მეორე ლიანდაგის მშენებლობას; დამხმარე ინფრასტრუქტურის მოწყობას. პროექტის ძირითადი მიზნებია: ეკოლოგიური პრობლემების გადაჭრა, ქალაქის ცენტრალური ნაწილის განტვირთვა, რკინიგზით ხელოვნურად გაყოფილი ქალაქის გაერთიანება, ქალაქის სინქრონული განვითარება. სარკინიგზო მაგისტრალი თბილისის ზღვის გავლით გავა ქალაქიდან, შედეგად თავიდან ავიცილებთ: ეკოლოგიურ პრობლემებს, ქალაქის ორ ნაწილად გაყოფას. რკინიგზის გამოთავისუფლებული ტერიტორია

დიდუბის რკინიგზის სადგურიდან ნავთლულის სადგურამდე 100 ჰექტარს შეადგენს. გამოთავისუფლების შედეგად ელია, ჩულურეთი, კუკია პირდაპირ დაუკავშირდება ქალაქის ცენტრალურ ნაწილს და ახლად შექმნილი თავისუფალი ტერიტორია თანამედროვე ცენტრის ფუნქციას შეიძენს.

დასკვნა

1. ჩვენს მიერ განხილულ ქალაქური გარემოს ქალაქმშენებლობით ისტორიულ მეტამორფოზაში ჩანს თბილისის განაშენიანებისათვის პირველივე გენგეგმაში მოცემული ქალაქდაგეგმარების სწორკუთხა კვადრატული სისტემა, რომელიც შთამომავალია უძველესი აზიური და ბერძნული ქალაქების, რომაული სამხედრო ბანაკების დაგეგმარების, რის საფუძველზეც წარმოიშვა ბევრი ევროპული ქალაქი.

სწორკუთხა კვარტალური სისტემა სრულიად მოუხერხებელი იყო თბილისის მტკვრის მარჯვენა ნაპირის რელიეფისათვის, სადაც ხდებოდა ინტენსიური მშენებლობა, მაგრამ შექმნა ერთობ-ეგზოტიკური, ქანობიანი ქუჩების ქსელი და ზოგჯერ განსხვავებულ ნიშნულიანი ტერასული კვარტალშიდა სივრცე, ანუ შიდა ეზოების სისტემები. ამრიგად, მთლიანად დედაქალაქის მასშტაბით ჩამოყალიბდა ტრადიცია ქალაქური საცხოვრებელი გარემოსი, სადაც მკვეთრად გამოეყო ერთმანეთს განსხვავებული ფუნქციის სივრცეები – ქუჩა და ეზო.

2. საბჭოთა პერიოდში, როდესაც სტარტი აიღო ქალაქმშენებლობითმა ბუმმა ვაკე საბურთალოს პირვანდელი უბნები, გაგრძელდა წინა პერიოდის კვარტალური განაშენიანების პრინციპით, მაგრამ არ იყო ჩამოყალიბებული მხატვრულ-არქიტექტურული თვალსაზრისით, ამიტომ შიდა კვარტალური სივრცე ხშირ შემთხვევაში გაუაზრებელი, მოუწყობელი იყო, რაც დროთა განმავლობაში იხერგებოდა და ივსებოდა შემთხვევითი ნაგებობებით: როგორც სამეურნეო ფარდულები, ავტოფარეხები და სხვა..

აგრეთვე შემთხვევითი წვრილ-წვრილი პერმანენტული მიშენება-დაშენებებით ხასიათდება ძველი ქალაქი შიდაკვარტალური სივრცეები, რაც ხშირ შემთხვევაში იმდენად დიფერენცირდება, რომ საერთოდ სპობს ეზოს იდეას, როგორც ქალაქგეგმარებით ფუნქციურ ელემენტს - საცხოვრებელ გარემოს.

3. განაშენიანების ყველანაირი ქალაქდაგეგმარებითი სისტემის შექმნისას მიკრორაიონული იქნება ეს, კვარტალური, დაბალ-მჭიდრო განაშენიანების თუ მაღლივი, მაგისტრალური თუ სივრცულ-სტრუქტურული, ჩვენი აზრით აუცილებელია ადამიანის მასშტაბური ეზოს ფუნქციის მატარებელი საერთო სარგებლობის სივრცის მქონე საცხოვრებელი გარემოს შექმნა, იაპონური ცათამბჯენი ქალაქების და სივრცულ-სტრუქტურული ქალაქური ორგანიზმების მომავლის პროექტებში, განსაზღვრულ სართულებს შორის ღია, გამწვანებული და კეთილმოწყობილი, საერთო სარგებლობის სართულები, რომლებიც ასრულებენ იგივე ეზოს ფუნქციას, რაც განხილული იყო ჩვენს მიერ ბურჟუაზიული პერიოდის ომისშემდგომი კვადრატული განაშენიანების და გლდანის (გლდანულა) მუხიანის მაგალითზე.

დღეს-დღეობით უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა პირადი ინდივიდუალური ავტოტრანსპორტის საკითხი, რაც კომპლექსურად უნდა იქნეს გადაწყვეტილი საცხოვრებელი გარემოს შექმნის დროს.

როგორც უცხოური პრაქტიკა, ასევე ხშირად სამამულო პრაქტიკაშიც გვხვდება ამ საკითხის რაციონალური გადაწყვეტები, საჭიროა, როგორც წესი, ყველა მობინადრისათვის იქნას გადაწყვეტილი ინდივიდუალური მანქანების პარკირების საკითხი, ეს იქნება თვით შენობათა სარდაფის სართულებში, თუ ეზოებში გარაჟების ბრტყელ სახურავზე ბავშვთა სათამაშო, სპორტული და გასართობ-დასასვენებელი კომპლექსების მოწყობით.

ალბათ უპრიანი იქნება ამგვარი ურბანული მიდგომების წახალისება ქალაქის სათანადო უწყებების მიერ. მაგალითად რთული რელიეფის პირობებში ნახევრად მიწის ქვეშ, ავტოსადგომების ტერასებად ქცეული სახურავის, როგორც არა მოშენებული ფართის ჩართვა და სხვა.

4. თემის პირველ ნაწილში განხილული იყო თბილისის ქალაქმშენებლობითი გენეზისი, ანუ მისი საწყისი პერიოდიდან მოყოლებული, განვითარების პროცესი ჩრდილოეთის მიმართულებით.

ზოგჯერ საკმაოდ გათვითცნობიერებულ ურბანისტთა წრეში მოისმის ხოლმე ასეთი მოსაზრება, რომ თბილისის წარმოადგენს მტკვრის ხეობაში, მის ორივე ნაპირზე გაშენებულ ხაზოვან ქალაქს. ჩვენ ეს მოსაზრება მართებულად არ მიგვაჩნია. თბილისის ქალაქმშენებლობითი განვითარების სტრუქტურა ჩრდილოეთის მიმართულებით ახლოა არქიტექტურის და ქალაქმშენებლობის თეორეტიკოსის, დოქსიადისის მიერ ჩამოყალიბებულ, ქალაქთა დინამიური განვითარების ერთ-ერთ პრინციპთან. ანუ, თბილისი ვითარდებოდა ისტორიულად ჩრდილოეთის მიმართულებით, მტკვრის ორივე სანაპიროზე, არახაზოვნად, არამედ მზარდი შემოწერილობის საქალაქო ბირთვების ჯაჭვური გადაბმით, საგარეუბნო ტერიტორიების ათვისებით და მათი საზღვრების დინამიური ზრდით.

5. დედაქალაქის მწვანე ზონები - ძველი ქალაქის ირგვლივ მწვანე მასივებისაგან ამ დროისათვის (მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარი) მდინარე მტკვრის ზედა მხარეს დარჩა ვერის ბაღები, მის საწინააღმდეგო მხარეს ორთაჭალის და კრწანისის ბაღები - მარჯვენა ნაპირზე. მტკვრის მარცხენა ნაპირზე ვრცელი ტერიტორია უკავიათ ნავთლუღის რაიონის ბაღებს. აქ არ შეიძლება არ ითქვას, რომ ზოგჯერ, იშვიათად, ხდებოდა თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიებზე ტყეების აღდგენაც (ხუდადოვის ტყე, XIX საუკუნის მეორე ნახევარში).

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში, სოციალისტური ქალაქმშენებლობის პირობებში დიდი ყურადღება ექცეოდა დედაქალაქის შემოგარენის და გარეუბნების გატყიანებას. მასიურად ხდებოდა ვრცელი საგარეუბნო ტერიტორიების ნერგებით დაფარვა, როგორც მტკვრის ხეობის მარცხენა ნაპირზე: თრიალეთის ქედის ფერდები, კუს ტბის მიდამოები, მთაწმინდის ფერდები, ბოტანიკური ბაღი და მიმდებარე ფერდები, ასევე მარცხენა სანაპიროს, თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორიაზე.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ხდებოდა თვით საქალაქო ტერიტორიების ინტენსიური გამწვანება მასშტაბური პარკების

მშენებლობით, როგორც, ადრეულ პერიოდში: - მუშტაიდის ბალი, მტკვრის მარცხენა სანაპიროზე, ხოლო მოგვიანებით, საბჭოთა პერიოდში, მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე საქალაქო პარკი (ტენისის კორტებით), მთაწმინდის პლატოს პარკი. მდინარე ვერეს მარჯვენა სანაპიროზე ტყე-პარკი და სხვა. მაგრამ ამასთან, უნდა ითქვას რომ ისევე, როგორც საქალაქო ტერიტორიებზე საგარეუბნო ტერიტორიებზეც გამწვანების სამუშაოების წარმოება მაინც ეპიზოდურ როლს ატარებს და წინააღმდეგობას ვერ უწევს ძირითად ტენდენციას - საქალაქო პარკების და გამწვანებული საგარეუბნო ტერიტორიების გადაქცევას მრავალფუნქციური საქალაქო განაშენიანებებად. ანუ ადგილი აქვს საგარეუბნო ტერიტორიების სტატუსის პერმანენტულ ცვლებადობას, მათ ფუნქციურ მეტამორფოზას.

6. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების, როგორც სტატიური ქალაქმშენებლობითი ელემენტების განხილვა არ შეიძლება, მათი ქალაქმშენებლობითი ზრდა-განვითარება ხდებოდა და ხდება მათი ფუნქციური დატვირთვის პერმანენტული ცვლილებებით, ანუ ქალაქური მრავალფუნქციური სტრუქტურების ექსპანსიით, მათ მიერ ათვისებულ საგარეუბნო ტერიტორიებზე. ამრიგად გარეუბნებს ქონდათ ქალაქმშენებლობითი განვითარების ერთგვარი გზამკვლევის ფუნქციაც. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების და შემდგომ თვით ქალაქის ურბანული განვითარება ხდებოდა ქალაქიდან გამომავალი ძირითადი კომუნიკაციური ღერძების მიმართულებით (მცხეთის, რუსთავის, კახეთის მიმართულებები, პერსპექტივაში - თბილისის ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო-სატრანსპორტო მაგისტრალები).

7. დიდი მნიშვნელობა აქვს თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების არსებული მდგომარეობის შესწავლას - საკურორტო და დასვენების ადგილების რაოდენობის და მათი სივრცით-არქიტექტურული, ტექნიკური-საინჟინრო საკითხების გადაჭრის გადაწყვეტილებებს. საგარეუბნო დასვენების ორგანიზაციის საკითხებში გადამწყვეტ მნიშვნელობას წარმოადგენს ქალაქის მოსახლეობისათვის დასვენების ადგილების

უზრუნველყოფის სარისხი. ასევე აღსანიშნავია ისიც, რომ საგარეუბნო დაწესებულებების არსებული ორგანიზაცია და მათი რაოდენობა თბილისის საგარეუბნო ზონაში არ აკმაყოფილებს მოსახლეობის გაზრდილ მოთხოვნებს. აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს საგარეუბნო ტერიტორიების ახალი გენერალური გეგმის დამუშავება ერთდროულად თბილისის გენერალურ გეგმასთან ერთად, რითითაც განისაზღვრება მათი შემგომი ერთობლივი ქალაქგეგმარებითი განვითარება. დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს არსებული კურორტების რეკონსტრუქციის საკითხებსაც.

8. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ბუნებრივ-კლიმატური პირობების ნაირსახეობა კარნახობს მათი ცალკეული ადგილების მიკროკლიმატების შესწავლას. კლიმატური პირობების ფაქტორები (ტემპერატურა, ტენიანობა, საჰაერო მასების მოძრაობა, მზის რადიაცია) ახდენენ პირდაპირ ზეგავლენას საკურორტო დასვენების დაწესებულებების არქიტექტურულ-გეგმარებით განვითარებაზე. ამიტომ დასვენების ზონების მოწყობის დროს დიდი ყურადღება ექცევა მათ კლიმატურ მიკრორაიონირებას და ასევე მათი კონკრეტული ნორმების საკითხების გათვალისწინებას.

ქალაქის საგარეუბნო ზონაში გამოიყო ორი ძირითადი მიკრორაიონი: ქვემო ქართლის და შიდა ქართლის ბარები, რომლებიც ხასიათდებიან მხურვალე ზაფხულით და ჰაერის ნორმალური ტენიანობით. საზაფხულო თვეების დისკომფორტული პირობები ითხოვენ დამატებით არქიტექტურულ-გეგმარებით და კონსტრუქციულ ღონისძიებებს, რომლებიც შემგომში იცავენ დაწესებულებებს ჰაერის გადახურებისაგან. ზამთრის პირობების მიხედვით აქ გამოიყოფა ორი ზონა: რბილი ზამთრით და ზომიერ-რბილი ზამთრით.

კავკასიონის სამხრეთის შტოები და სამხრეთის ზეგანის ფერდობები ხასიათდება თბილი კლიმატით და ნორმალური ჰაერის ტენიანობით. საგარეუბნო ტერიტორიის ამ მონაკვეთში გამორიცხულია დაწესებულებების შიდა სივრცის ჰაერის გადახურება. აქაურმა

ხელსაყრელმა კლიმატურმა პირობებმა დადებითი ზეგავლენა იქონიეს ასეთი კურორტების ჩამოყალიბებაში როგორებიც არიან: მანგლისი, კოჯორი, წყნეთი, კიკეთი. გარდა ზემოდ ჩამოთვლილი კურორტებისა აქეთა მხარეს გააჩნია ბევრი დასვენების ადგილები ხანმოკლე და ხანგრძლივი დასვენების ორგანიზაციისათვის (გომბორი, მარტყოფი, ბეთანია, წოდორეთი, ბევრეთი). კლიმატური პირობები კარნახობენ დასვენების კომპლექსების არქიტექტურულ-გეგმატებით გადაწყვეტილებებს და მათ დაწესებულებების ტიპებს, განაპირობებენ კომპლექსების ფუნქციურ დაყოფას.

ამავე დროს მთავარი მნიშვნელობა ენიჭება საგარეუბნო ტერიტორიების სამედიცინო ზონირებას, რომელიც უზრუნველყოფს ტერიტორიის ზუსტ მიზნობრივ გამოყენებას ადგილობრივი სპეციფიური პირობების გათვალისწინებით და დაწესებულებების რაციონალურ განთავსებას სპეციალიზაციის, დასვენების ტიპისა და დროის ფუნქციონირების მიხედვით. სამედიცინო ზონირების თვალსაზრისით, ამაჟამად ყველზე ხელსაყრელ დასვენების ადგილებათ ჯანსაღი ხანგრძლივი დასვენების ორგანიზაციისათვის არის თბილისის გარშემო მდებარე მთიანი ტერიტორიები განთავსებული ზღვის დონიდან 700-800 მეტრიდან 1500-1550 მეტრამდე.

9. საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრების და ზომების დადგენა არის ერთერთი მთავარი საკითხი მათი არქიტექტურულ-გეგმარებითი ორგანიზაციის დროს. საგარეუბნო ტერიტორიების ძირითადი დანიშნულება გამოიხატება არა მარტო მოსახლეობის სამეურნეო მოთხოვნების და სამეურნეო პროდუქციის უზრუნველყოფით, არამედ ქალაქის მიკროკლიმატის გაუმჯობესებაში და საჰაერო ბასეინის გაჯანსაღებაში და ამავე დროს ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების ადგილების უზრუნველყოფაში.

10. საგარეუბნო მშენებლობის რეგულირების ამოცანების გადასაწყვეტად და დასვენების ერთიანი სისტემის შესაქმნელად

აუცილებელია ზოგიერთი ხელსაყრელი დასვენებისთვის ტერიტორიების ჩართვა მის დაგეგმარებითი ღონისძიებების სფეროში, რომლებიც მდებარეობენ მნიშვნელოვან მანძილზე ქალაქიდან (სატრანსპორტო მისაწვდომობით 1,5-2 ს.). ამიტომ ცალკეულ შემთხვევებში საჭიროა საგარეუბნო ტერიტორიების საზღვრების გაფართოვება და იმ ადგილების მიერთება, რომლებსაც გააჩნია ყველაზე ღირებული ბუნებრივ-კლიმატური პირობები მოსახლეობის დასვენების ორგანიზაციისათვის.

11. საგარეუბნო ტერიტორიების ტყეპარკების საერთო ფართობების განსაზღვრელად საჭიროა დამსვენებლების რაოდენობის დადგენა. უნდა ვთქვათ, რომ ამ ფართობების დადგენა შესაძლებელია სავარაუდოთ ქალაქის მოსახლეობის რაოდენობით, რომლებიც ხანმოკლე დასვენებით დაკავებული არიან - დახლოებით მოსახლეობის 50%-ის გათვალისწინებით და 30% მოსახლეობით, რომლებიც ხანგრძლივ დასვენებას ეწევიან. საშუალო ნორმად მიღებულია ტყეპარკის 1000 კვ.მ ერთ დამსვენებელზე. სანაპიროების ფართობების, ანუ საპლიაჟო ტერიტორიების განსაზღვრა ხდება წყლის სარკეებთან დამსვენებლების საშუალო რაოდენობით, დამატებითად გასათვალისწინებელია ადგილობრივი სანაპიროების პირობებიც.

ჩასატარებელია საგარეუბნო ტერიტორიების ფუნქციური დაყოფა ქალაქის ირგვლივ ცალკეული სარტყელების გამოსაყოფად. ქალაქის საგარეუბნო ზონის ძირითად სტრუქტურულ ელემენტებს წარმოადგენენ - ტყეპარკების დამცავი სარტყელი და ქალაქის გარე სარტყელი, რომელიც მდებარეობს ქალაქის ცენტრიდან 30-70 კმ. რადიუსში.

ქალაქის დამცავ სარტყელის შემადგენლობაში გარდა ტყეპარკებისა უნდა შევიდეს ზონირებული გამწვანების, ანუ გაორმაგებული ტყეპარკების ტერიტორია სანიტარულ-ჰიგიენური პირობებს გათვალისწინებით და დატოვებული თავისუფალი ტერიტორიები (დაახლოებით 30% დამცავი სარტყელის საერთო ფართობიდან).

12. ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიები უნდა დიყოს ცალკეულ დასვენების ზონებად სამედიცინო ზონირების ამოცანების გათვალისწინებით, რომლებიც დააზუსტებენ მათ მიზნობრივ გამოყენებას და გამოყოფენ მოსახლეობის საკურორტო მკურნალობა-დასვენების ყველზე ხელსაყრელ ადგილებს საუკეთესო ბუნებრივი, სანიტარულ-ჰიგიენური და ლანდშაფტური პირობებით.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები დაიყოფა ორ ძირითად დასვენების ზონებად: ა) ხანმოკლე და ხანგრძლივი დსვენების ახლო მდებარე ზონა, განთავსებული ქალაქის ცენტრიდან საშუალოდ 25-30კმ. რადიუსში, სატრანსპორტო მისაწვდომობით 0,5-1 საათამდე; ბ) ხანმოკლე და ხანგრძლივი დსვენების შორი მდებარე ზონა, განთავსებული ქალაქის ცენტრიდან საშუალოდ 30-70კმ. რადიუსში, სატრანსპორტო მისაწვდომობით 1-2 საათამდე;

13. საგარეუბნო ტერიტორიების სატრანსპორტო კავშირების გასაუმჯობესებლად საჭიროა ჩქაროსნული და საექსპრესო საავტობუსო და სარკინიგზო კავშირის ორგანიზება (უწყვეთ მოძრაობით ქალაქიდან დასვენების ზონებამდე), ნახევარ საექსპრესო საავტობუსო და ნახევარ სარკინიგზო მოძრაობის უზრუნველყოფა (გაჩერებებით მხოლოდ მგზავრთა მსხვილ შეკრების პუნქტებში). ასევე მინიმუმამდე დასაყვანია მგზავრების საქალაქო ტრანსპორტებიდან საგარეუბნო ტრანსპორტებზე გადაჯდომების რაოდენობაც. დამატებითად საჭიროა ახალი საკანატო გზების მშენებლობა, რომლებიც დააკავშირებენ ქალაქის სხვადასხვა ნაწილებს დასვენების ზონებთან. ურიგო არ იქნებოდა სავერთფრენო კავშირის უზრუნველყოფაც.

14. თბილისის ირგვლივ დასვენების ზონების ქალაქმშენებლობით ფორმირების თავისებურებანს წარმოადგენს: ა) „სუფთა ტერიტორიებზე“, ესეიგი განაშენიანებისგან თავისუფალ ტერიტორიებზე დასვენების ზონის მოწყობა, ხელსაყრელი ბუნებრივ-კლიმატური, სანიტარულ-ჰიგიენური და ლანდშაფტური პირობებით; ბ) დასვენების ობიექტების მშენებლობა

თვისუფალ ტერიტორიებზე, რომლებიც ემიჯნებიან არსებულ კურორტებს და ქმნიან ერთობლივ მძლავრ დასვენების ზონას; გ) დასვენების ზონების ორგანიზაცია არსებული კუროტების და საკუროტო ტერიტორიების რეკონსტრუქციის საფუძველზე.

ახალი დასვენების ობიექტების მშენებლობა პირველ რიგში სასურველია თავისუფალ ტერიტორიებზე, რომლებიც ემიჯნებიან არსებულ კურორტებს ან ისეთ ტერიტორიებზე, რომლებსაც გააჩნია კარგი სატრანსპორტო მისაწვდომობა. ასეთ ადგილებში შესაძლებელი იქნება მსხვილი კომპლექსების მშენებლობა, რომლებიც უზრუნველყოფილი იქნებიან ცენტრალიზირებული მომსახურებით. ხანგრძლივი დასვენებისთვის გამოსაყოფია ტერიტორიები, რომლებიც ემიჯნებიან კოჯორს, კიკეთს, წყნეთს, ტაბახმელას, ოქროყანას, წოდორეთს, დუშეთს, თიანეთს, მარტყოფს, ნორიოს და გომბორს. ხანმოკლე დასვენებისთვის კი, „თბილისის ზღვის“, კუს და ლისის ტბების და ასევე სიონის წყალსაცავის ტერიტორიების ირგვლივ.

უნდა შეიქმნას უშუალოდ კომპლექსური პროფილის დასვენების ზონები, რომლებიც შემდგომში შემოიცავენ წყალსატევებს, ტყეებს და ხანმოკლე-ხანგრძლივი დასვენების ობიექტებს. ცალკეული დასვენების ზონების დამსვენებელთა ტევადობა შესაძლებელია იმერყეოს ბუნებრივი პირობების, ტერიტორიული მისაწვდომობის და მისი მნიშვნელობის მიხედვით. ხანმოკლე დასვენების მსხვილ ზონად შეიძლება ჩაითვალოს „თბილისის ზღვა“ და მის გარშემო მდებარე ტერიტორიები. ლისის და კუს ტბები და მათი მიმდებარე ტერიტორიები შექმნიან დამატებით დასვენების ზონებს, რომლებიც მიუერთდებიან მსხვილ ზონას - „თბილისის ზღვას“.

15. ასევე უნდა ავლნიშნოდ, რომ დასვენების ობიექტები იყოფა ორ ძირითად კატეგორიად - სრულწლიანი და სეზონური ფუნქციონირების დაწესებულებებზე. პირველი მათგანი უნდა შენდებოდეს უფრო კაპიტალური კონსტრუქციებისგან - 4-9-12-14 სართულიანობით, მეორე კი, მსუბუქი კონსტრუქციებისგან, დაბალი განაშენიანებით 2-დან 3-ამ

სართულამდე. ესევე იმისთვის, რომ დაკმაყოფილდეს მოსახლეობის ყველა ასაკის წარმომადგენელი საჭიროა სხვადასხვა ტიპის დასვენების დაწესებულების აშენება : საბავშვო ბაგა-ბაღ-აგარაკები, მოზარდთა დასვენების ბანაკები, პანსიონატები, აგარაკები საკურორტო საზაფხულო ქალაქები, სხვადასხვა პროფილის დასვენების ბაზები.

16. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა გარშემოსავლელი სარკინიგზო მაგისტრალის შექმნას, რაც იძლევა საშუალებას გაუქმდეს ქალაქის განაშენიანებაში ტრანზიტული მოძრაობა, განვითარდეს ნავთლუღისა და დიდუბის ვაგზოები, როგორც ჩიხური სადგურები. მათ შორის განთავისუფლებულ ტერიტორიაზე მოეწყოს ჩქაროსნული სატრანსპორტო მოძრაობა და განთავსდეს საქმიანი ბიზნეს ცენტრები, სათანადო ინფრასტრუქტურითა და საინვესტიციო პროგრამებით გათვალისწინებული ობიექტების მშენებლობით.

თბილისის ზღვის შემოვლითი სარკინიგზო მაგისტრალი საავტომობილო მაგისტრალთან ერთად, რაც თავის თავად წარმოადგენს ქალაქწარმომქმნელ ფაქტორს, შეცვლიან თბილისის ტრადიციულ განვითარებად სტრუქტურას. წყალსაცავზე განივი საკომუნიკაციო მაგისტრალის გავლით მოხდებოდა თბილისის ზღვის გადაღმა ტერიტორიების ჯერ საგარეუბნო ფუნქციის მატარებელ რეგიონად გადაქცევა (ამჟამად მიმდინარეობს მოქალაქეთათვის ნაკვეთების გაცემა, დაბალსართულიანი, საგარეუბნო განაშენიანებისათვის) შემდგომი საქალაქო, მრავალფუნქციური სტრუქტურული განვითარებისათვის.

17. დამატებითად ავლნიშნოდ, რომ 21 საუკუნის სამთავრობო სტრუქტურებმა უარყეს ქალაქის პერსპექტიული განვითარების დაგეგმვის წესი და საერთოდ ყველანაირი ქალაქგეგმარებითი პროექტირება.

მერიის სამთავრობო სტრუქტურებმა შეიმუშავეს მიწათსარგებლობის რეგულირების წესები, რაც საქალაქო ტერიტორიების უფლებრივ, ფუნქციურ ზონებად დაყოფის საფუძველზე ითვალისწინებდა

შეზღუდვებს, განსხვავებული ზონალური მახასიათებლების და კოეფიციენტების მიხედვით: სართულიანობის, სიმჭიდროვის და სხვა.

შემდგომ აღნიშნული წესების საფუძველზე შემუშავდა ე.წ. გენგეგმა, რაც არ ითვალისწინებდა დედაქალაქის კომპლექსურ, ურბანულ განვითარებას ახალი ეკონომიკური პირობების საფუძველზე, სატრანსპორტო პრობლემატიკის ზრდის, საინჟინრო უზრუნველყოფის ქსელების რეკონსტრუქციის და სხვა ამგვარ საკითხთა გათვალისწინებით, არამედ ქალაქს განიხილავდა, როგორც სტატიურ, სამშენებლო ნაკვეთებად დაყოფილ ტერიტორიას. მაგრამ ამით არ წყდება ისეთი კომპლექსურად გადასაწყვეტი საკითხები, როგორცაა საერთო სარგებლობის, კეთილმოწყობილი სივრცეების ორგანიზება, საინჟინრო უზრუნველყოფის კომპლექსური გადაწყვეტა, თუ ქალაქის სატრანსპორტო და ფეხმავალთა სისტემასთან ობიექტის ორგანული, რაციონალური კავშირების ორგანიზება.

დამატებითად უნდა ვთქვათ, რომ აუცილებელია ახალი გენერალური გეგმის შემუშავება, სადაც თბილისი და მისი საგარეუბნო ტერიტორიები განიხილება ერთობლივ სისტემად, რომელიც შემდგომში შეუწყობს ხელს საგარეუბნო ტერიტორიების მიზნობრივი გამოყენების და მათი არქიტექტურულ-სივრცით განვითარების საკითხებში.

18. თბილისის საქალაქო სამსახურების მიერ ბოლო პერიოდში მიღებული გადაწყვეტილებების საფუძველზე ქალაქის მმართველობაში გადავიდა ორი საგარეუბნო ტერიტორიალური რეგიონი, მათი დასახელება პირობითია და სხვადასხვა საბუთებში განსხვავებულად მოიხსენიება, ესენია: კოჯორი-მანგლისის რეგიონი და გუდაურის საკურორტო რეგიონი.

აღვნიშნოდ, რომ ამ რეგიონებს ერთმანეთისაგან უკიდურესად განსხვავებული წარმოშობა, ანუ ისტორიულ-სოციალური წინაპირობები, გეოგრაფიულ-კლიმატური პირობები აქვთ, და სააგარაკო-საკურორტო პრიორიტეტული ფუნქციის მატარებლები არიან, ვიდრე თბილისის სხვა განხილული სასოფლო-სამეურნეო ფუნქციის რეგიონები.

19. ქალაქის საგარეუბნო ტერიტორიების არქიტექტურულ-გეგმარებითი და ქალაქმშენებლობითი ორგანიზაციის საკითხების მოყვანილი დასკვნები და რეკომენდაციები არ წარმოადგენენ ამომწურავ საბოლოო ვარიანტს. არამედ ისინი გვამღევენ ქალაქმშენებლობითი მიმართულების ორიენტაციას საგარეუბნო დასვენების ტერიტორიების განვითარების და მშენებლობის დარგში. ზემოდ მოყვანილი დასკვნები ხელს შეუწყობს საგარეუბნო ტერიტორიების რაციონალურ გამოყენებას მოსახლეობის სრულყოფილი დასვენებისათვის.

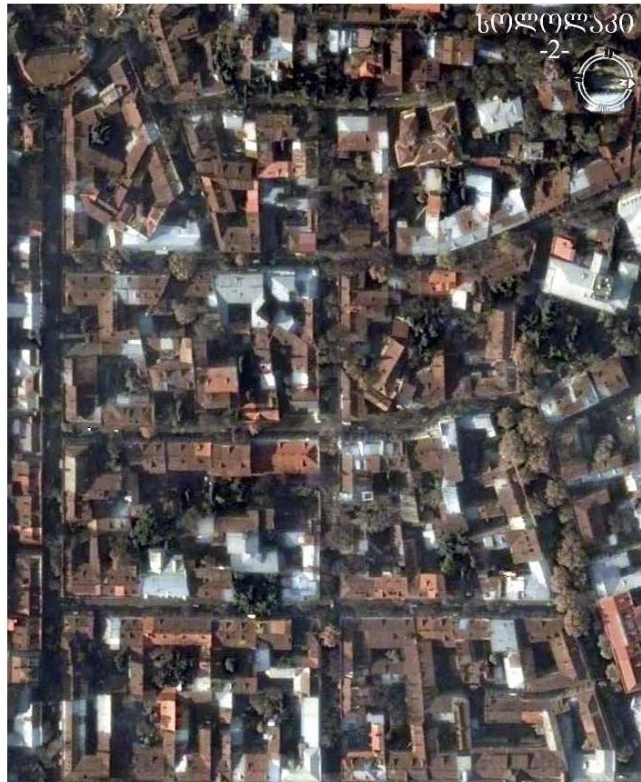
გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვ. ბერიძე. თბილისის ხუროთმოძღვრობა 1801 – 1917 წლებში. თბილისი, სახელმწიფო გამომცემლობა, 1960.
2. თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმა (თბილისის საკრებულოს გადაწყვეტილება 6 – 17 (2009 წ.);
3. გ.ბერიძე – არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის პრობლემები. 2001 წ. (მონოგრაფია);
4. Тенгиз Квирквелия. г. Москва. Стройиздат, 1985, с. 229-265.
5. ქალაქისა და სოფლის დასახლების დაგეგმარება და განაშენიანება, სნ და წ. 2.07.01–89, გვ. 13 თბილისი.
6. Рекомендации по планировке и застройке жилых районов и микрорайонов. Центр научно-технической информации по гражданскому строительству и архитектуре. г. Москва, 1967.
7. გლდანის საცხოვრებელი რაიონის დეტალური დაგეგმარების პროექტი. ავტ. თეიმურაზ ბოჭორიშვილი. 1971.
8. მუხიანის საცხოვრებელი რაიონი. დეტალური დაგეგმარების პროექტი. ავტ. მურმან გოგიშვილი.
9. Реконструкция крупных городов. Изд. литерат. по строительству. Москва. 1972.
10. З. Н. Ягина, А. Э. Гутков и другие. Основы теории градостроительства. Москва, стройиздат, 1986.
11. გ.ბერიძე. არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის პრობლემები, თბილისი 2001 წ.
12. დ.ნინიძე, ხ.მ.ბალესტერი, ლ.თუმანიშვილი, გ.გოგოლაშვილი, ი.უგულავა, ბ.ბუზუ, მ.დე ტისი. თბილისის ურბანული რეაბილიტაციის ძირითადი საკითხები, თბილისი, 2001 წ.
13. ვ.აფციაური, გ.ბათიაშვილი, გ.ბერიძე, მ.თუმანიშვილი, ზ.კიკნაძე, ბ.მამინაიშვილი, მ.ფოჩხუა, ნ.ჩაჩავა. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეთოდოლოგიური პრობლემები, თბილისი, 2004 წ.
14. თ.კვიციანი. თბილისის არქიტექტურა, თბილისი, 1982 წ.
15. გ.ბერიძე, ვ.დავითაია, ზ.კიკნაძე, ლ.კლიმაშვილი, ბ.მამინაიშვილი, ნ.ნაცვლიშვილი, გ.სოსელია, გ.შავდია,

- თ.ჯეირანაშვილი. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეთოდოლოგიური პრობლემები, თბილისი, 2005 წ.
16. ნ.თევზაძე, ლ.კანდელაკი. „წერტილოვანი შენობები საცხოვრებელ განაშენიანებაში“, სტატია, კავკასიის მაცნე, 2003 წ.
17. კ.ამირეჯიბი, ვ.აფციაური, გ.ბერიძე, თ.გუგუშვილი, ვლ.ვარდოსანიძე, მ.თუმანიშვილი, ზ.კიკნაძე. თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეთოდოლოგიური პრობლემები, თბილისი, 2003 წ.
18. მ.მელქაძე. „ქალაქური კვარტალის განვითარების ისტორია“, სტატია, კავკასიის მაცნე, 2003 წ.
19. გ.სალუქვაძე. ქალაქთმშენებლობითი ეკოლოგია. სტუ. თბილისი, 2007 წ.
20. ნ.თევზაძე. თბილისის საცხოვრებლის შესწავლისათვის, „შრომები“. თბილისი, სტუ, 1992 წ., №9.
21. Туманишвили М.П. Влияние исторически сложившейся среды на развитие структуры крупнейшего города (на примере г. Тбилиси) Дисс. на соиск. уч. степ. канд. арх. Научный руководитель Л.Б. Коган. Москва.1985.
22. ТбилЗНИИП – Тб. 1980. «Архитектура и Градостроительство Закавказья»
23. ვ. ბერიძე. ქართული საბჭოთა ხუროთმოძღვრება. „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1967 წ.
24. ნ. ჯანბერიძე. ქართული საბჭოთა არქიტექტურის განვითარების გზა. „ხელოვნება“, თბილისი, 1974 წ.
25. Т. Р. Квирквелия. Архитектура Тбилиси. Москва, Стройиздат, 1985.
26. Р. Я. Агбарян. Об архитектурном ансамбле города в условиях горной местности. Архитектура СССР. 1959 г.№8.
27. Д. Э. Аронин. Климат и архитектура (перевод с английского) Госстройиздат, М. 1959 г.

28. А. Гутнов, В. Глазычев. Мир архитектуры. Москва, «Молодая Гвардия», 1990.
29. В. В. Беридзе. Архитектура Грузии. М. 1948 г.
30. Г. И. Беридзе. Вопросы архитектурно-планировочной организации пригородной зоны отдыха Тбилиси. Строительство и архитектура (инф. Бюллетень Госстроя Груз. ССР) Тбилиси, 1961 г. № 9-10.
31. მ. გარყანბე, გ. მირიანაშვილი. საქართველოს უძველესი ქალაქების ზოგადი დამახასიათებელი ქალაქთმშენებლობითი მახასიათებლები და მათი თავისებური განვითარება თბილისის მაგალითზე. 1958 წ. № 4.
32. მ. კორძაია. საქართველოს კლიმატი, თბილისი, 1961 წ.
33. А. А. Кайгародов. Естественная зональная классификация климатов СССР, изд. АН СССР, М., 1955 г.
34. П. Кумпан, Г. Калинина, М. Иманов. Летние курортные городки. Госстройиздат, М., 1962 г.
35. С. И. Пицхелаური. Проблемы планировки и застройки курортов Грузинской ССР. Труды ГПИ, 1954 г., №38.
36. კავკასიის მაცნე (სპეციალური გამოცემა 2). თბილისი, 2003.
37. კავკასიის მაცნე (სპეციალური გამოცემა 3). თბილისი, 2004.
38. И. М. Смоляр. Принципы планировочной организации кратковременного отдыха в пригородных районах. Известия, Академия строительства и архитектуры СССР, 1961 г., №3.
39. П. Чиквиладзе. Курорты местного значения Грузинской ССР, Тбилиси, 1961 г.

თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ურბანული
ტრანსფორმაცია მათი ფუნქციური მეტამორფოზის საფუძველზე
(ნაშრომის გარაფიკული მასალა - ილუსტრაციები)

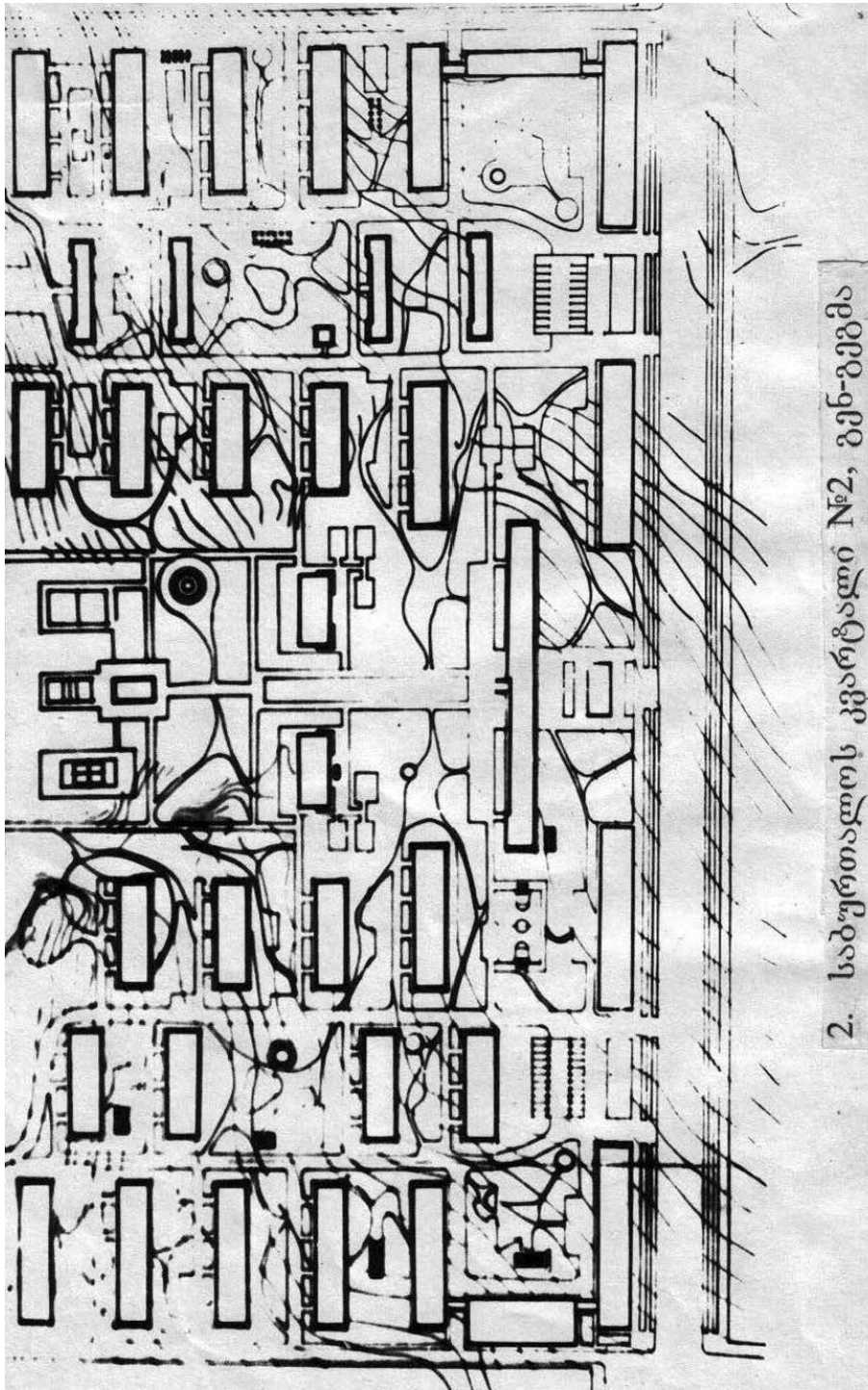
ილუსტრაცია 1. აბანოთუბანის და სოლოლაკის აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა

ილუსტრაცია 2. მთაწმინდის და ვერას აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა

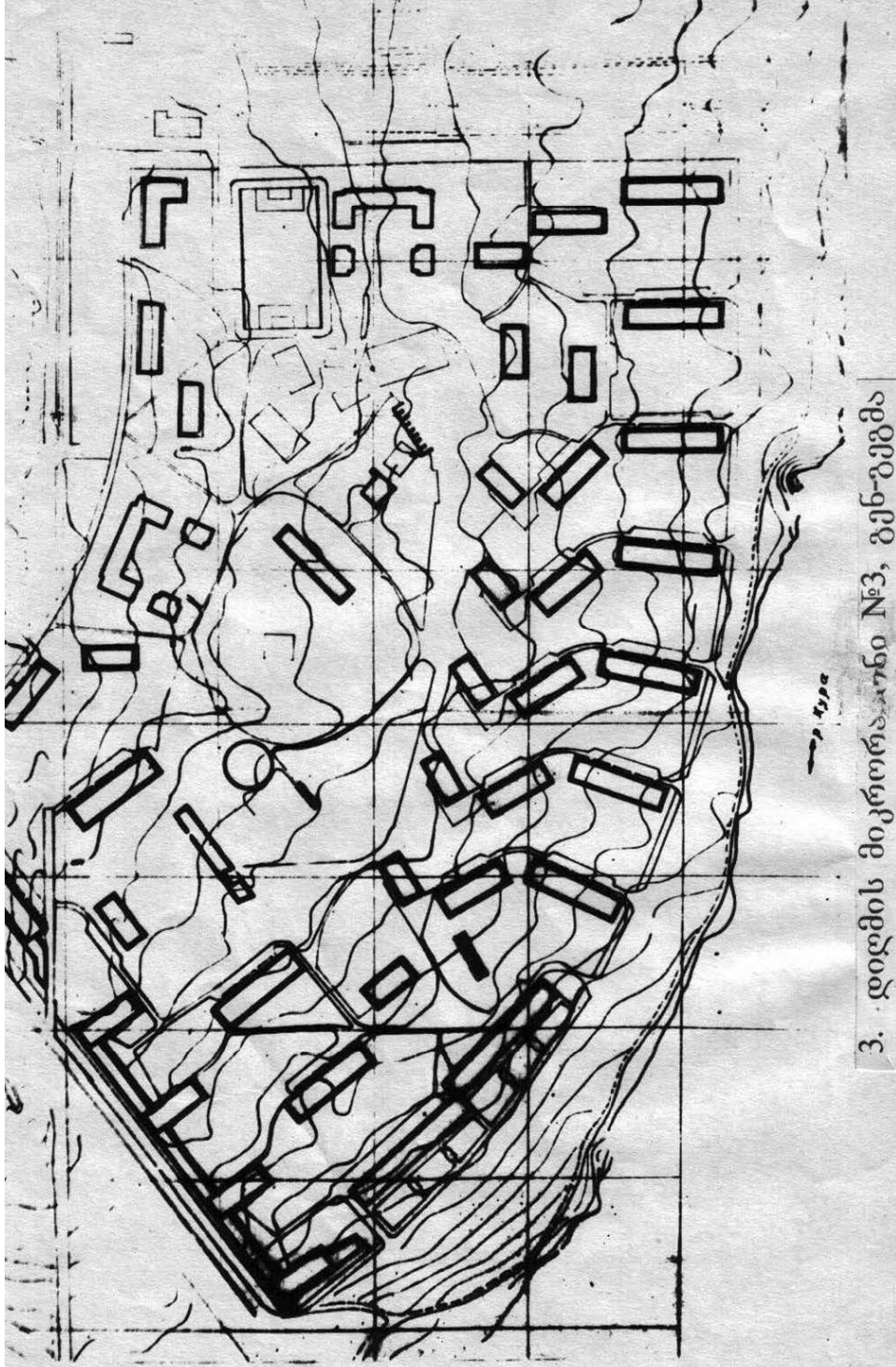

ილუსტრაცია 3. ვაკე და საბურთალოს აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა

2. საბურთალოს კვარტალი №2, გენ-გეგმა

ილუსტრაცია 5. საბურთალოს კვარტალი - გენგეგმა

3. დიდის მიკრორაიონი №3, გენ-გეგმა

ილუსტრაცია 6. დიდის მიკრორაიონი - გენგეგმა

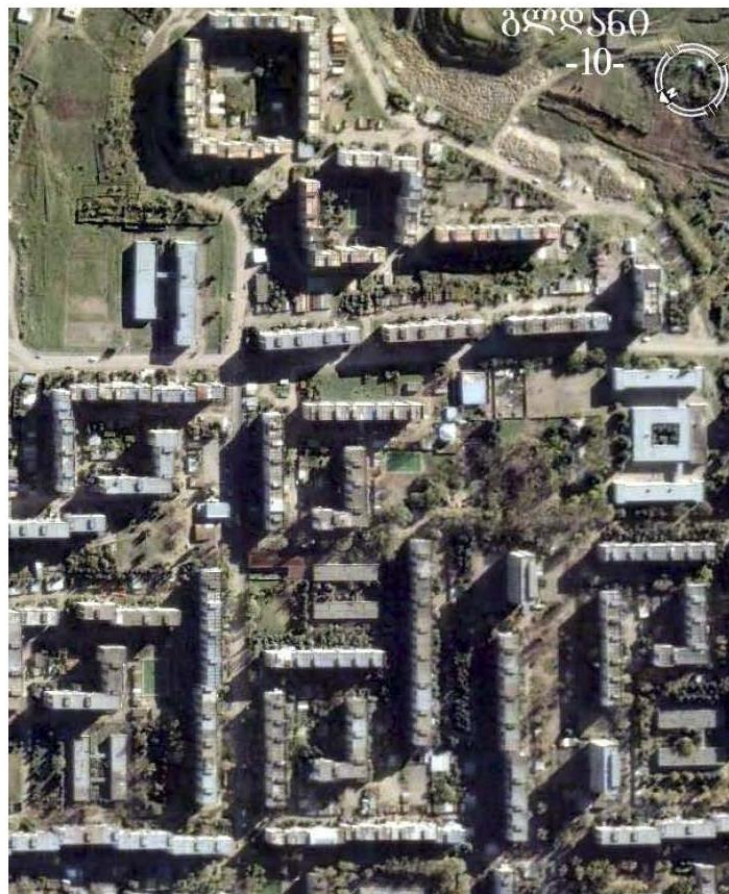
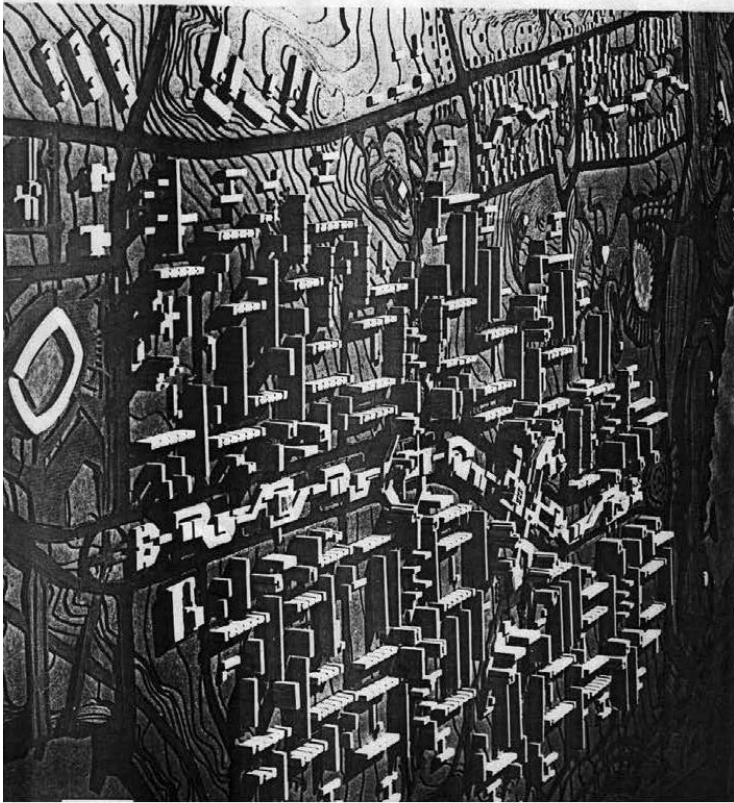

ილუსტრაცია 7. დიდომის და დიდი დიდომის აეროგადაღება - უბნების სტრუქტურა

ილუსტრაცია 8. საცხოვრებელი მასივი თემქა - აეროგადაღება

5. გლდანის საცხოვრებელი რაიონი, ფოტო მაკეტიდან.

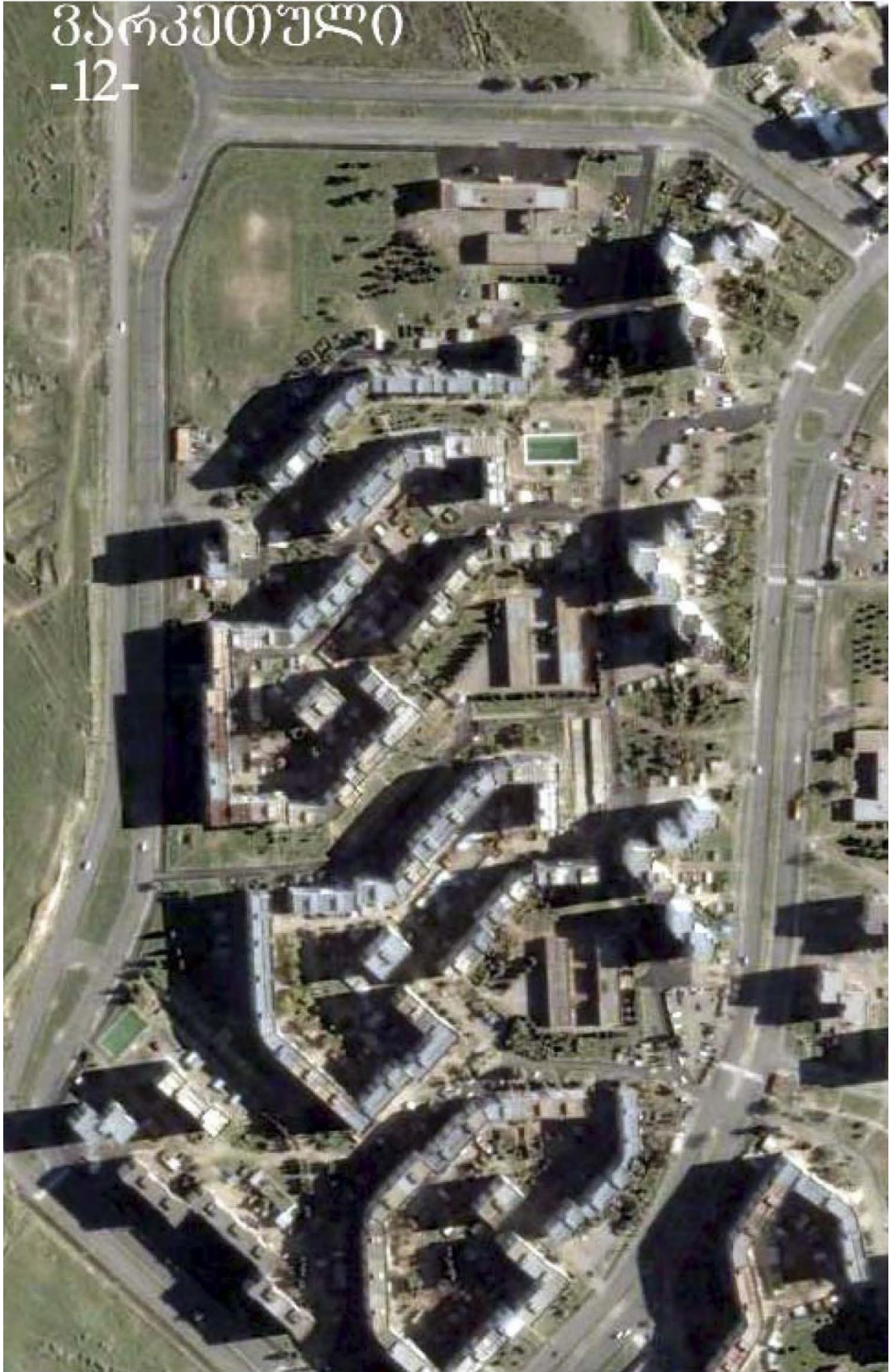

ილუსტრაცია 9. გლდანის საცხოვრებელი რაიონი - მაკეტი და აეროგადაღება

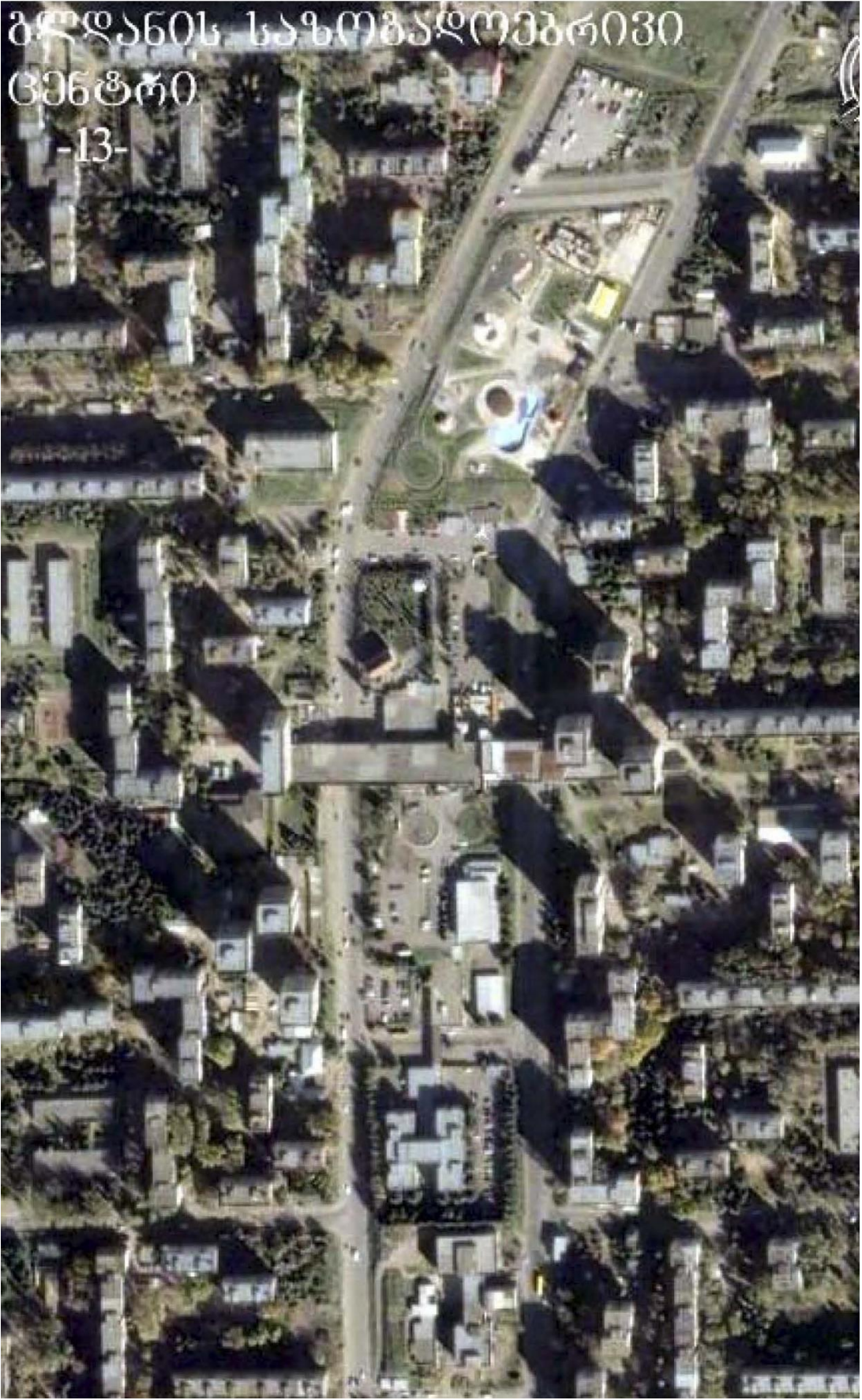
ილუსტრაცია 10. გლდანულას აეროგადაღება - მიკრორაიონის სტრუქტურა

ვარკეთილი
-12-

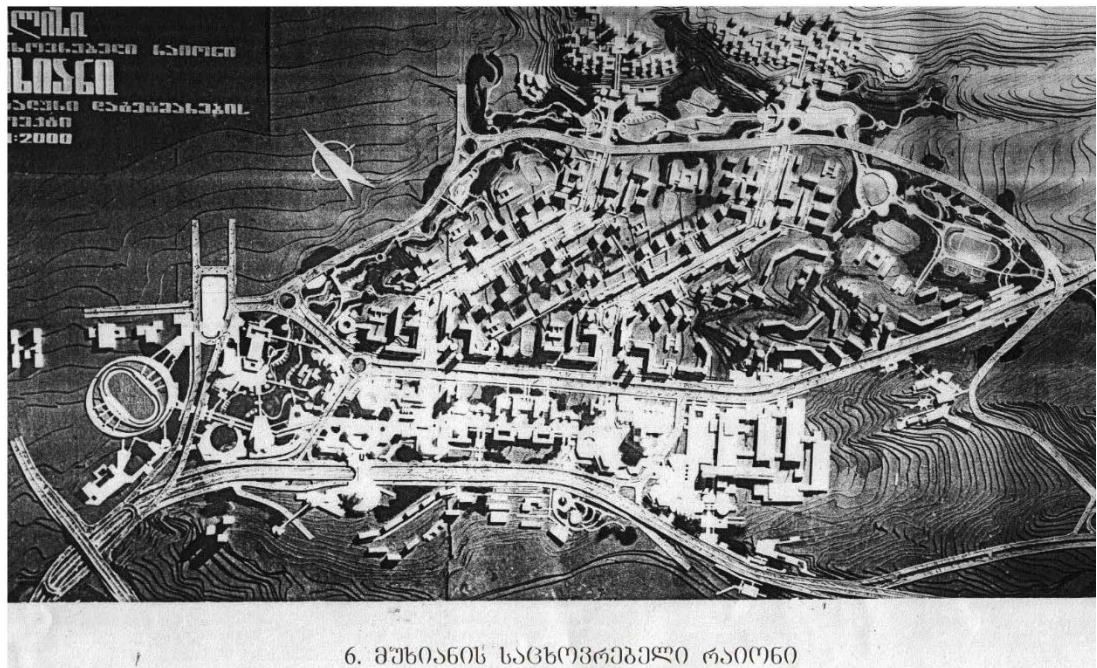
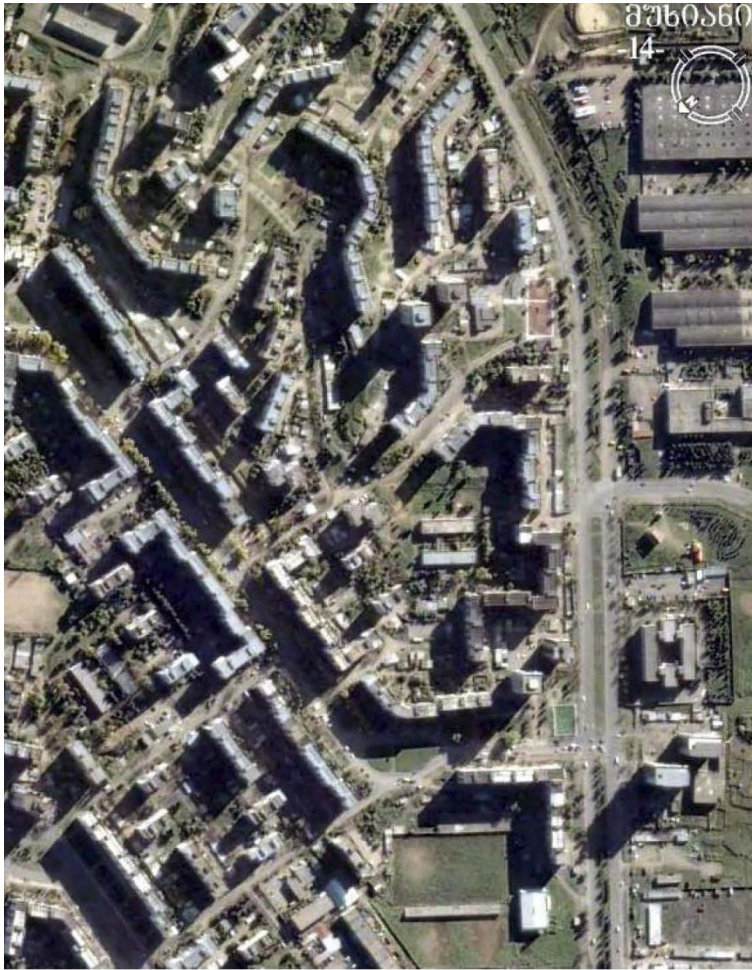

ილუსტრაცია 11. საცხოვრებელი რაიონი ვარკეთილი - აეროგადაღება

გლდანის საზოგადოებრივი
ცენტრი
-13-

ილუსტრაცია 12. გლდანის საზოგადოებრივი ცენტრი - აეროგადაღება

6. მუხიანის საცხოვრებელი რაიონი

ილუსტრაცია 13. მუხიანის საცხოვრებელი რაიონი - აეროგადაღება და გენგეგმა

ილუსტრაცია 14. კურორტი - ბეთანია (ფოტოები)

ილუსტრაცია 15. კურორტი კოჯორი (ფოტოები)

ილუსტრაცია 16. კურორტი მანგლისი (ფოტოები)

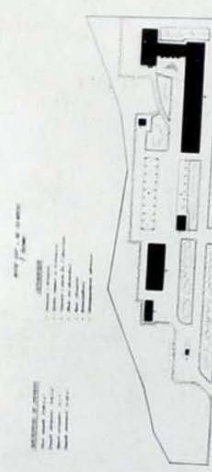
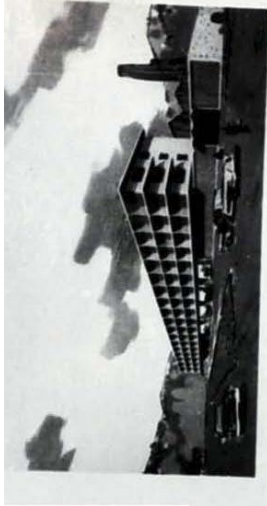

ილუსტრაცია 17. სააგარაკო ადგილები - წაკვისი და ოქროყანა (ფოტოები)

ილუსტრაცია 18. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიები - 1980 წ. (სქემა)

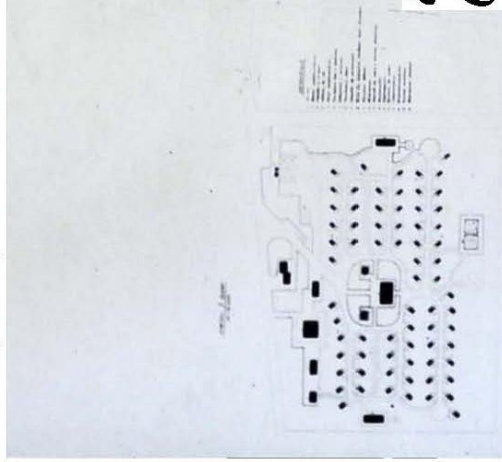
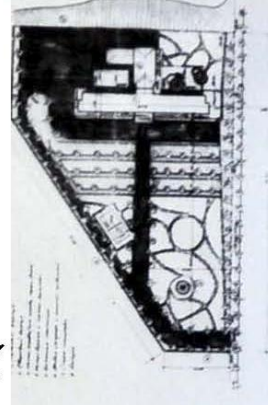
**დასვენების
დაწესებულებების
პროექტები**

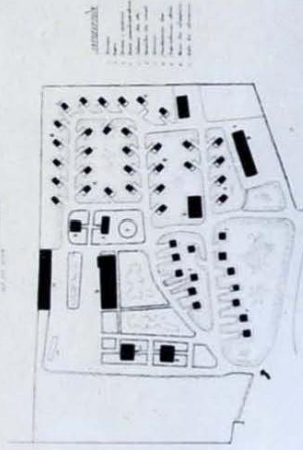
**მოტო-ოტელი 153 ადგილზე
(დილომი), 1960 წ.**

**ტურისტული პაზა
280 ადგილზე,
თბილისი**

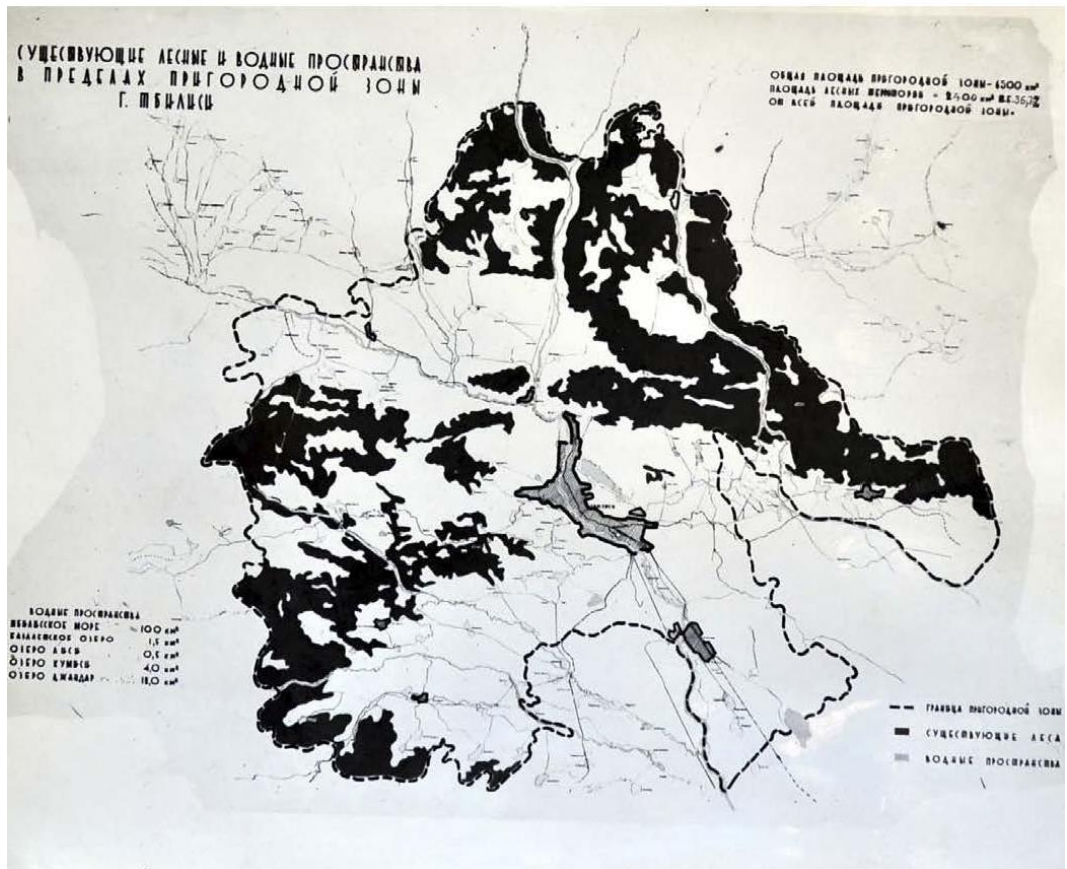
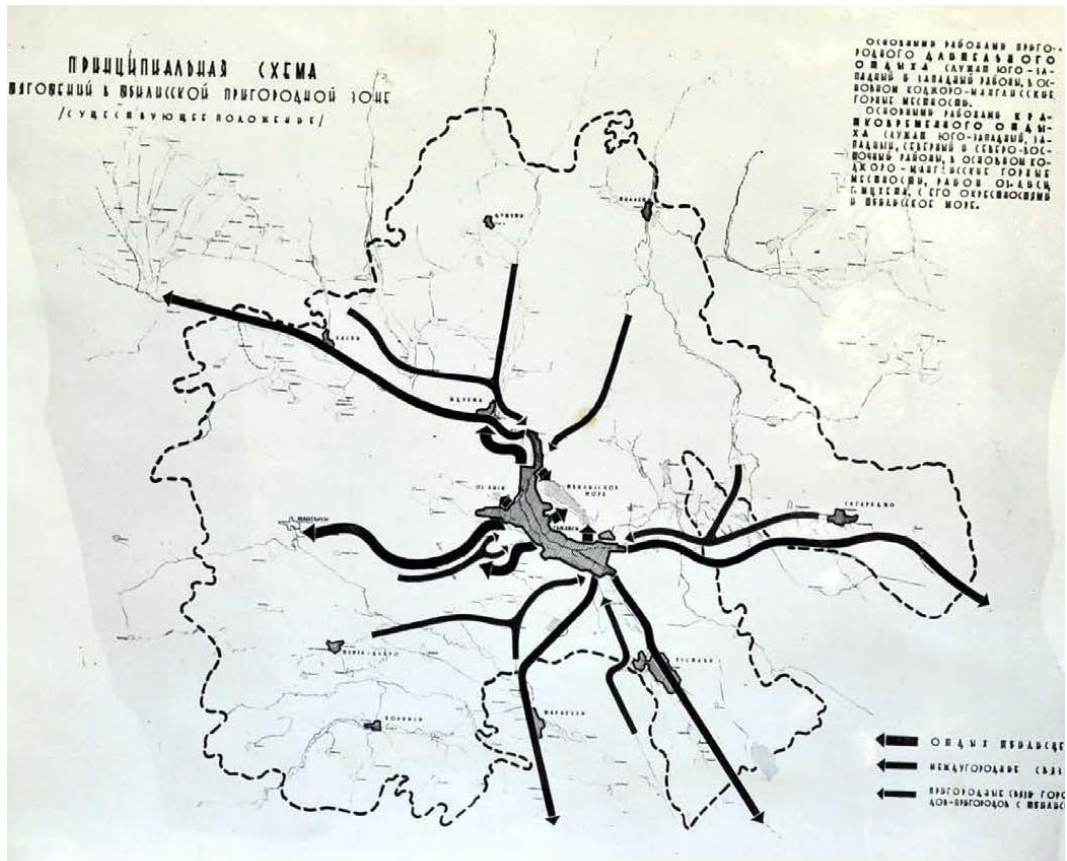
**კემპინგი
დილოში, 1961 წ.**

ილუსტრაცია 19. დასვენების დაწესებულებების პროექტები - საბჭოური პერიოდი

ილუსტრაცია 21. ავლაზარი აეროგადაღება - უბნის სტრუქტურა

ილუსტრაცია 23. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების სქემები - პრინციპული სქემა და არსებული სატყეო და წყლის სივრცეების სქემა

Температурно-влажностный режим в отдельные пункты пригородной зоны г. Тбилиси в летний период

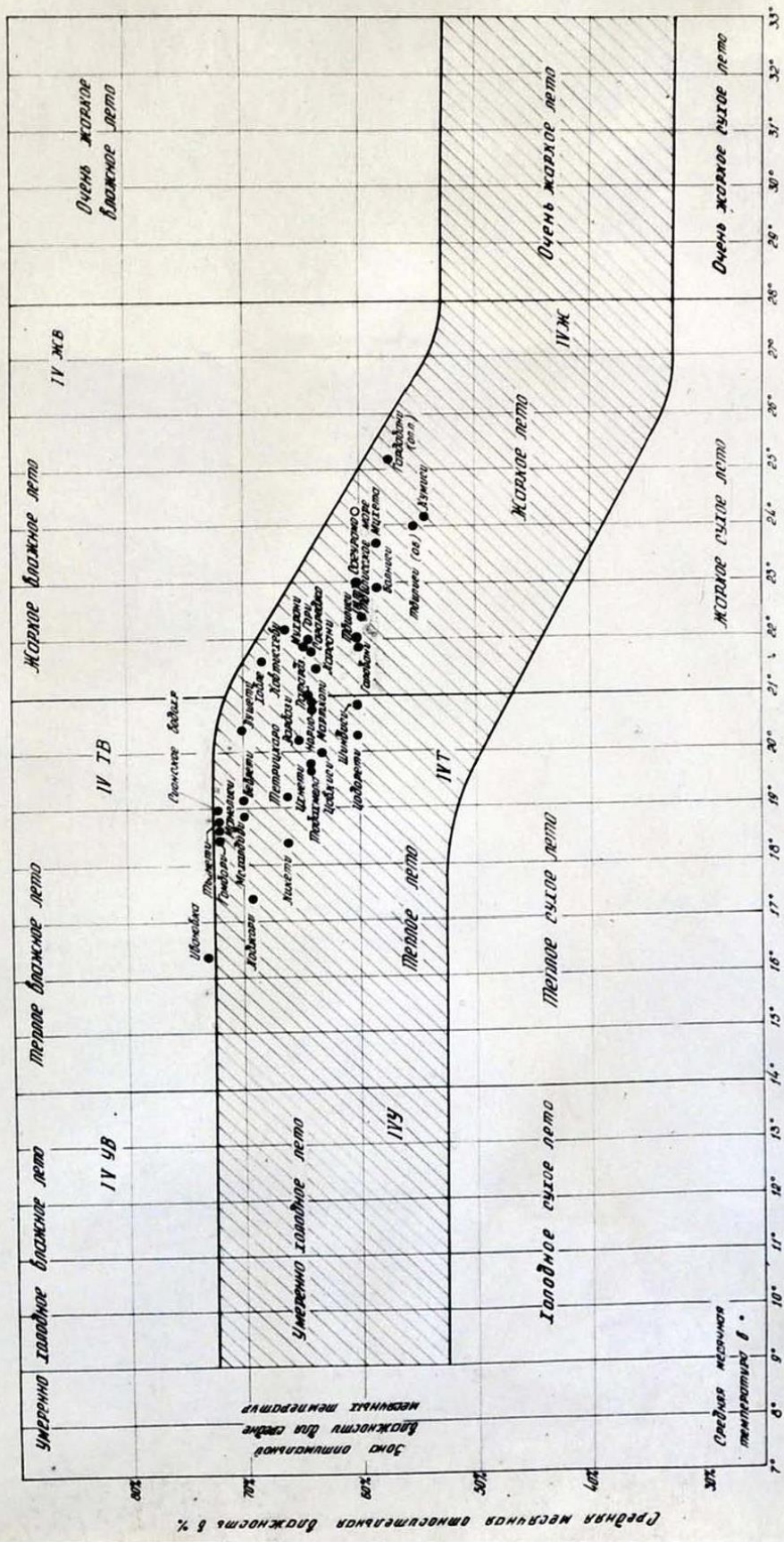
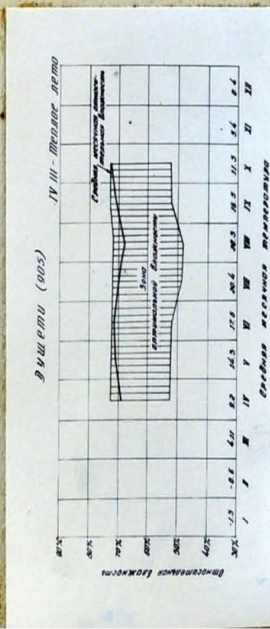
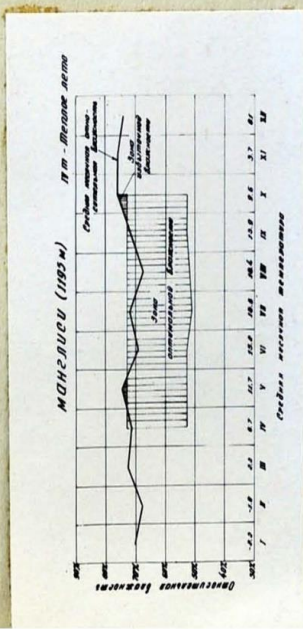
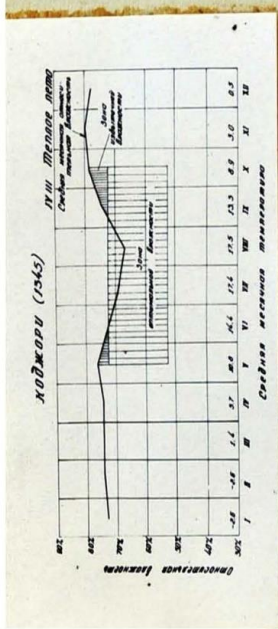
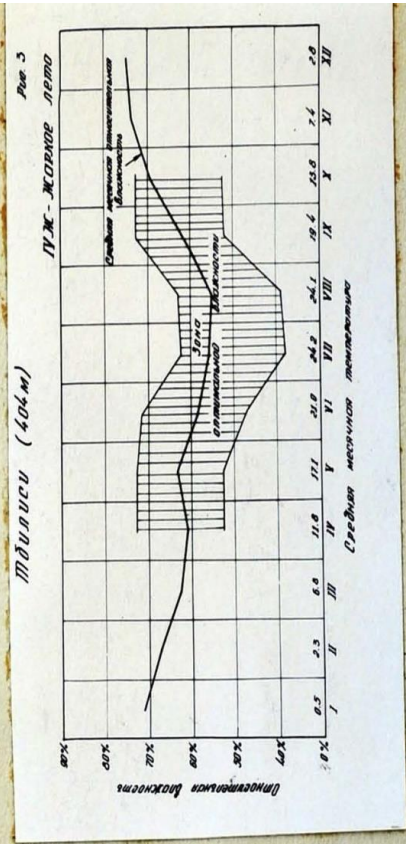
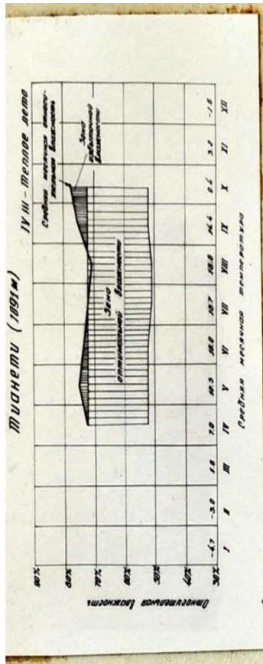

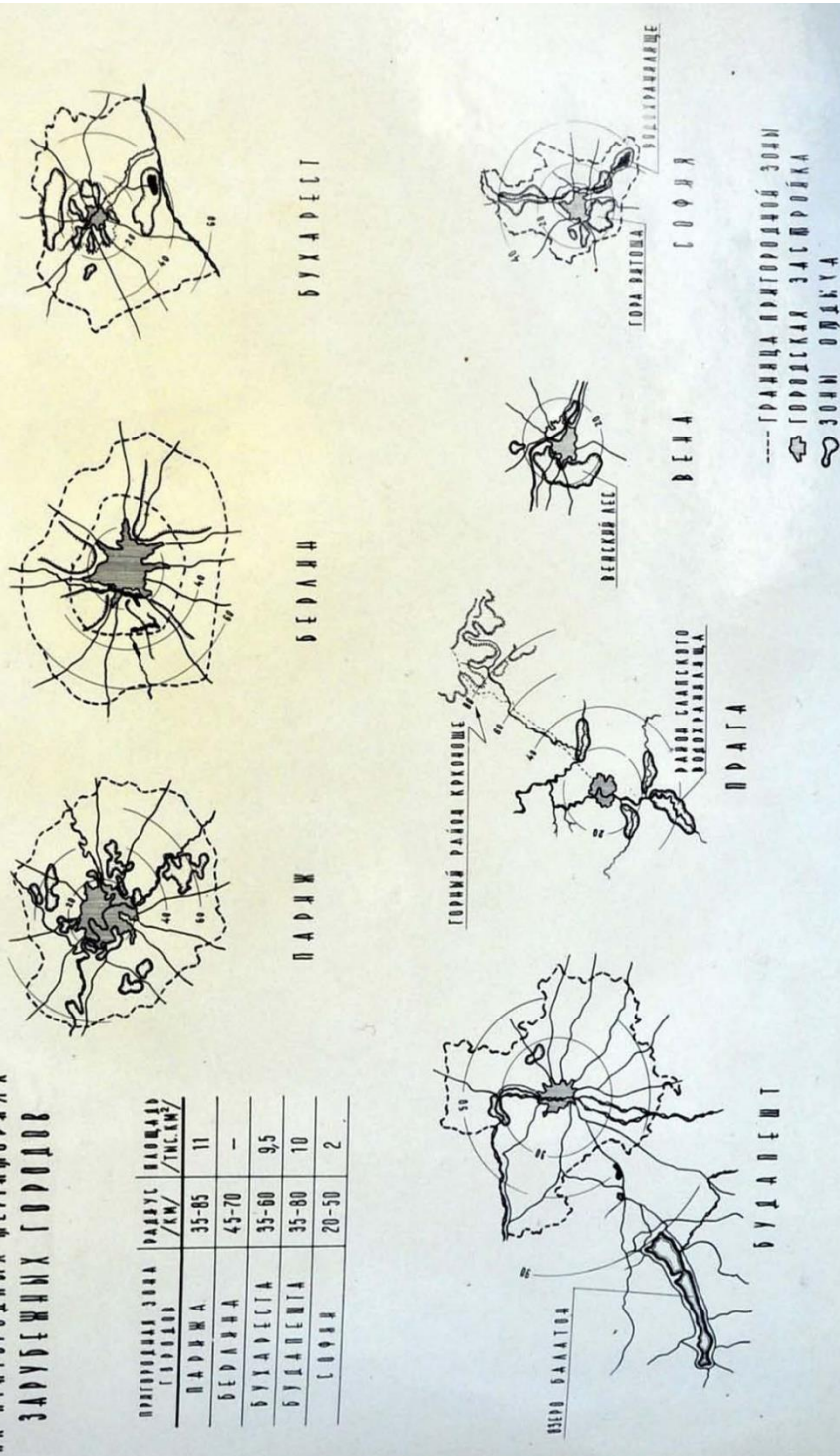
Иллюстрация 24. Температурно-влажностный режим в отдельные пункты пригородной зоны г. Тбилиси в летний период

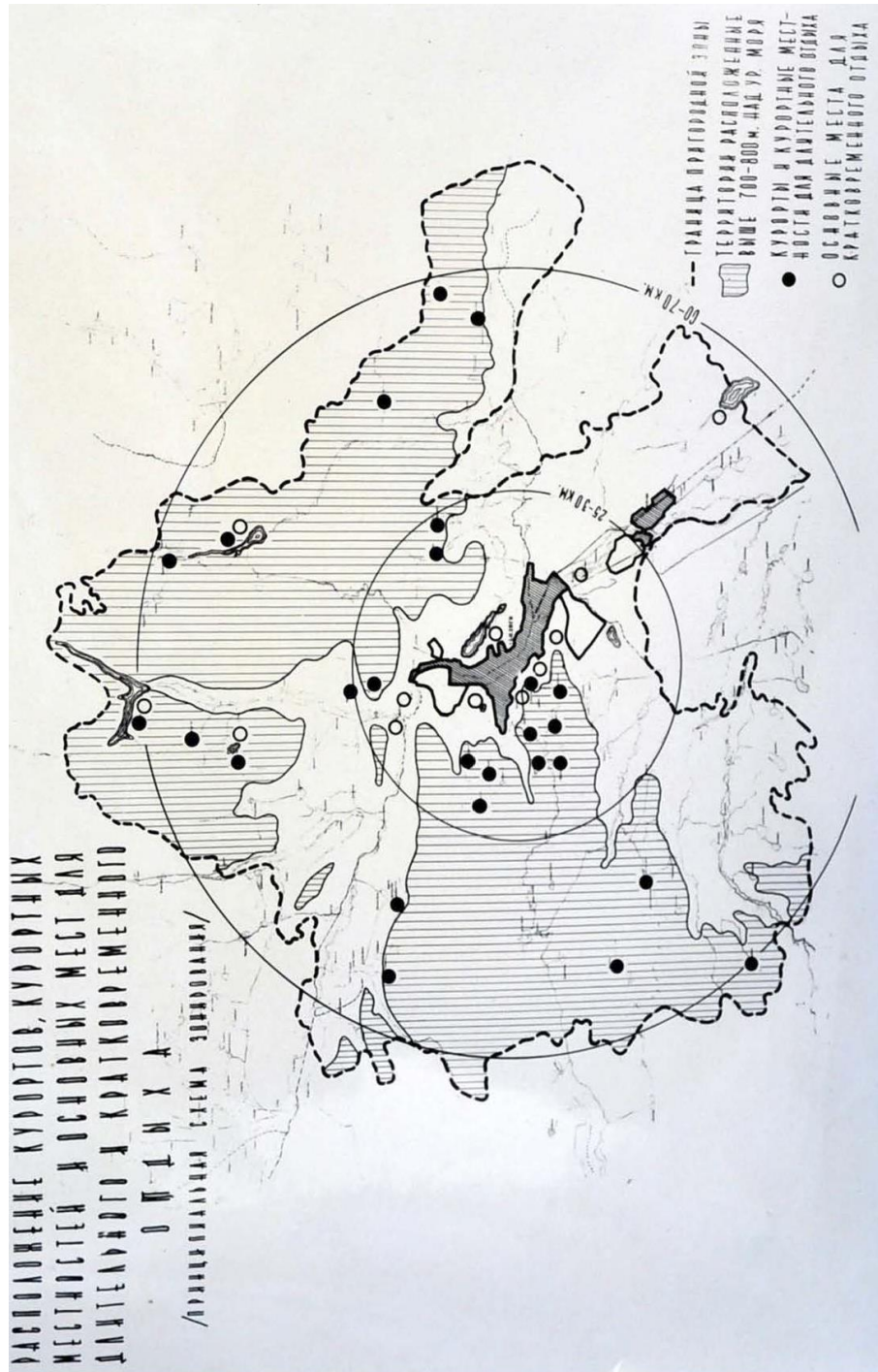
ილუსტრაცია 25. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ცალკეული რაიონების ტემპერატურულ-ტენიანობის რეჟიმის სქემები - (ზაფხულის პერიოდი)

**РАЗМЕЩЕНИЕ ЗОН ОДНІХА
НА ПРИГОРОДНЫХ ПЕРИФЕРИЯХ
ЗАРУБЕЖНЫХ ГОРОДОВ**

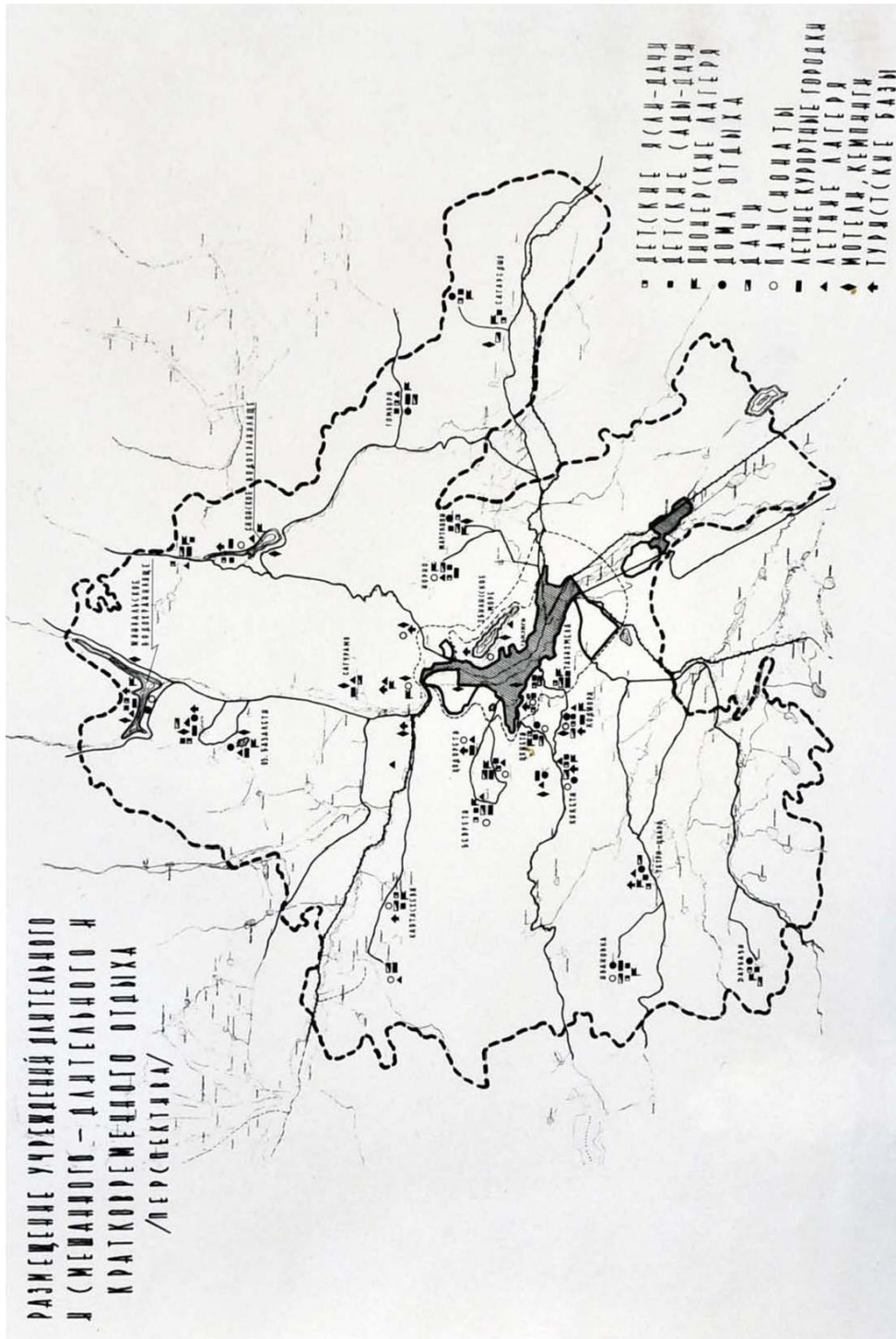
ПРИГОРОДНАЯ ЗОНА ГОРОДА	РАДІУС РАЙОНА /КМ/ /МІЛІМЕТР/
ПАРІЖ	35-65 11
БЕРАЛИН	45-70 —
БУХАРЕСТ	35-60 9,5
БУКАРЕСТА	35-80 10
СОФІА	20-50 2

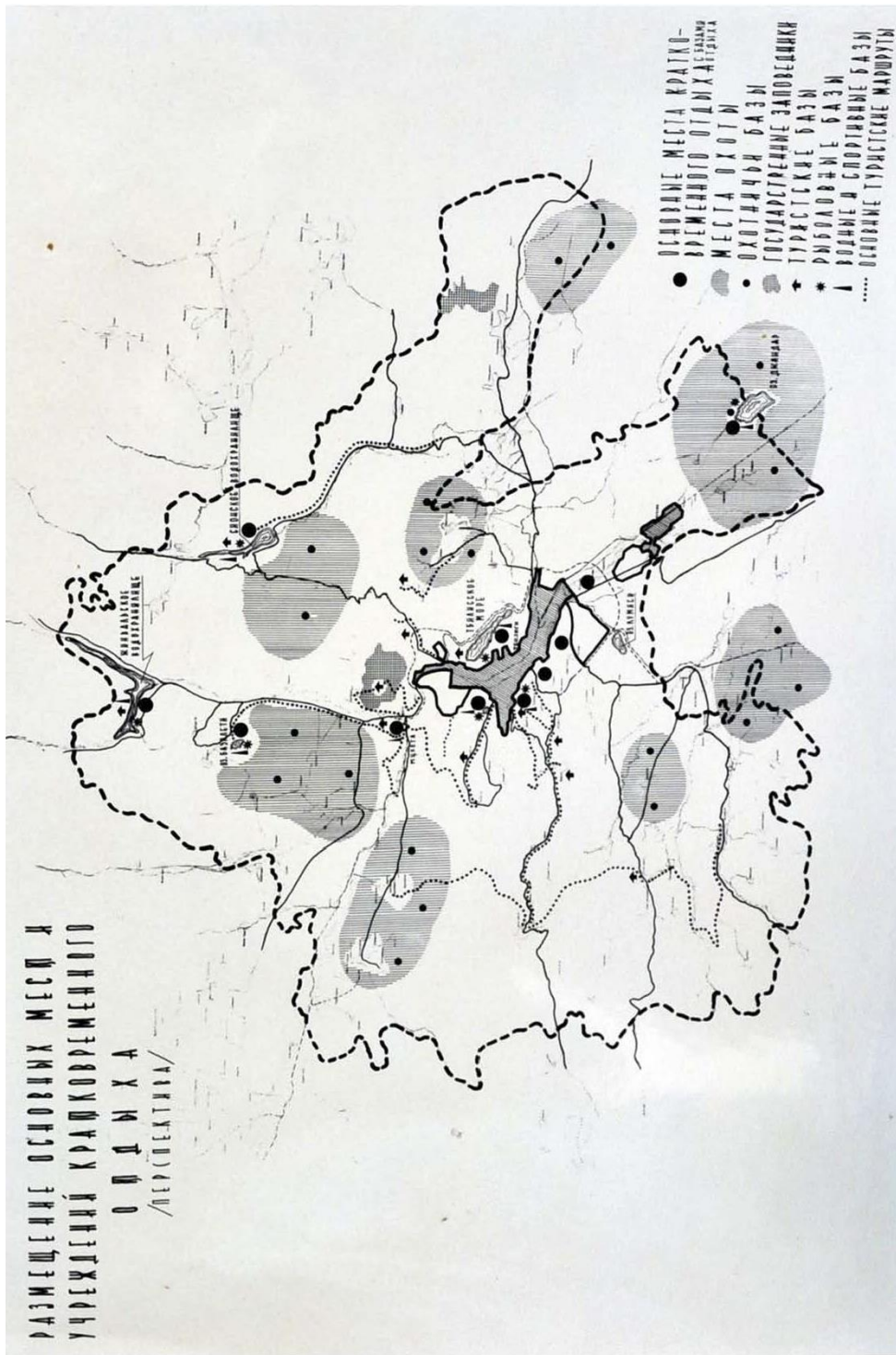
ილუსტრაცია 28. საგარეუბნო ტერიტორიების განთავსების სქემები - საზღვარგარეთის

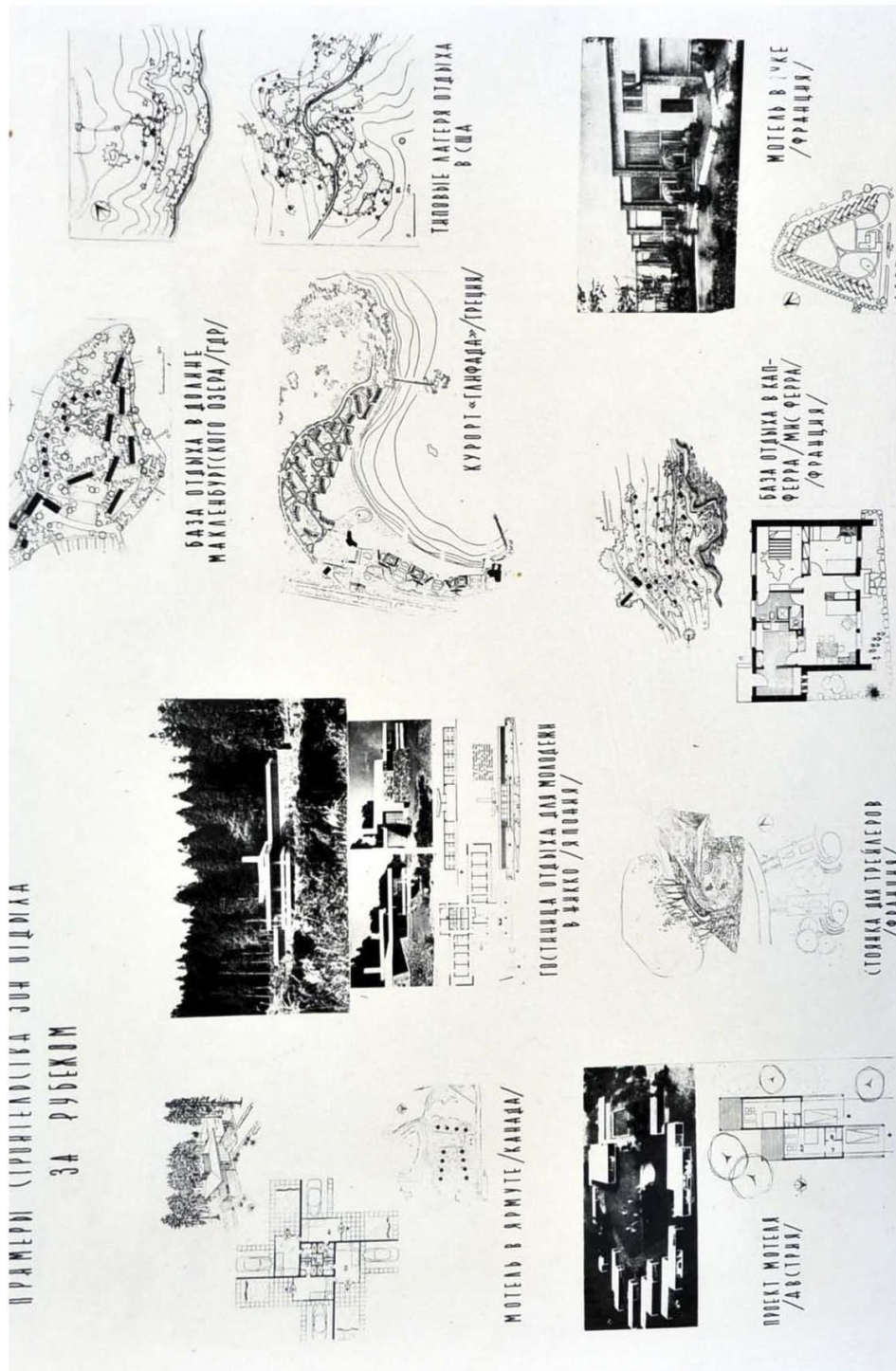
ილუსტრაცია 29. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების კურორტების და
 დასვენების ზონების განთავსების სქემა

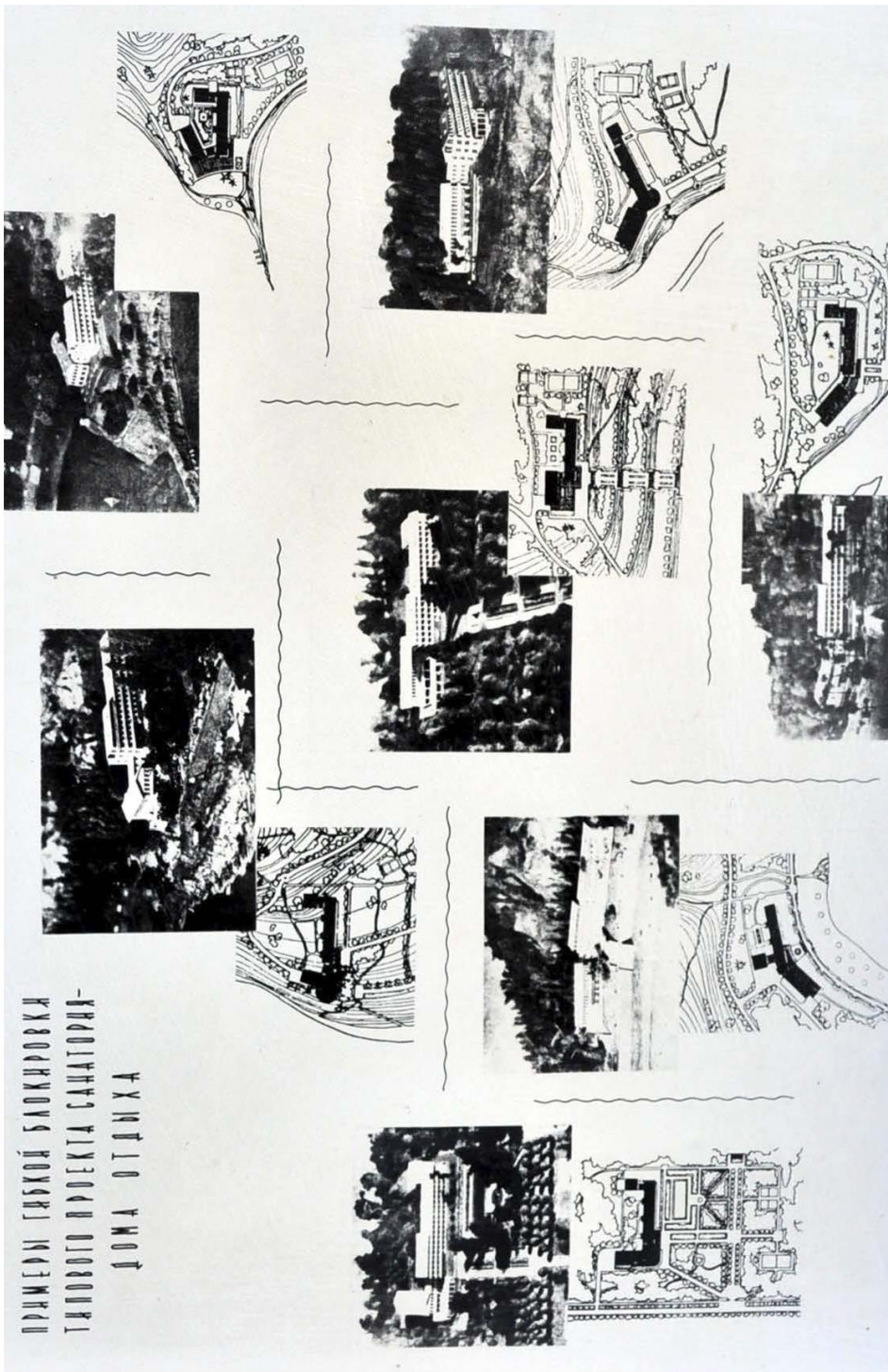
ილუსტრაცია 30. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ხანგრძლივი და ხანმოკლე დასვენების დაწესებულებების განთავსების სქემა

ილუსტრაცია 31. თბილისის საგარეუბნო ტერიტორიების ძირითადი ხანმოკლე დასვენების ადგილების დაწესებულების განთავსების სქემა

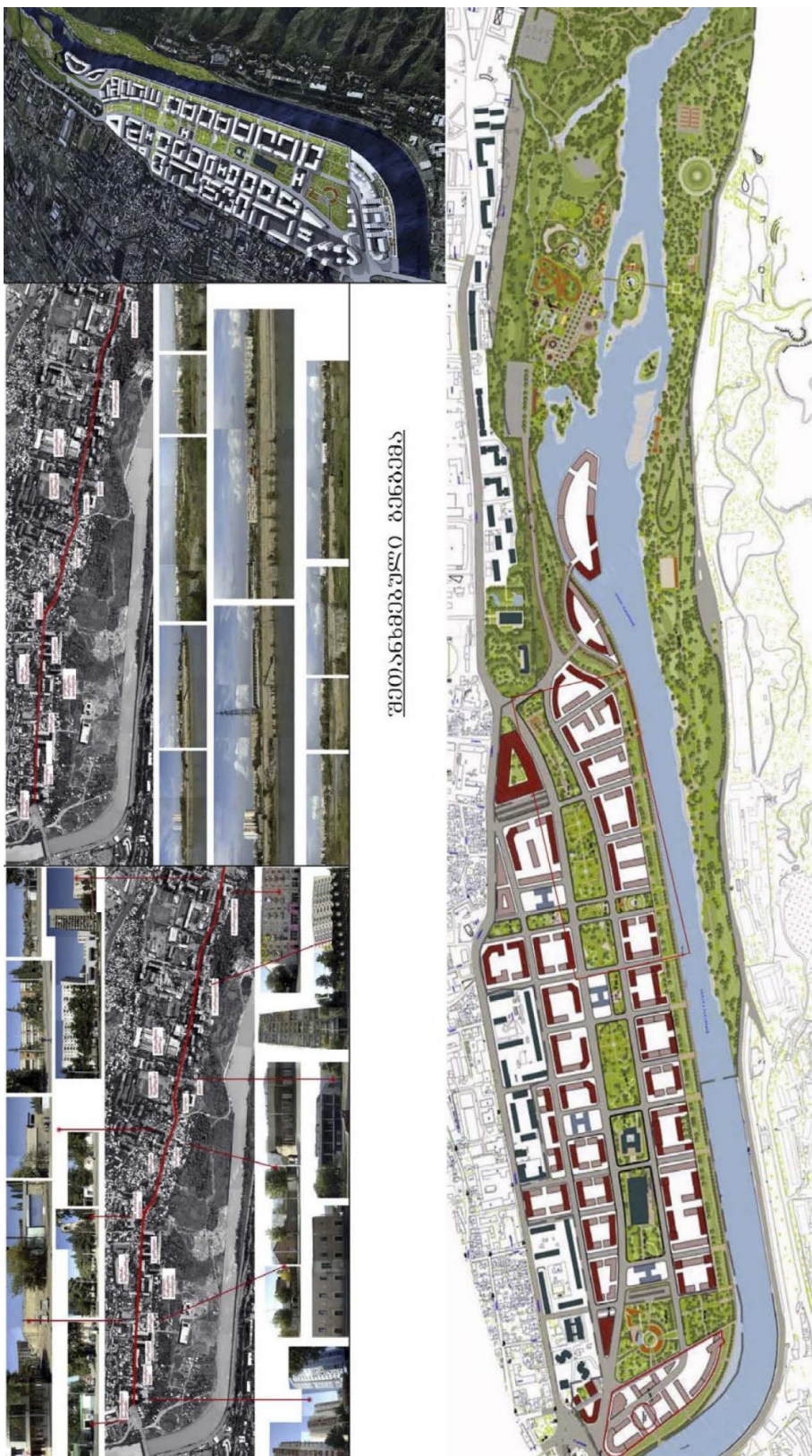
ილუსტრაცია 35. საგარეუბნო ტერიტორიების საპროექტო დასვენების ზონების მაგალითების სქემები - საზღვარგარეთის ქვეყნები

ილუსტრაცია 36. საგარეუბნო ტერიტორიების ობიექტების საპროექტო მაცალთები

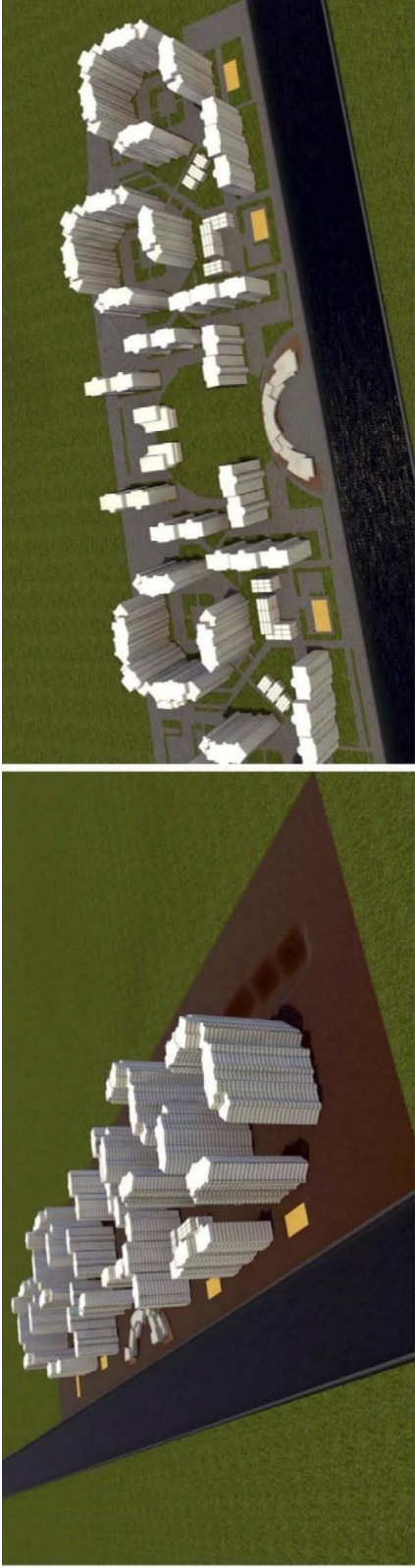

ილუსტრაცია 38. ტაბახმელას საკურორტო კომპლექსი (პერსპექტიული ხედი და არსებული მსენებლობის ფოტო)

შპთ.ანხმპუღი ბანგაგა

იღუსტრაცია 39. ჩოღოყაშვიღიღ კუღიღ და მდ. მთკვრიღ შორიღ არსებუღი
ტერიტორიიღ განაშენიანებღ რეგულირებღ გეგმა

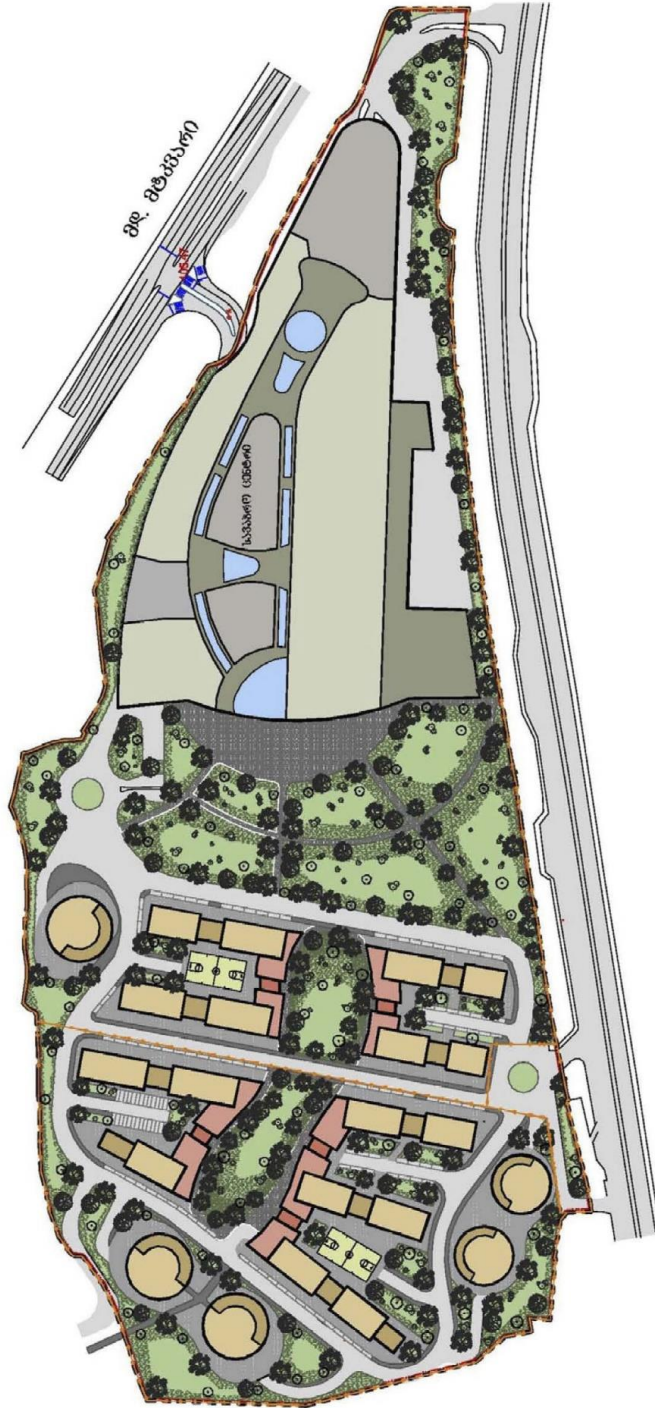
ილუსტრაცია 40. ჩოლოყაშვილის ქუჩის და მდ. მთკვრის შორის არსებული ტერიტორიის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - საზოგადოებრივი ცენტრი

ილუსტრაცია 41. მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსი მ. გელოვანის გამზირი - პერსპექტიული ხედი

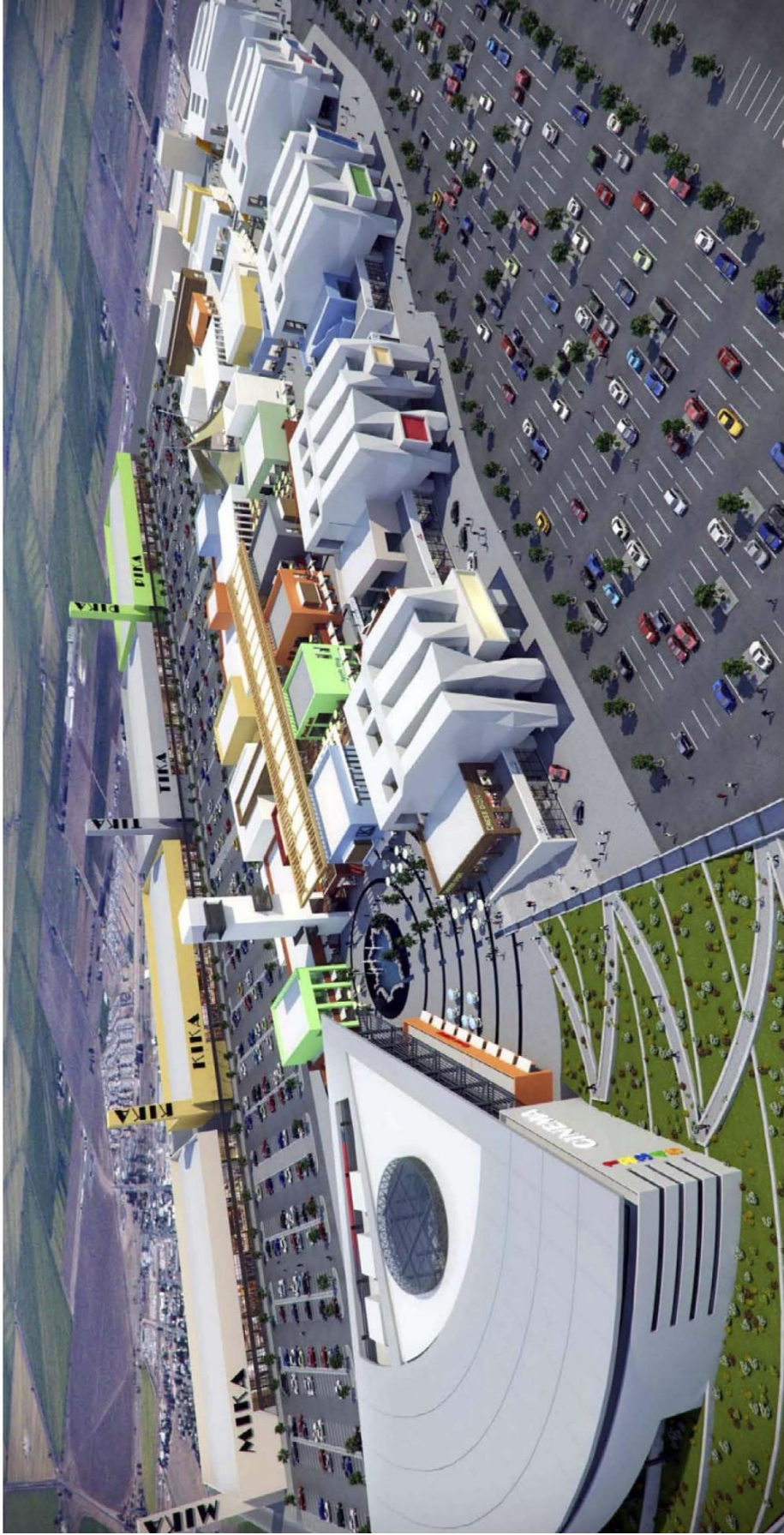
ილუსტრაცია 42. მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსი მ. გელოვანის გამზირი - პერსპექტიული ხედი

ილუსტრაცია 43. მრავალფუნქციური საცხოვრებელი კომპლექსი მ. გელოვანის გამზირი - გენგეგმა

ილუსტრაცია 45. ლისის ტბის მიმდებარედ შ.პ.ს. "ლისი ფო"-ს კუთვნილ მიწის ნაკვეთზე პირველი რიგის მშენებლობის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - პერსპექტიული ხედი

ილუსტრაცია 47. ქ.თბილისში, თვალკრედიტის ქ.№2 არსებული მიწის ნაკვეთის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - პერსპექტიული ხედი

ილუსტრაცია 48. ქ.თბილისში, თვალჭრელიძის ქ.№2 არსებული მიწის ნაკვეთის განაშენიანების რეგულირების გეგმა - პერსპექტიული ხედები

ილუსტრაცია 49. თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია - "ოლიმპიური სოფელი" -პერსპექტიული ხედი

ილუსტრაცია 50. თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია- "ოლიმპიური სოფელი" -
გენგეგმა

ილუსტრაცია 51. თბილისის ზღვის მიმდებარე ტერიტორია- "ოლიმპიური სოფელი" -
პერსპექტიული ხედი

საქართველოს რკინიგზის
ზოგადი აგენტობა

თბილისის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი

ილუსტრაცია 52 . თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი

თბილისის ცენტრალური ვაგზალი ახალი ფუნქციით

ილუსტრაცია 53 . თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი -თბილისის ცენტრალური ვაგზალი ახალი ფუნქციით

ნავთლულის ვაგზალი

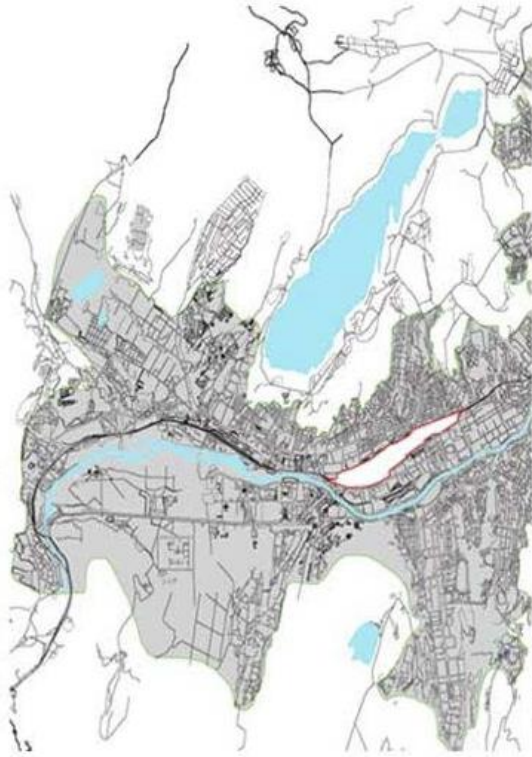
დიდუბის ახალი ვაგზალი

ილუსტრაცია 54 . თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი - თბილისის ახალი ვაგზალები (დიდუბის და ნავთლულის ვაგზალები)

თბილისის ცენტრში გამონათავისუფლებული მიწის განვითარება

ქალაქის გეოგრაფიულ
ცენტრში 83.4 ჰექტარის
გამონათავისუფლება
(მათ შორის 73.2 ფართო,
ხოლო ~10 საავტომობილო
გზისათვის)

ილუსტრაცია 55 . თბილისის ზღვის შემოვლითი რკინიგზის პროექტი - თბილისის ცენტრში გამონათავისუფლებული მიწის